

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนต้นทะเล

ต.แม่จัน อ.อัมพาง จ.ตาก

โดย

นายประวัติ ศรีกนกสายชล และคณะ

สิงหาคม 2560

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนด่านทะเล ต.แม่จัน

อ.อุ้มผาง จ.ตาก

คณะผู้จัดทำ

1.นายประวัติ ศรีกนกสายชล	หัวหน้าทีมวิจัย
2.นายกรรชัย ปราโมทธาดา	ทีมวิจัย
3.นายอมรเทพ ศรีกนกสายชล	ทีมวิจัย
4.นายจันทร์มี ตระหง่านกุลชัย	ทีมวิจัย
5.นายอภิวัฒน์ ทรัพย์รังสีกุล	ทีมวิจัย
6.นางสาววิไลวรรณ เมฆามรกต	ทีมวิจัย
7.นางสาวพิมชนก ทรัพย์รังสีกุล	ทีมวิจัย
8.นายธนบัตร อุประ	ทีมวิจัย
9.นายวิรัช ธรรมเกษตรกร	นักวิจัยรุ่นใหม่

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่น (สกว.)

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเองและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่าผลลัพธ์ เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆเข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะการ “วางแผน” การทำงาน บนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำให้ใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียน สำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบการวิจัยแบบนี้ไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างดี ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของ

กระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้นคือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังกล่าวดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการหากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหาเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

คำนำ

โครงการ การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล เพื่อสร้างการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล

การดำเนินการวิจัยได้มีการสร้างการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล มีการจัดการเรียนการสอน 3 ด้าน พืชผัก ปศุสัตว์ ภาษาปกากะญอ โดยระหว่างการทำงานนักวิจัยได้มีการพัฒนาตนเอง พร้อมกับการพัฒนาชุมชนไปด้วยในคราวเดียว และสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ให้เยาวชนปกากะญอและคนในชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ วิถีวัฒนธรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล

ทีมวิจัย

สิงหาคม 2560

บทสรุปย่อสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัย การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก เพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก

การบวนการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ ผังเครือญาติ แผนที่ชุมชน ลำดับเหตุการณ์ สันทนา กลุ่ม แบบฟอร์มการเรียนการสอน ในการเก็บข้อมูลในการดำเนินการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดข้อมูลที่ได้มาให้เป็นระบบ โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้ เมื่อได้ข้อมูลตามความต้องการแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่ออธิบายการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ตามหลักการที่ได้วางไว้ตามวัตถุประสงค์ หลังจากที่ได้เก็บได้แล้ว ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์และนำเสนอวิเคราะห์ผลโดยการพรรณนา

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล การเมืองการปกครอง การศึกษาในชุมชน ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งบวกและลบต่อชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผังเครือญาติในชุมชน การจัดตั้งสวนคนขี่เกี้ยวเครือข่ายคนตันทะเลเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีส่วนร่วม หน่วยงานองค์กรที่เข้ามาสนับสนุน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ลักษณะบ้านเรือน องค์ประกอบของบ้าน ภาษาปกากะญอ การแต่งกาย การเกิด การแต่งงาน การตาย อาชีพในชุมชนและภูมิปัญญาในชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้ จากการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลวิจัยทำให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกันเชิงเครือญาติและอาศัยซึ่งกันและกันรวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล จากการศึกษาพบว่า นโยบายรัฐกำหนดโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล การศึกษาเข้ามาทำให้เด็กต้องเข้าไปเรียนในโรงเรียนทำให้เด็กไม่มีโอกาสได้ไปเรียนรู้ตามพิธีกรรมประกอบกับมีพืชเชิงเดี่ยวทำให้พื้นที่ในการเรียนรู้เหล่านี้ลดน้อยลง การปลูกป่าในพื้นที่ป่า การส่งเสริมให้ทำไร่ถาวรแทนไร่หมุนเวียนต่อเนื่องด้วยนโยบายทวงคืนผืนป่าที่ยึดพื้นที่ไร่ชาที่เป็นไร่หมุนเวียนเดิมทำให้รอบการหมุนเวียนของไร่ลดลง ทำให้ต้องหันไปเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกอย่างอื่นที่สร้างรายได้และผลผลิตที่เพียงพอความต้องการของคนในครอบครัวและชุมชน ผลของกระแสการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ชุมชนเริ่มอ่อนกำลังและค่อยๆ เริ่มยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยเฉพาะการชุมชนรอบข้างได้เริ่มมีการนำพืชเชิงเดี่ยวทั้งข้าวโพด

และมันสำปะหลังมาปลูกกันอย่างเข้มข้น ส่งผลทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นโดยการเปิดพื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นไร่ข้าวโพด มีการใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชอย่างเข้มข้นลงในดินเพื่อควบคุมให้พืชมีผลผลิตตามที่ตลาดต้องการ มีการใช้พื้นที่อย่างถาวรไม่ให้เกิดดินพักและฟื้นตัว ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในลำห้วยลดลง สัตว์น้ำลดจำนวนลง ผักพื้นบ้านริมน้ำตายและลดจำนวนลง คุณภาพน้ำที่ใช้ในการทำนามีปัญหาทำให้ต้นข้าวเกิดโรคต่างๆ ผลผลิตข้าวลดลง ชุมชนต้องหามาพึ่งสารเคมีต่างเพื่อกำจัดโรค ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตมากขึ้น ผลผลิตข้าวที่ได้กับการลงทุนไม่มีความคุ้มค่า

3. เพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงภาษาคนต้นทะเลการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงภาษาคนต้นทะเล ปัจจุบันได้มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกะเหรี่ยงภาษาคนต้นทะเล มีการจัดการเรียนการสอน 3 ด้านหลักๆคือ ภาษาปกากะญอ พืชผัก ปศุสัตว์ จัดการเรียนทุกวันจันทร์ วันศุกร์ 15 คำ - 8 คำ วันพระใหญ่ และวันที่มีการประชุม โดยทั้งสามด้านมีครูผู้มีความรู้เฉพาะด้านมาให้ความรู้ และเข้าพื้นที่เรียนรู้ปฏิบัติจริงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตอย่างแท้จริง และสามารถอ่านออกเขียนภาษาปกากะญอได้

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล ศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล สร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีความรู้ทางด้านวิถีวัฒนธรรม และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ส่วนข้อมูลด้านภาษาปากาเกอะญอ พืชผัก ปศุสัตว์ จะเก็บผ่านกระบวนการเรียนการสอนบนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล

จากการศึกษาได้ข้อมูล 1.วิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเลคือ บริบทชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่ออาชีพ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล 2.สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง ศาสนา ความเชื่อต่อการดำรงชีวิตคือ ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล และได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเลขึ้น

ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้ที่มีความสนใจด้านวิถีวัฒนธรรมและสถานการณ์ปัญหาจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำผาคนต้นทะเล อีกทั้งสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทสรุปของผู้บริหาร	ก
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	10
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 วิธีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีต้นตันทะเล	14
1.บริบทชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีต้นตันทะเล	14
2 ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ	35
3 อาชีพ วิธีชีวิต ความเป็นอยู่	55
4.2 สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษี คนตันทะเล	61
1.สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง ศาสนา ความเชื่อต่อการดำรงชีวิต	61

เรื่อง

(สารบัญ ต่อ)

หน้า

2.ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม	64
4.3 การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล	
1.ผลด้านพืชผัก	66
2.ผลด้านปศุสัตว์	69
3.ผลด้านภาษาปกากะญอ	71
บทที่5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	73
เอกสารอ้างอิง	78
ภาคผนวก	79

สารบัญ (ตาราง)

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ 1 ราคาผลิตภัณฑ์ชุมชน	59
ตารางที่ 2 ตารางการเก็บพืชผักในชุมชน	59
ตารางที่ 3 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง	64
ตารางที่ 4 ข้อมูลด้านพืชผัก	66
ตารางที่ 5 ข้อมูลด้านปศุสัตว์	69

สารบัญ (ภาพ)

เรื่อง	หน้า
ภาพที่ 1 ชุดการแต่งกายผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว	43
ภาพที่ 2 ชุดการแต่งกายผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน	43
ภาพที่ 3 ชุดการแต่งกายผู้ชาย	43
ภาพที่ 4 ลำดับเหตุการณ์และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของกะเหรี่ยงฤาษีคนต้นทะเล	63
ภาพที่ 5 การเรียนรู้ (พืชผัก)	68
ภาพที่ 6 การเรียนรู้ (ปศุสัตว์)	70
ภาพที่ 7 การเรียนรู้ (ภาษาปกากะญอ)	71

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญ

ชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษี ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านมอทะ-หม่องกะวี๋ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตากระยะทางห่างจากตัวอำเภออุ้มผาง 264 กิโลเมตร ยังมีการนับถือลัทธิฤๅษีอย่างเคร่งครัด โดยมีผู้นำทางจิตวิญญาณที่เป็นนักบวช นุ่งขาวห่มขาวเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งและภารกิจองค์ฤๅษีในชุมชน ที่คนกะเหรี่ยงฤๅษีให้การเคารพนับถือทุกวันวันสำคัญทางประเพณีตามวัฒนธรรมกะเหรี่ยงฤๅษีจะมีศรัทธาไปร่วมทำบุญในสำนักฤๅษี และขอพรและรับฟังการเทศนาสั่งสอนจากผู้นำที่เป็นตัวแทนฤๅษีอย่างเนืองแน่น ชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีมีการรักษาอัตลักษณ์ของทรงผมไว้จุกที่หัวอย่างเคร่งครัดโดยเฉพาะผู้ชายเพราะเชื่อว่าทรงผมเปรียบเสมือนทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องดูแลรักษาไม่ให้โล้นโล่งเตียน มีการงดกินเนื้อสัตว์และผักบางชนิด เช่น ผักกูด ผักหนาม หน่อหวาย ปลีกกล้วย เป็นต้น

ที่ผ่านมาชุมชนได้สอนเยาวชนคนรุ่นหลังผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่างๆในรอบปี เช่น พิธีมาบู้โค๊ะ (ทำบุญเจตีย์) โดยให้เยาวชนเข้าไปร่วมในพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมงานจัดสถานที่เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการประกอบพิธีทั้งนี้เด็กจะได้เรียนรู้ผ่านพิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นๆเช่น การจักสาน การทอผ้า การเตรียมพิธีกรรม รวมถึงจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของตัวเองเหล่านี้ให้คงอยู่และสืบทอดต่อไปในอนาคต โดยที่ไม่ได้บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และในช่วงเทศกาลถือศีลสามเดือนต่อปี(เดือนกรกฎาคม-กันยายน) มีพิธีกรรมมาบู้โค๊ะหรือการไหว้เจตีย์ดิน 7 วัน 7 คืนเป็นประจำทุกปี เพราะเชื่อว่าเป็นการขอบคุณเทพยดาฟ้าดินที่เอื้ออำนวยความอุดมสมบูรณ์ของดิน ฟ้า อากาศตลอดปี และเพื่อเป็นการขอขมาต่อทรัพยากรธรรมชาติดิน น้ำ ป่า ที่ได้ล่วงเกินในการใช้ประโยชน์ในรอบปี ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลหรือไม่มีก็ตามจะไม่มีการขายและบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชนเด็ดขาด มีการดำรงวิถีการผลิตแบบไร่หมุนเวียนที่มีการปล่อยให้พื้นที่ได้พักฟื้นเพื่อกลับมาเป็นป่า ในไร่หมุนเวียนมีการปลูกข้าวและพืชผักพื้นบ้านผสมผสานโดยไม่ใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชและที่สำคัญคือมีการปลูกพืชเดี่ยว มีการรักษาความเชื่อที่สัมพันธ์กับการดูแลรักษาสัตว์ป่าและผืนป่า เช่น พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่ป่าชุมชน มีความเชื่อเกี่ยวกับการห้ามกินสัตว์สงวนทั้งหมด 7 ชนิดได้แก่ สมเสร็จ นกเงือก ชะนี เลียงผา กูหลอม นกแขวแหว เก้งหม้อ มีการตั้งกลุ่มกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลเมื่อพ.ศ.2552 เพื่อลุกขึ้นมาจัดการทรัพยากรในชุมชนของตนเองทั้งการใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและการดูแลรักษาอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่าในพื้นที่ชุมชนและนำเม็ดกระวานในพื้นที่ป่าไปขายเป็นรายได้ มีการปลูกหมาก มะขามป้อม ขิง ข่า ขมิ้น ต้นบุกเพิ่มเติมในพื้นที่ป่าเป็นลักษณะวนเกษตรเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชน ซึ่งปัจจุบันได้มีมูลนิธิภัยภูเบศรทำข้อตกลงรับซื้อขมิ้น กระวาน ข่า ขิง ไม่จำกัดจำนวนเพราะเป็นการปลูกแบบอินทรีย์ ส่วนมะขามป้อม

หมากและหัวบุก มีพ่อค้ามารับซื้อถึงหมู่บ้าน เพียงระยะเวลา 1 ปี ก็ได้รับรางวัลคนค้นคนอวอร์ดประจำปี 2553 สาขาคณไทยหัวใจสีเขียว

แม้คนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลจะพยายามยืนหยัดเพื่อรักษาวิถีทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ให้คงอยู่สืบทอดต่อไป แต่กระแสการพัฒนาจากภายนอกที่เข้ามารุกเร้าผ่านทั้งระบบโรงเรียนที่สอนให้เด็กเรียนรู้ค่านิยมสมัยใหม่ โดยลืมนึกถึงวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติตามภูมิปัญญากะเหรี่ยงผ่านนายทุนเกษตรที่เข้ามาลงทุนเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ย ยา และเงินกู้ให้แก่ชุมชนถึงหมู่บ้านเพื่อเอื้อต่อการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ผ่านสื่อที่นำเสนอกระแสการบริโภคนิยม ความทันสมัยต่างๆ เช่น การมีรถ ตู้เย็น โทรทัศน์มือถือ เป็นต้น เพื่อได้มาซึ่งวัตถุนิยมเหล่านี้ชุมชนต้องแลกด้วยการขูดรีดทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนโดยลืมนึกถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

โดยที่ผ่านนโยบายรัฐกำหนดโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษี เช่น การศึกษาเข้ามาทำให้เด็กต้องเข้าไปเรียนในโรงเรียนทำให้เด็กไม่มีโอกาสได้ไปเรียนรู้ตามพิธีกรรม ประกอบกับมีพืชเชิงเดี่ยวทำให้พื้นที่ในการเรียนรู้เหล่านี้ลดน้อยลง การปลูกป่าในพื้นที่ป่า การส่งเสริมให้ทำไร่อารแทนไร่หมุนเวียนต่อเนื่องด้วยนโยบายทวงคืนผืนป่าที่ยึดพื้นที่ไร่อารที่เป็นไร่หมุนเวียนเดิมทำให้รอบการหมุนเวียนของไร่ลดลง ผลผลิตจึงไม่ได้อย่างที่เคยเป็น ทำให้ต้องหันไปเปลี่ยนรูปแบบการเพาะปลูกอย่างอื่นที่สร้างรายได้และผลผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในครอบครัวและชุมชน ผลของกระแสการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ชุมชนเริ่มอ่อนกำลัง และค่อยๆ เริ่มยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยเฉพาะการชุมชนรอบข้างได้เริ่มมีการนำพืชเชิงเดี่ยวทั้งข้าวโพดและมันสำปะหลังมาปลูกกันอย่างเข้มข้น ส่งผลทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นโดยการเปิดพื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นไร่ข้าวโพดและมันสำปะหลัง มีการใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชอย่างเข้มข้นลงไปในดินเพื่อควบคุมให้พืชมีผลผลิตตามที่ตลาดต้องการ มีการใช้พื้นที่อย่างถาวรไม่ให้เกิดพักและฟื้นตัว ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในลำห้วยลดลง สัตว์น้ำลดจำนวนลง ผักพื้นบ้านริมน้ำตายและลดจำนวนลง คุณภาพน้ำที่ใช้ในการทำนามีปัญหาทำให้ต้นข้าวเกิดโรคต่างๆ ผลผลิตข้าวลดลง ชุมชนต้องหาหาพึ่งสารเคมีต่างเพื่อกำจัดโรค ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตมากขึ้น ผลผลิตข้าวที่ได้กับการลงทุนไม่มีความคุ้มค่า

ปัจจุบันชุมชนกะเหรี่ยงที่ยังคงนับถือฤๅษีในพื้นที่ 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก เหลือเพียง 7 หมู่บ้านจากหมู่บ้านกะเหรี่ยงในจังหวัดตากทั้งหมด 339 หมู่บ้าน แกนนำชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลซึ่งประกอบด้วยสมาชิกผู้อาวุโสจากพื้นที่ 7 ชุมชนจึงได้เริ่มตระหนักและกังวลถึงอนาคตของลูกหลานชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีจะถูกกระแสการพัฒนาตามแนวบริโภคนิยมกลืนกลายจนลืมนึกถึงวัฒนธรรมที่พอเพียงที่สัมพันธ์กับธรรมชาติตามวัฒนธรรมและหลักคิดของอิสลาม โดยแกนนำชุมชนได้มีเป้าหมายที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษี

ขึ้นมาเพื่อให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ได้เข้ามาเรียนรู้การสืบทอดองค์ความรู้ในการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่อาศัยฐานภูมิปัญญาชุมชนผสมกับองค์ความรู้ข้างนอกที่จำเป็นและวัฒนธรรมกับฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องมีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาของกะเหรี่ยงฤๅษีทั้งหมดที่มี แล้วนำมาเรียบเรียงพัฒนาเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษี โดยจังหวะก้าวแรกเริ่มจากการนำเยาวชนกะเหรี่ยงฤๅษี คนต้นทะเลมาร่วมกันนำร่องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาหลักสูตรวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลผ่านกระบวนการเรียนการสอน เป็นการเก็บข้อมูลไปด้วยทดลองเรียนรู้ไปด้วยภายในตัว ซึ่งผลของการเก็บข้อมูลจะได้ทั้งเนื้อหาองค์ความรู้และกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ อันจะเป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีต่อไป ซึ่งจะเริ่มจากองค์ความรู้ 3 เรื่องได้แก่ ภาษาปกากะญอ เพราะเป็นพื้นฐานในการจดบันทึกองค์ความรู้ต่างๆของชุมชนที่เป็นภาษาเฉพาะ ที่ไม่สามารถเขียนด้วยภาษาอื่นได้ เรื่องพืชผักพื้นบ้านเนื่องจากเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่กินได้และสัมพันธ์กับการดูและดิน น้ำ และเรื่องปศุสัตว์พื้นบ้าน เพราะเป็นองค์ความรู้ที่กินได้และก่อให้เกิดรายได้

ดังนั้นจึงได้มีการจัดทำโครงการการเรียนรู้ฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ตำบลอุมผาง อำเภออุมผาง จังหวัดตาก กระบวนการเก็บข้อมูลจะทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าและอัตลักษณ์ของตัวเองโดยการมีส่วนร่วมทั้งผู้รู้ และเยาวชน ในการมีกิจกรรมนำร่องเพื่อไปประยุกต์ใช้ให้สามารถดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้ของชุมชนที่มีอยู่ไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้ของกะเหรี่ยงฤๅษีที่เป็นรูปธรรมในอนาคต

2.แผนที่ชุมชนบ้านหม่องก๊วะ-มอทะ

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

กะเหรี่ยงฤๅษี หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่นับถือลัทธิฤๅษี อาศัยอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ซึ่งมีวิถีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต กับการอยู่ร่วมระหว่างคนกับป่า

อิลี หมายถึงผู้แสวงหาคุณค่าดี เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณนุ่งขาวห่มขาวมีการสืบทอดตำแหน่งผู้นำทางจิตวิญญาณมาแล้ว 9 รุ่น

คนต้นทะเล หมายถึง คนปกากะญอที่นับถือฤๅษีที่อาศัยอยู่ในต้นแม่น้ำแม่กลองกะเหรี่ยงฤๅษี มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกุยเลอดอ บ้านกุยตะ บ้านกุยเคลอะ บ้านพอกะทะ บ้านมอทะ บ้านหม่องก๊วะ บ้านไกรบอทะ

4. คำถามวิจัย

4.1 กระบวนการเก็บข้อมูลและเนื้อหาสำหรับวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลเป็นอย่างไร

4.2 กระบวนการเก็บข้อมูลและเนื้อหาสำหรับสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลเป็นอย่างไร

4.3 แนวทางการประเมินกระบวนการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลเป็นอย่างไร

5.วัตถุประสงค์โครงการ

5.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

5.2 ศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

5.3 เพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

6.ผลที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ได้ข้อมูลองค์ความรู้วิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลและสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลที่สามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

6.2 ได้พัฒนาแนวทางการประเมินผลการจัดเก็บข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

6.3 ได้นักวิจัยรุ่นใหม่ที่สามารถหนุนเสริมกระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชนผ่านการใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือได้ 1 คน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาหัวข้อ โครงการการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล อำเภออัมพวา จังหวัด ตาก ในครั้งนี้มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการประกอบวิจัย ได้นำเสนอหัวข้อตามต่อไปนี้

2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จิระ งอกศิลป์ และคณะ (2550) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือประสบการณ์การทำงาน

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551 ; อ้างอิงใน คูมส์. 1985) กล่าวว่า การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง กระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ที่ทุกคนได้รับและสะสมความรู้ ทักษะ เจตคติ และการรู้แจ้งจากประสบการณ์ประจำวัน และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้าน ที่ทำงานและสนามเด็กเล่น และเจตคติของสมาชิกครอบครัว และเพื่อน ๆ จากการเดินทาง การอ่านหนังสือพิมพ์ และหนังสืออื่น ๆ หรือโดยการฟังวิทยุ หรือการดูภาพยนตร์ หรือ ดูโทรทัศน์ ตามปกติแล้ว การศึกษาตามอัธยาศัยไม่มีการจัด ไม่มีระบบ และบางครั้ง ไม่ได้ตั้งใจแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ไปตลอดชีวิต ของแต่ละคนอยู่อย่างมาก แม้แต่ผู้มีการศึกษาในโรงเรียนมาแล้วก็ตาม

การศึกษาชุมชน หมายถึง การศึกษาทำความเข้าใจต่อชุมชนว่าชุมชนนั้นมีสภาพภูมิประเทศเป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อม รูปแบบการทำมาหากินของคนในชุมชนเป็นอย่างไร ความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและชุมชนเองนั้นมีองค์ความรู้ที่สืบทอดกันมาที่โดดเด่นและแสดงถึงความเป็นตัวตนของคนในชุมชนนั้นมีอะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญของชุมชนเพราะจะนำมาซึ่งความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและถูกวิธี

พบ ชุมชนประกาศขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิของคนในชุมชนและชุมชนในที่นี่ หมายถึงกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และมีแนวทางหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทำกิจกรรมในชุมชนอันชอบด้วยกฎหมายหรือดำเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

การศึกษาทางเลือก คือการศึกษาที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบหรือโรงเรียนโดยทั่วไป การศึกษาทางเลือกมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอ่านออกเขียนได้และมีคุณสมบัติเทียบเท่าการศึกษาทั่วไป รวมไปถึงเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณี สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเพื่อก่อให้เกิดความรู้ของคนในชุมชน

การศึกษาทางเลือกสามารถจัดตั้งเป็นหลักสูตร แต่กระบวนการเรียนรู้จะแตกต่างไปจากโรงเรียนโดยทั่วไป โดยจะเน้นการเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมของตัวเองและนำไปสู่การปฏิบัติโดยปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้รู้และถ่ายทอดองค์ความรู้

การจัดตั้งเขตพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษสร้างขึ้นมาเพื่อตอบโต้การพัฒนาที่เข้าบุกรุกวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์จนเกิดปัญหาทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย การใช้ทรัพยากร วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีละวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์ควรได้รับสิทธิทั้งเรื่องรูปแบบวิถีชีวิตเองว่าสีไหนควรสืบทอดหรือละทิ้ง การจัดการวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าพื้นเมืองก็ยังเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและซับซ้อนพอสมควรเนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือของหลายภาคส่วนเพื่อแก้ไขให้ครบทุกกระบวนการ

สำหรับประเทศไทย การจัดตั้งพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษก็ยังเป็นแค่โครงการนำร่องเท่านั้นเรายังต้องศึกษาและทดลองในพื้นที่นำร่องก่อนและเมื่อพื้นที่นำร่องประสบความสำเร็จเราก็จะสามารถนำโครงการจัดตั้งนี้ ไปแก้ไขปัญหาในพื้นที่อื่นๆต่อไป

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดของการศึกษาตลอดชีวิต เป็นภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต ของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงใน ทุกช่วงชีวิตและพัฒนาต่อเนื่องไป ให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษามีได้สิ้นสุดเมื่อบุคคล เรียนจบจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น การศึกษาที่ได้รับจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา เป็นเพียงส่วนหนึ่งของชีวิต ที่เป็นพื้นฐานสำหรับการแสวงหา และการพัฒนาการศึกษาในขั้นต่อไป แต่รูปแบบของการศึกษาที่บุคคลจะได้รับหรือแสวงหาในช่วงที่พ้นจากวัยเรียนมาแล้วนี้อาจจะเป็น รูปแบบอื่นที่แตกต่างจากการศึกษาที่เคยได้รับในระบบโรงเรียน (สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. 2545ข : 1) ซึ่งเป็นรูปแบบหรือแนวทางที่ส่งเสริมให้บุคคลได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต จากรายงานการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในทศวรรษที่ 21 ของประเทศสหราชอาณาจักร (ทองอยู่แก้วไทรยะ. 2546 : 149-150) พบว่าขณะที่ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการศึกษาตลอดชีวิต (Lifelong education) ไว้ว่าเป็นหลักการของการจัดการศึกษาและเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ประเทศสหราชอาณาจักร กลับให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยเน้นไปที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของการเรียนรู้มีอิสระที่จะเลือกเรียนด้วยวิธีการต่างๆ ที่หลากหลายโดยไม่เน้นรูปแบบของการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างการจัดการศึกษากับกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกระบวนการ สำคัญของการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์และผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล ตามแนวคิด ของการศึกษาตลอดชีวิต ก็คือการศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัยมีมาตั้งแต่อดีต ในความหมายของการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อเพิ่มพูน และสั่งสมประสบการณ์การเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจและการจัดการศึกษา เช่น การศึกษาออร์ปนัยการศึกษาธรรมชาติ วิทยาลัยการเรียนรู้แบบที่อุบัติขึ้น และการเรียนรู้โดยบังเอิญ เป็นต้น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 5) การศึกษาตามอัธยาศัยมีพัฒนาการทางแนวคิดในบริบท ต่างๆ คือการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการได้รับความรู้จากการดำเนินชีวิต และประสบการณ์การศึกษาในบริบทของวิถีชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษาในบริบท ของการจัดสภาพการเรียนรู้และในบริบทของการศึกษาตลอดชีวิตที่ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่ามนุษย์ สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 12-13) สำหรับประเทศไทยมี การกล่าวถึงการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างชัดเจนในบริบทของการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งได้มีการดำเนินการและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้และแสวงหาข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่างๆ โดยกรมการ ศึกษานอกโรงเรียน และหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ข : 11) ซึ่งได้จำแนกรูปแบบการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่แตกต่างกัน คือ การเรียนรู้ในสถานประกอบการ หรือที่ ทำงาน (Learning in a workplace) การเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วม (Participatory learning) การเรียนรู้ ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) การเรียนรู้ตามสถานการณ์ (Situational learning) และการ เรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential learning) การเรียนรู้ดังกล่าว เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกที่มีส่วนร่วมในชุมชน หรือร่วมในสถานการณ์นั้นๆ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2544ก : 50-51)

แนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตส สำหรับประชาชนใน ชุมชน เป็นสถานที่ที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิชาการ ตลอดจนภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งยังเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยเน้นกระบวนการ เรียนรู้ใน

วิถีชีวิตของคนในชุมชน ก่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และมุ่งการพัฒนาแบบ พึ่งตนเอง (กระทรวงมหาดไทย 2550) การเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็น การเปิด โอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาตาม รูปแบบที่ต้อการ มีความดีความชอบ หลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ เป็นการจ้ดประสพการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน เช่น บริการ ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ผู้จ้ดจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทางด้านบุคลากรด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์อาคารสถานที่และ การบริหารจัดการ ทั้งนี้ผลจากการศึกษา จะได้ เป็นแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

โครงการวิจัย การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เพื่อสร้างการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลนั้นผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการทำงาน ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ. ประกอบด้วยสมาชิก ปัจจุบัน จำนวน 2 ชุมชน บ้านหม่องก๊วะ-มอทะ

3.1.2 แหล่งข้อมูล

3.1.2.1 ชาวบ้าน หม่องก๊วะ-มอทะ จำนวน 50 คน

3.1.2.2 ผู้รู้ทางด้าน ภาษา พิษผัก ปศุสัตว์ ทอผ้า จักสาน ตีมีด 12 คน

3.1.2.3 ผู้นำชุมชน 4 คน

3.1.2.4 เยาวชน 40 คน

3.1.3 ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย 1 ปี ตั้งแต่ วันที่ 1 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2559 ถึงวันที่ 28 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560

3.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล

3.2.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

การศึกษาข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยให้ชาวบ้านหม่องก๊ะ-มอทะ กลุ่มเยาวชน ผู้นำชุมชน มารวมกันที่สวนคนซีเกียจเครือข่ายคนตันทะเลเพื่อมา ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล โดยใช้เครื่องมือ **แผนที่ชุมชน** จากนั้นผู้วิจัยได้อธิบายถึงที่มาและเป้าหมายของการทำแผนที่ชุมชน และให้ชาวบ้านลงมือทำแผนที่ชุมชนด้วยตนเองโดยเขียนลงในการดาซ ฟลิปชาร์ททางผู้วิจัยคอยให้คำแนะนำถึงประเด็นที่ต้องมีในแผนที่ชุมชน เช่น เส้นทางในหมู่บ้าน บ้านผู้นำชุมชน ทูทางชุมชน (จักสาน ตีมีด ทอผ้า) ป่าชุมชน วัด โรงเรียน เจดีย์ พื้นที่ทำการเกษตร หรือสถานที่ที่ชุมชนเห็นว่ามีความสำคัญต่อชุมชนเป็นต้น โดยผู้วิจัยให้ทุกคนมีส่วนร่วม เมื่อทำแผนที่ชุมชนเสร็จผู้วิจัยให้เยาวชนและผู้นำชุมชนเดินสำรวจชุมชนโดยใช้แผนที่ชุมชนที่ได้ร่วมกันทำเป็นเครื่องมือในการเดิน เพื่อง่ายต่อการสำรวจในแต่ละจุดที่ต้องการเก็บข้อมูลและเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชนในด้านวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลต่อไป

เมื่อผู้วิจัยได้แผนที่ชุมชนที่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแล้วผู้วิจัยได้แบ่งบทบาทหน้าที่ในการเก็บข้อมูลตามหัวข้อและความถนัดของผู้วิจัยแต่ละคนโดยเริ่มจาก ประวัติความเป็นมาของชุมชน และลำดับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้เครื่องมือ **ลำดับเหตุการณ์** ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษว่ามีความเป็นมาอย่างไรและ และสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล โดยให้ชุมชนเล่าถึงเหตุการณ์ต่างๆที่ชุมชนคิดว่าจะมีความสำคัญต่อชุมชน และสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เครื่องมือลำดับเหตุการณ์ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจและสามารถมองเห็นถึงเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนและประวัติความเป็นมาของชุมชนจากนั้นผู้วิจัยเก็บข้อมูล ประชากรในชุมชน โครงสร้างระดับเครือข่ายกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เครือญาติในชุมชน โครงสร้างการปกครอง โดยเครื่องมือ **ผังเครือญาติ** ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือผังเครือญาติเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยให้ผู้อาวุโสที่มีความรู้ความสามารถทางประวัติศาสตร์ ผู้นำชุมชนและกลุ่มเยาวชน ให้ข้อมูล ประชากรในชุมชน โครงสร้างระดับเครือข่ายกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เครือญาติในชุมชน โครงสร้างการปกครองโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมให้ทุกคนร่วมกับการให้ข้อมูล ในส่วนของข้อมูลด้าน การศึกษาในชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า การแต่งกายและทรงผม การแต่งงาน การตาย อาชีพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยให้ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชนมาให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ **กระบวนการมีส่วนร่วม** ให้ทุกคนมีส่วนกับการให้ข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วนและผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ **ปฏิทินชุมชน** ในการเก็บข้อมูลประเพณี วัฒนธรรม

ความเชื่อของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล โดยให้อาวุโส ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชน ลงมือวาดเป็นรูปวงกลมสองชั้นและแบ่งเป็น 12 ช่อง จากนั้นให้ทุกคนมาเขียนลงในปฏิทินว่าในแต่ละเดือนมี กิจกรรม วัฒนธรรมอะไรบ้านและมีความเชื่ออย่างไรในแต่ละประเพณี

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลมาจัดให้เป็นเป็นระบบ โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์และเขียนในเชิงพรรณนาความ

3.2.2 ศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

การเก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ผู้วิจัยให้ชาวบ้าน ผู้อาวุโส เยาวชน ผู้นำชุมชน มารวมกันเพื่อให้ข้อมูลโดยใช้เครื่องมือ **ลำดับเหตุการณ์** ในการเก็บข้อมูล เนื่องจากเครื่องมือลำดับเหตุการณ์เป็นเครื่องมือหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน รวมถึงช่วงเวลาที่เหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ผลกระทบด้านสังคม ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านวัฒนธรรม ทั้งทางบวกและทางลบ ที่ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และใช้เครื่องมือ **กระบวนการมีส่วนร่วม** ร่วมกับลำดับเหตุการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเป็นจริงและครบถ้วนตามต้องการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เข้าพื้นที่เก็บข้อมูลมาจัดให้เป็นเป็นระบบ โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้จากนั้นเขียนเป็นรูปแบบลำดับเหตุการณ์ ที่แสดงถึงสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์และเขียนอธิบายในเชิงพรรณนาความ

3.2.3 การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

การออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้**กระบวนการมีส่วนร่วม** โดยให้ ครู เยาวชน ผู้อาวุโส/ปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน และผู้ปกครองของนักเรียน มาประชุมร่วมกันจากนั้นให้ทุกคนช่วยกันออกความคิดเห็นเพื่อให้ได้เครื่องมือที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน และได้ออกแบบพัฒนาขึ้นมา 3 ประเด็นคือ ภาษา พืชผัก ปศุสัตว์ โดยมีครูที่มีความรู้ด้านภาษา และปราชญ์ชาวบ้าน จัดเก็บข้อมูลผ่านการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนมาเรียนช่วงเสาร์ อาทิตย์ และวันที่มีการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายคนต้นทะเล และมีการประเมินการจัดการเรียนการสอนทั้งครูและผู้เรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ผ่านมากระบวนการเรียนสอนทั้ง ด้านพืชผัก ปศุสัตว์ และสภาพา
 เกษะณู มาจัดให้เป็นเป็นระบบ โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้จากนั้นนำผลการทดสอบ และผลการ
 ประเมินการเรียนการสอนมาวิเคราะห์และเขียนอธิบายในเชิงพรรณนาความ

3.2.4 การพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

การเก็บข้อมูลวิจัยชุมชนผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ดังนี้ การฝึกอบรมเรื่องการเงิน
 การอบรมเครื่องมือการเก็บข้อมูลบนฐานนิเวศวัฒนธรรม เวทีอบรมการเขียนรายงานความก้าวหน้า เวทีนำเสนอ
 แลกเปลี่ยนประสบการณ์เครือข่ายในระยะ 6 เดือน อบรมการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้
 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล การจัดทำเอกสารการเงิน การเขียนรายงานและได้เรียนรู้ข้อมูลของแต่ละพื้นที่เพื่อ
 นำไปปรับใช้ในการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อไป

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดข้อมูลที่ได้นำมาเป็นระบบ
 โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้ เมื่อได้ข้อมูลตามความต้องการแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีที่
 เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่ออธิบายการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถาชีคนตัน
 ทะเล ตามหลักการที่ได้วางไว้ตามวัตถุประสงค์ หลังจากที่ได้เก็บได้แล้ว ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามหมวดหมู่ของ
 วัตถุประสงค์และนำเสนอวิเคราะห์ผลโดยการพรรณนา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาโครงการ การการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อัมผาง จ.ตาก ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการเสนอผลงานดังนี้ 1.เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล 2.เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล 3.เพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

4.1.วิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

1.บริบทชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

หมู่บ้านหม่องก๊วะ เป็นหมู่บ้านของกะเหรี่ยงสะกอและโพล่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 7 ตำบลแม่จัน อำเภออัมผาง จังหวัดตาก พิกัด MT.665360 หมู่บ้านหม่องก๊วะเป็นหมู่บ้านหลัก ซึ่งมีบ้านย่อยอีก 5 ปีก คือ บ้านพอกาทะ มอทะ หม่องก๊วะ ยูไนท์ และโกบอทะ(ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน ตชด.บ้านหม่องก๊วะ : 2555) ลักษณะของหมู่บ้านเป็นที่ราบเชิงเขา มีภูเขาล้อมรอบ ปัจจุบันหมู่บ้านหม่องก๊วะ ถูกประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2537 ให้ตำบลแม่จันเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พ.ศ. 2537 พื้นที่บริเวณรอบหมู่บ้านเป็นป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณ

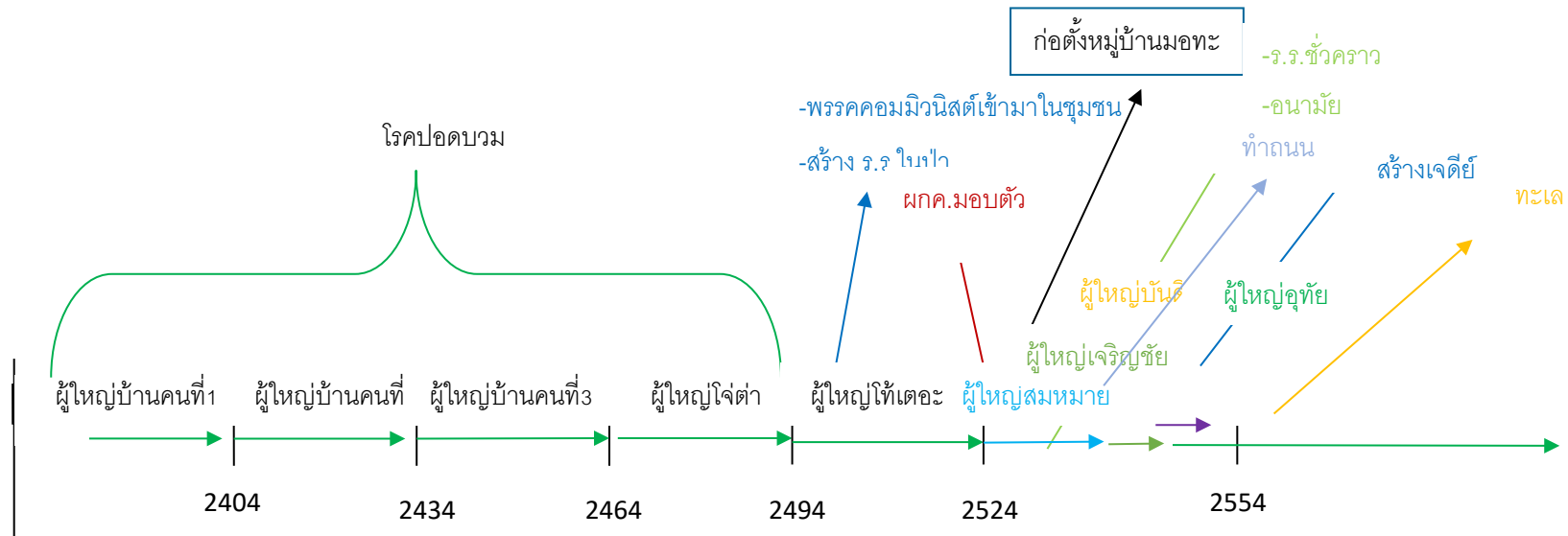
หมู่บ้านหม่องก๊วะ เดิมมีชาวมอญอาศัยอยู่ ซึ่งคำว่าหม่องก๊วะเป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า”มอญก๊วะ” เป็นภาษามอญ แปลว่า หน้าผา 2 ซีก หรือ เลคี่ตะในภาษาปกากะญอ จนกระทั่งกษัตริย์ชาวมอญเสียชีวิตที่ เขากุงก้อง ชาวมอญจึงอพยพกันออกไป ต่อมาชาวปกากะญอได้เข้ามาตั้งรกรากแทน (สัมภาษณ์นายอุทัย เยี่ยมยอดพนา : 2556) ในช่วงแรกมีจำนวนครัวเรือน 5 ครัวเรือนคือ ครอบครัวของ อะโย่เบ่อเป็นครอบครัวแรกที่เข้ามาอยู่ จากนั้น จาเบ่อะ หม่องก๊วะ โจ้ดำ เก๋บือ ได้ย้ายตามเข้ามา ซึ่งเป็นคนกาญจนบุรี ต่อมาก็มีผู้คนเริ่มอพยพเข้ามาในช่วงคอมมิวนิสต์เข้ามา พ.ศ. 2519 ส่วนใหญ่ผู้คนย้ายมาจากหมู่บ้านป้อพะได้ พะติ ยะพอยะโม่ ยะแม อัมผางคี แม่กลองคี บ้านไร่(อุทัยธานี) สุพรรณ สาเหตุที่ย้ายมาคือ เพื่อหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกลุ่มกับคอมมิวนิสต์(สุดท้ายหมู่บ้านหม่องก๊วะ ได้เข้าร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์เป็นส่วนใหญ่)และเพื่อมานับถือลัทธิฤๅษี (สัมภาษณ์เจริญชัย ชัยพฤกษ์ศิริ : 2556) ปัจจุบันมีจำนวนประชากรในหมู่บ้าน จำนวน 96 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 530 คน เป็นชาย 287 คน เป็นหญิง 243 คน (ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน ตชด.บ้านหม่องก๊วะ : 2555)

ตามคำบอกเล่าของลุงสมหมาย ทรัพย์รังสิกุล หมู่บ้านหม่องก๊วะนั้นเกิดหลังหมู่บ้านเลตองคุประมาณ 2-3ปี (หมู่บ้านเลตองคุเกิดพร้อมกรุงเทพมหานคร คือวันที่21 เมษายน พ.ศ. 2325) ดังนั้นหมู่บ้านหม่องก๊วะเกิดในช่วงประมาณ พ.ศ. 2328 ซึ่งปัจจุบันอายุประมาณ 228 ปี

ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2520 มีชาวปกากะญออยู่ 4 ครอบครัว คือ ตะละวา เตอโจพอ ซือกเล่าพอ และลุงพินิจ ดรรชนีนามชัย อพยพมาจากหมู่บ้านหม่องก๊วะเข้ามาตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านหม่องก๊วะซึ่งเป็นบริเวณโป่งน้ำซับจึงได้จัดตั้งเป็นหย่อมบ้าน คือบ้านมอทะ แปลว่า สบห้วยโป่ง หรืออีกความหมายหนึ่งแปลว่า ที่สำหรับแชก สถานที่สำหรับมาทำบุญมากราบไหว้ฤๅษีสาเหตุที่ย้ายหมู่บ้านหม่องก๊วะ เนื่องจากคนในชุมชนซึ่งนับถือฤๅษีไม่ต้องการเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์(ผกค.) มีตำนานที่เล่าต่อกันมาว่าเมื่อถึงเวลาอันสมควรก็ต้องมีการโยกย้ายถิ่นฐานและไม่อยากอยู่ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เนื่องจากมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภาษา(สัมภาษณ์พินิจ ดรรชนีนามชัย : 2556)

มอทะมีประชากร 66 ครัวเรือนจำนวน 364 คน เป็นชาวกะเหรี่ยง(ปกากะญอ) นับถือ ลัทธิฤๅษี อยู่รวมกันอย่างสงบสุข มีงานประเพณีในหมู่บ้าน เช่น การต่ออายุชุมชนซึ่งคล้ายกันในหลายหมู่บ้านที่เป็นชุมชนกะเหรี่ยง แต่ที่บ้านมอทะจะเป็นสถานที่ประกอบพิธีหลักที่หลายหมู่บ้านจะมาร่วมกัน วิธีการคือผู้มาร่วมงานจะตัดไม้ไผ่ที่สูงกว่าหัวคนละต้น นำไปปักรวมกันที่ต้นใหญ่ประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีพิธีมาบูโคะ(การทำบุญไหว้เจดีย์) เป็นการทำบุญให้กับดิน ฟ้า อากาศ เนื่องในโอกาสส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่หรือเปรียบได้กับประเพณีสงกรานต์ของไทย และอื่นๆอีกมากมาย

1.2 ลำดับเหตุการณ์บ้าน หม่องก๊วะ-มอทะ

เหตุการณ์ที่สำคัญของหมู่บ้านมอหะมีดังนี้

1) ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านหม่องก๊วะเคยมีผู้ใหญ่บ้านก่อนผู้ใหญ่โจต้ามาแล้ว 3 คน แต่ชาวบ้านจำชื่อไม่ได้ คาดว่าแต่ละคนดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านประมาณคนละ 30 ปี เพราะสมัยก่อนเมื่อดำรงตำแหน่งถ้าเกิดไม่เสียชีวิตก่อนก็จะดำรงตำแหน่งจนแก่เฒ่า ผู้ใหญ่บ้านที่จำชื่อได้คนแรกคือ นายโจต้าซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน 30 ปี

2) โรคปอดบวมโรคปอดบวมเป็นโรคที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2374-2504 ส่วนใหญ่จะเกิดกับเด็กที่มีอายุระหว่าง 2-10 ขวบทำให้เด็กในสมัยนั้นเสียชีวิตหลายคน

3) พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2504 นักศึกษาที่มีอุดมการณ์ที่แตกต่างกับรัฐในขณะนั้นได้เดินทางเข้ามายังหมู่บ้านหม่องก๊วะ ใช้ชีวิตกับชาวบ้านสอนให้ชาวบ้านรู้จักการทำมาหากิน การรักษาโรคเปิดโรงเรียนชั่วคราวสอนหนังสือให้กับชาวบ้าน และสอนการใช้อาวุธให้ชาวบ้าน จนชาวบ้านหม่องก๊วะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยต่อสู้กับรัฐบาล และเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเข้ามอตัวกับรัฐบาลในปี พ.ศ.2524 ชาวบ้านก็วางอาวุธและกลับมาใช้ชีวิตดังปกติ

4)ผู้ใหญ่บ้าน สมหมาย หลังจากวางอาวุธในปี พ.ศ.2524 ชาวบ้านก็มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านโดยคนที่ได้รับเลือกในตอนนั้นคือ นาย สมหมาย

5) เมื่อทุกอย่างเริ่มเป็นปกติในช่วงนั้นตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้ามาดูแลจัดการหมู่บ้าน มีการก่อตั้งโรงเรียนชั่วคราว อนามัย และวัดหลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2528 ก็ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนถาวร

6) ถนน หลังจากสร้างสิ่งต่างๆไม่นานก็มีการสร้างถนนเพื่อการเดินทางที่สะดวกขึ้น

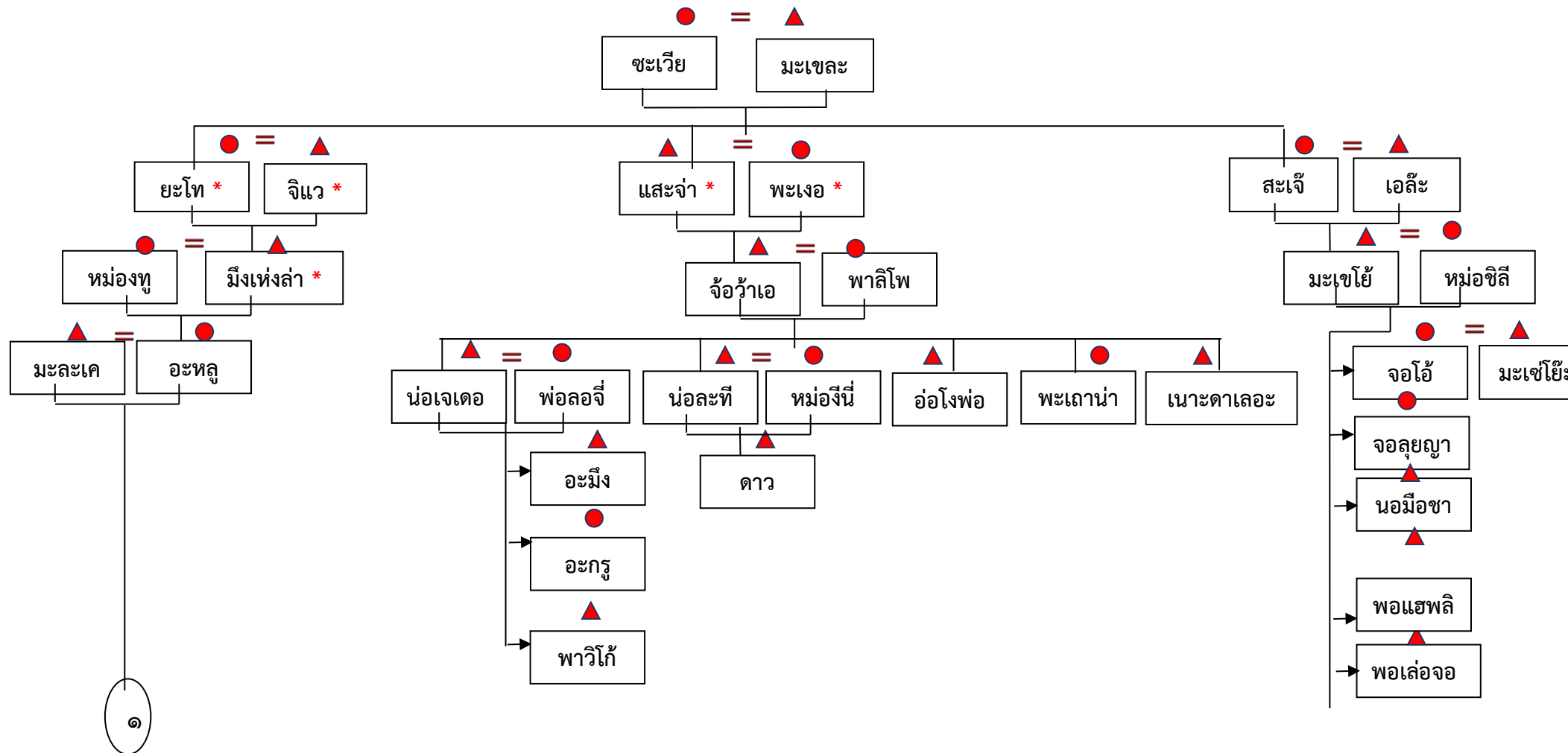
7) ผู้ใหญ่บ้านเจริญชัย หลังจากนาย สมหมายดำรงตำแหน่งได้ 18 ปีก็เกษียณอายุ ผู้ใหญ่เจริญชัยเข้ามารับหน้าที่แทน

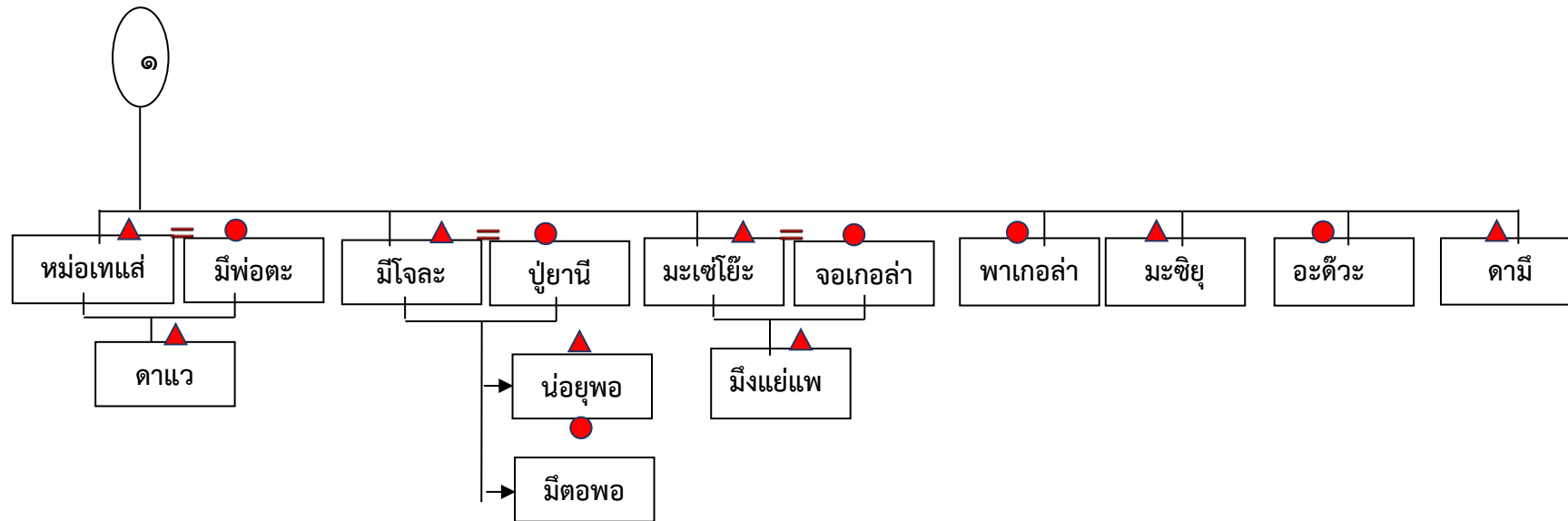
8) คนต้นทะเล ปี พ.ศ. 2545 มีการก่อตั้งกลุ่มคนต้นทะเล

9) ผู้ใหญ่ บันดี หลังจากผู้ใหญ่เจริญชัยดำรงตำแหน่งได้ 5 ปีก็ออกจากตำแหน่งโดยนายบันดีได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.2547ในขณะนั้นและในปีนั้นเอง ได้มีการก่อตั้งเจดีย์หรือสถานที่สำหรับการกราบไหว้ ผู้ใหญ่บันดีดำรงตำแหน่งจนถึงปี พ.ศ.2552 ผู้ใหญ่คนปัจจุบันคือผู้ใหญ่ อุทัย

1.3 แผนผังเครือญาติ

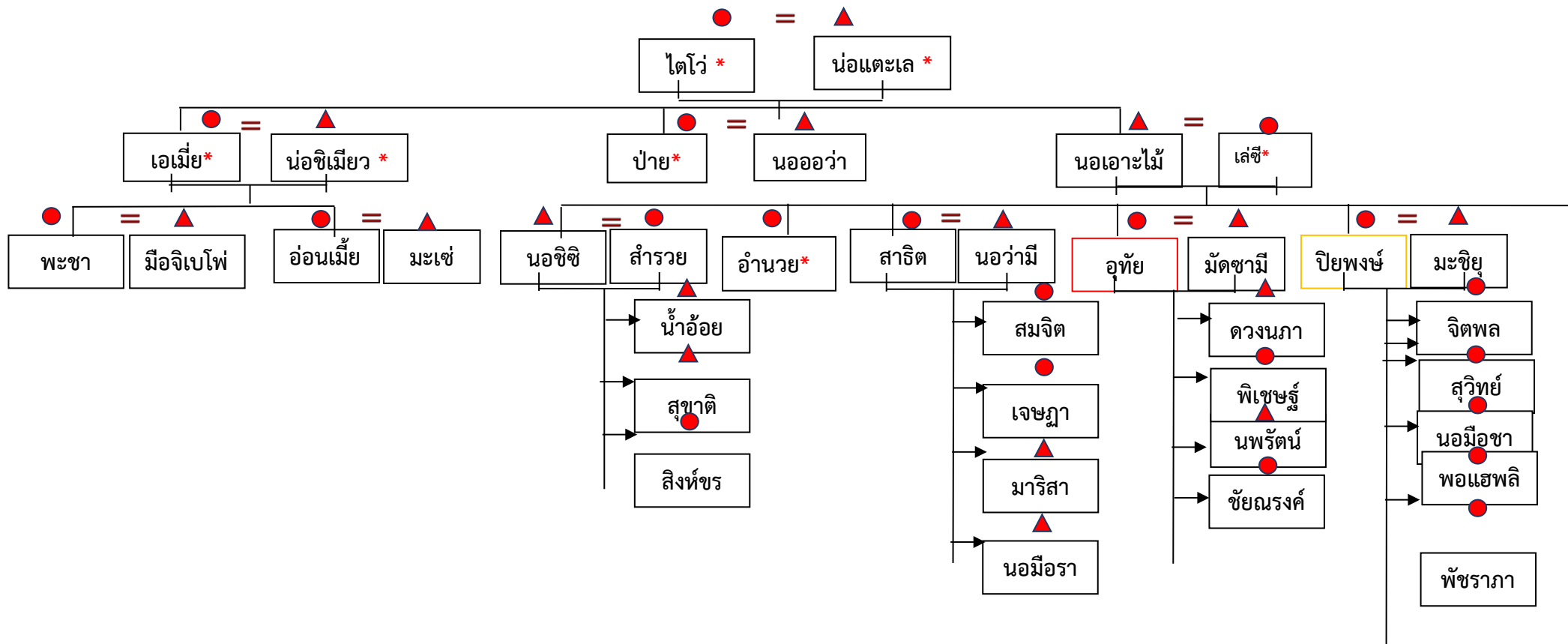
ผังเครือญาติบ้านหม่องก๊วะพ่อหลวงชะเวีย กับแม่หลวงมะเซละ
หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

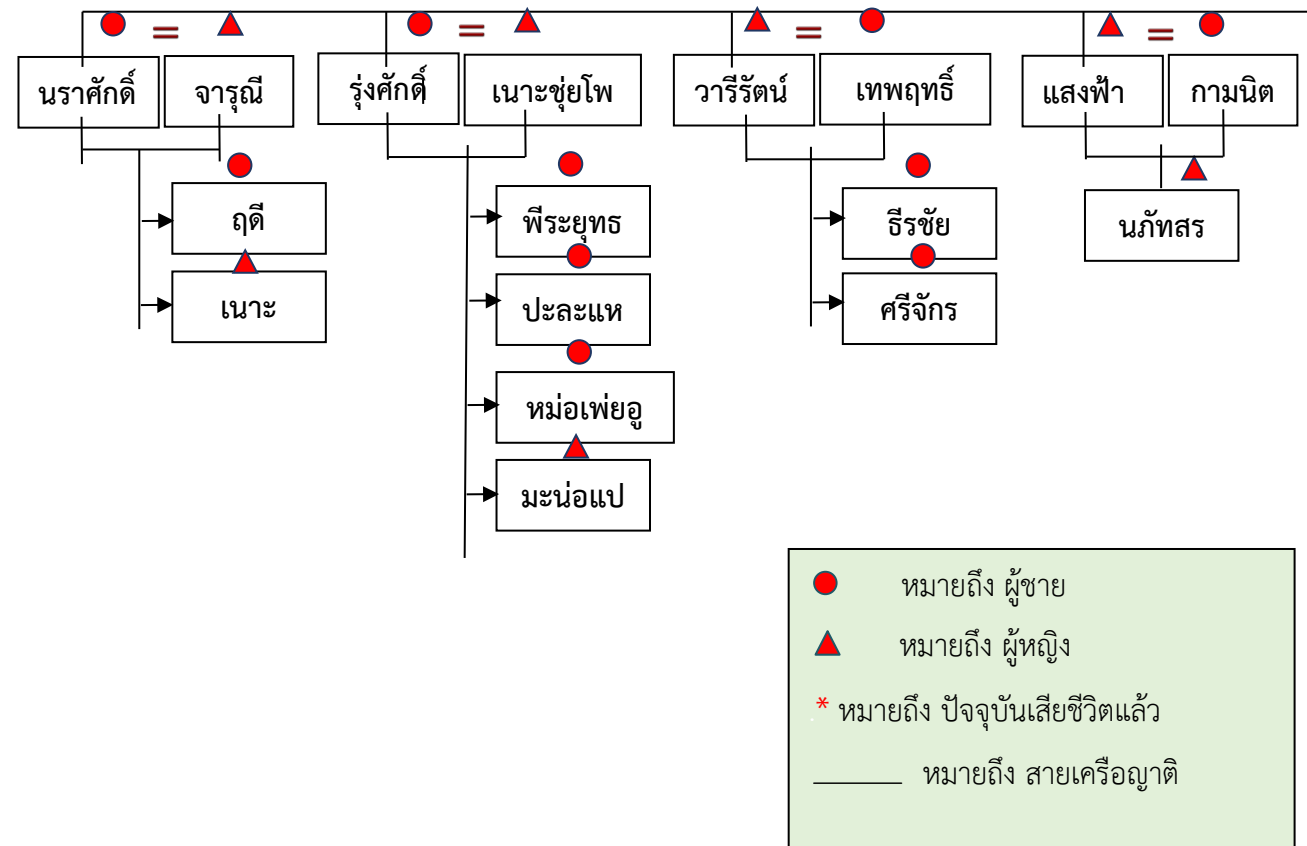

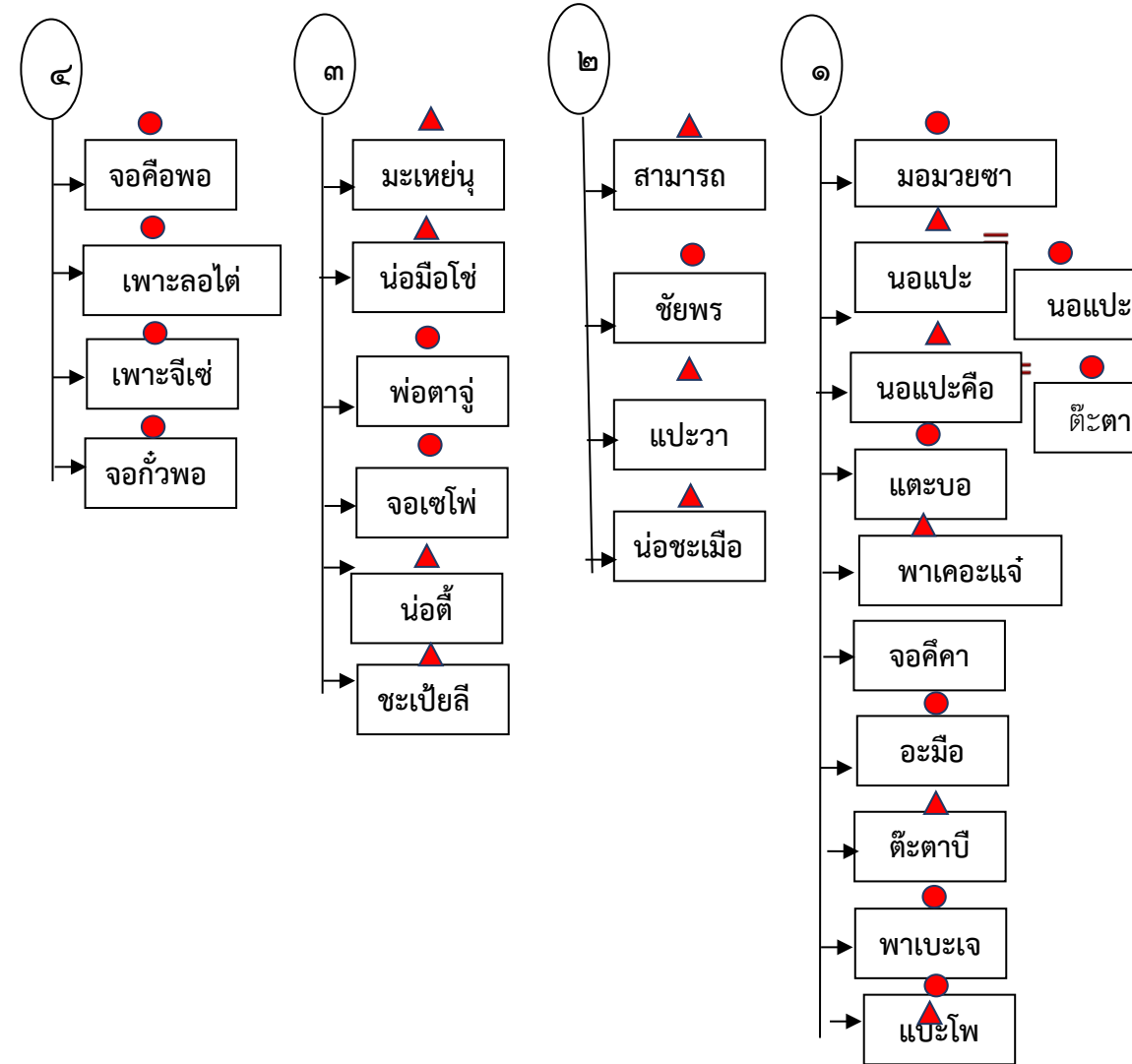

 หมายถึง ผู้ชาย
 หมายถึง ผู้หญิง
 * หมายถึง ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว
 หมายถึง สายเครือญาติ

ผังเครือญาติบ้านหม่องก๊วะพ่อหลวงไตโว กับแม่หลวงน่อแตละ
หมู่ที่ ๗ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

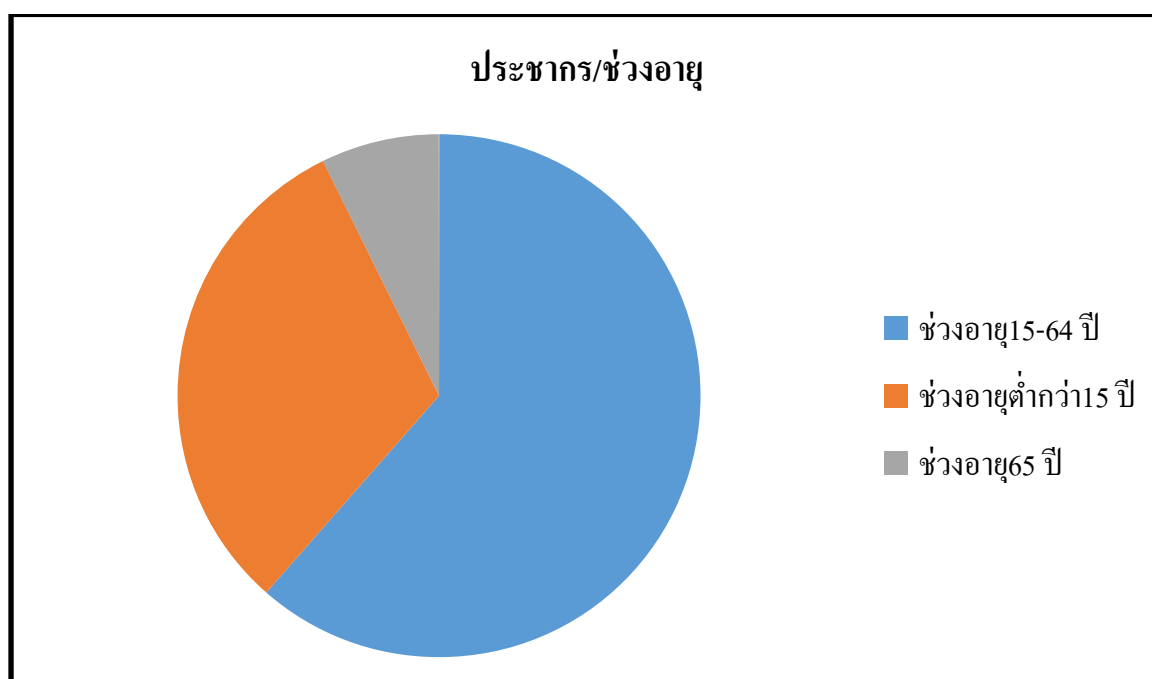

1.4 ประชากร

จำนวนประชากรผู้นับถือกะเหรี่ยงภาษาชิบ้านหม่องก๊วะ, ทอมะ ชาย 80 คน หญิง 73 คน รวม 153 คน จำนวนครัวเรือน 36 ครัวเรือน โดยช่วงอายุ 15-64 ปี มีมากที่สุด คือมีทั้งหมด 63 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด 153 คน รองลงมาคือช่วงอายุต่ำกว่า 15 ปี มีทั้งหมด 32 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด 153 คน และที่น้อยที่สุดคือช่วงอายุ 65 ปี มีทั้งหมด 7.5 %

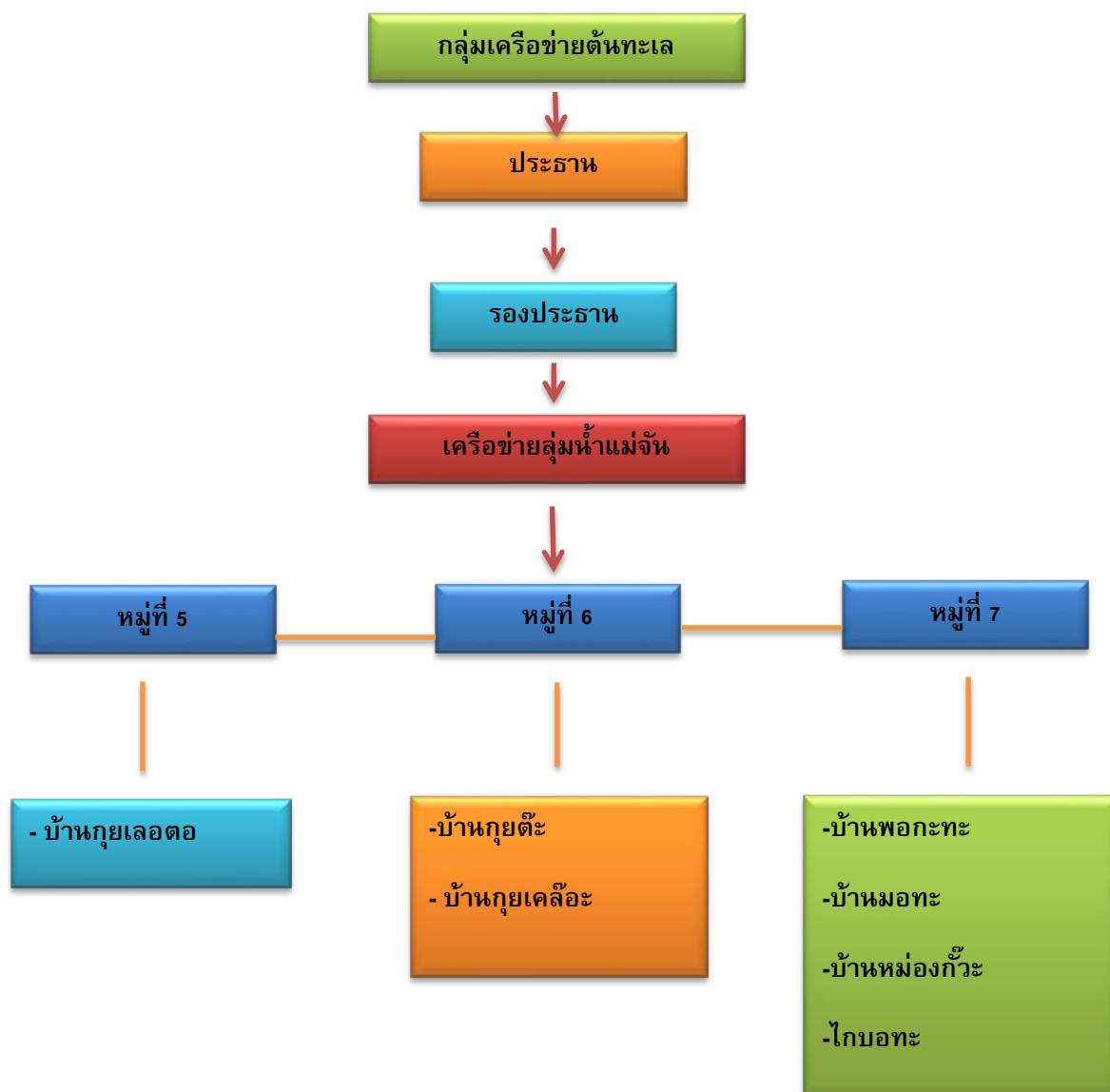
1.5 โครงสร้างการปกครองประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

- สะปว่า เป็นผู้ดำเนินการปกครอง (ผู้ใหญ่บ้าน) ที่ทำหน้าที่ติดต่อ ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก ถือเป็นผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตำแหน่งทางการ
- ฮีโซ่ เป็นผู้นำทางความเชื่อ เป็นผู้นำด้านการประกอบประเพณี และพิธีกรรม ที่ทำหน้าที่สื่อสารบอกกล่าว ขอรพกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวอารักษ์ที่ชาวกะเหรี่ยงเคารพนับถือ
- อิลี (ฤๅษี) เป็นผู้รู้ หรือ ปราชญ์ชาวบ้านชำนาญการภูมิปัญญาด้านต่างๆ อาทิเช่น ภูมิปัญญาการทำไร่หมุนเวียน ภูมิปัญญาการตีมีด ภูมิปัญญาการจักสาน ภูมิปัญญาการทอผ้า ภูมิปัญญาด้านยาสมุนไพร เป็นต้น

1.6 โครงสร้างระดับเครือข่ายกะเหรี่ยงต้นทะเล

สมาชิกในแต่ละหลังคาเรือน โดยหัวหน้าครอบครัวทำหน้าที่สร้างจิตสำนึกให้การอบรม สั่งสอน ลูกหลานให้เป็นคนดี ขยันทำงาน รักใคร่สามัคคีช่วยเหลือผู้อื่น และที่สำคัญคือให้ยึดถือปฏิบัติตนในการดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีของตนเอง โดยที่ พ่อ แม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ทำตัวให้เป็นแบบอย่างแก่ลูกหลาน หรือแม้กระทั่งให้เกิดการเรียนรู้จริงจากการประกอบอาชีพในไร่ ในนา

โครงสร้างเครือข่ายกะเหรี่ยงต้นทะเล

รูปแบบการบริหารเครือข่ายคนต้นทะเล

ประธาน สมหมาย ทรัพย์รังสิกุล

บทบาทหน้าที่ ดูแลแกนนำในการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

รองประธาน นายประวัติ ศรีเคนกสายชล

บทบาทหน้าที่ ร่วมกลั่นกรองสมหมายและทำหน้าที่เนื่อเมื่อนำติดภารกิจจำเป็น

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่จัน

- 1.จอเซอะ
- 2.หม่อเซเห่น
- 3.ชาติชัย
- 4.ลาซี
- 5.เหง่ละ เหร่ญญิก
- 6.จอพอตี
- 7.ทูพอ
- 8.ประวัติ
- 9.จอเกี้ยว เหร่ญญิก
- 10.จอลอ
- 11.พาเอเน
- 12.วาแระปา

บทบาทหน้าที่

- เป็นแกนนำของเครือข่ายแต่ละหมู่บ้าน
- เป็นแกนนำในการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ
- เป็นผู้นำในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- เป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับภาครัฐ

1.7 การศึกษาในชุมชน (การศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย)

1.7.1 การศึกษาในระบบคือโรงเรียนตชด. เฉลิมพระเกียรติ 7 รอบพระชนมพรรษา บ้านหม่องก๊วะ เริ่มเปิดทำการสอนเมื่อปี พ.ศ.2526 ปัจจุบันได้เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล-มัธยมศึกษาปีที่ 3 สาเหตุที่มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเพราะต้องการหาข่าวในช่วงคอมมิวนิสต์และชาวบ้านไม่สามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ราชการได้จึงมีการจัดตั้งโรงเรียน โรงเรียนได้พยายามส่งเสริมอาชีพและมีรายได้เสริมช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองให้กับนักเรียน เช่น ปศุสัตว์(เลี้ยงไก่ หมู) ปลุกผัก ทำอิฐบล็อก เริ่มแรกชาวบ้านสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้น้อย เมื่อเปิดทำการสอนได้ระยะหนึ่งสามารถสื่อสารเป็นภาษาไทยได้มากขึ้นและผู้ปกครองเริ่มให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น

1.8 การศึกษาตามอรรถาัยคือ สวนคนขี่เกียจ เครือข่ายคนต้นทะเล

1.วัตถุประสงค์

จุดประสงค์ในการการกลับมารวมตัวกัน เพื่อมีความสามัคคี พัฒนาด้านการศึกษาและเพื่อปฏิบัติตามความสามัคคี มีความรักใคร่กัน ศาสนา ความดี กลุ่มผู้อาวุโสที่ร่วมกันฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตกะเหรี่ยง ฤๅษี โดยผ่านพิธีกรรมประเพณีมาบูโค๊ะ ใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของผู้อาวุโสที่มีความรู้ ความชำนาญด้านการทอผ้า การจักสาน มาถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชน

2.การดำเนินงาน

โดยยึดหลักการส่งเสริมศักยภาพของผู้นำชุมชนโดยผ่านกระบวนการสื่อสารและสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อเกิดการเรียนรู้ การพึ่งพาตนเอง ก่อเกิดกลุ่มอาชีพและกิจกรรมต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพแกนนำชุมชนในการอนุรักษ์ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน และการส่งเสริมการดำรงวิถีชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ผ้าทอมือ การจักสาน ปลูกฝ้าย ปลูกขมิ้น ภูมิปัญญาการทำสวนเกษตร 4 ชั้น เพื่อการป้องกันรักษาป่าต้นน้ำและฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมของเครือข่ายกะเหรี่ยงต้นทะเล เช่น โครงการผ้าทอมือ โครงการย้อมสีย้อมสีจากธรรมชาติ กลุ่มหมอบ้าน การส่งเสริมอาชีพเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์เรียนรู้เกษตร 4 ชั้น เป็นต้น

กระบวนการจัดการวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษี

ลักษณะของกระบวนการจัดการวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ คือ เพื่อการสร้างแนวร่วมจากกลุ่มต่างๆ ทั้งภายใน

ชุมชนและนอกชุมชน

2. การศึกษาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเกิดความรู้ ภูมิปัญญา

วัฒนธรรม ความรู้ที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ดำเนินการถ่ายทอดแก่ลูกหลาน ต่อไปในอนาคต

3. การจัดการความรู้ คือ การนำเอาความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน

กะเหรี่ยงฤๅษี เช่น การทอผ้า การย้อมสีธรรมชาติ การจักสาน การทำไร่หมุนเวียน โดยผ่านกระบวนการขั้นตอน และวิธีการ สืบหาความรู้ที่เกี่ยวข้องการถ่ายทอดจากประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษและนำมาประยุกต์ใช้ทำให้เกิดคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด

4. การจัดทำแผนที่ชุมชน เป็นการทำให้มองเห็นการพูดคุยกันในกลุ่มเล็กๆ ผู้นำชุมชน

ในพิธีมัดมือ โดยมีกลุ่มเครือข่ายต้นทะเลเป็นแกนนำ

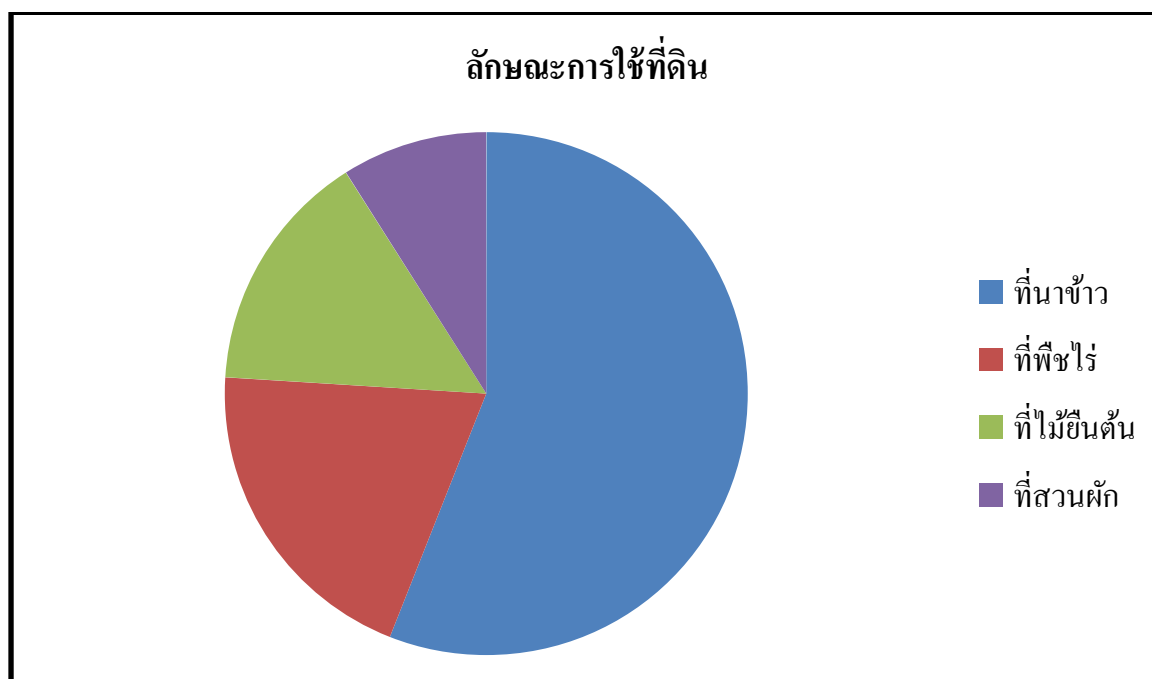
1.9 ทรัพยากรดิน

ลักษณะการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จำนวนพื้นที่ถือครองทั้งหมดของคนในชุมชนบ้านหม่องก๊วะ-มอทะ = 32 แปลง ไม่มีเอกสารสิทธิ์
ทั้งหมด

โดยลักษณะการใช้ที่ดินประกอบไปด้วย

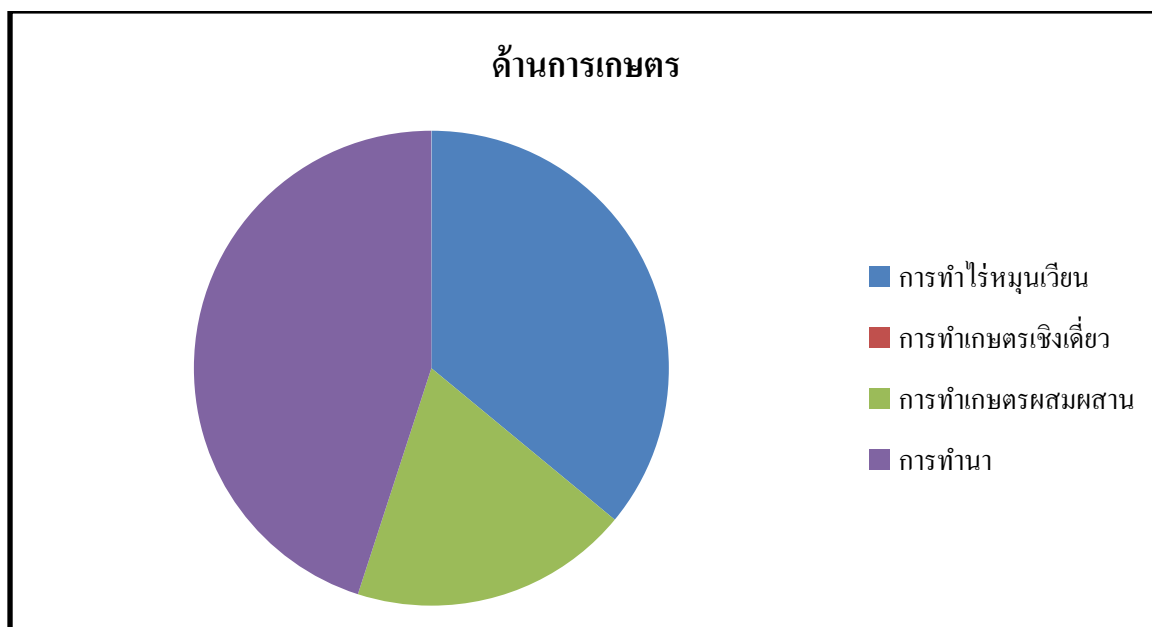
- 1) ที่นาข้าว ประมาณ 56%
- 2) ที่พืชไร่ ประมาณ 20%
- 3) ที่ไม้ยืนต้น ประมาณ 15 %
- 4) ที่สวนผัก ประมาณ 9 %

1.10 ด้านการเกษตร

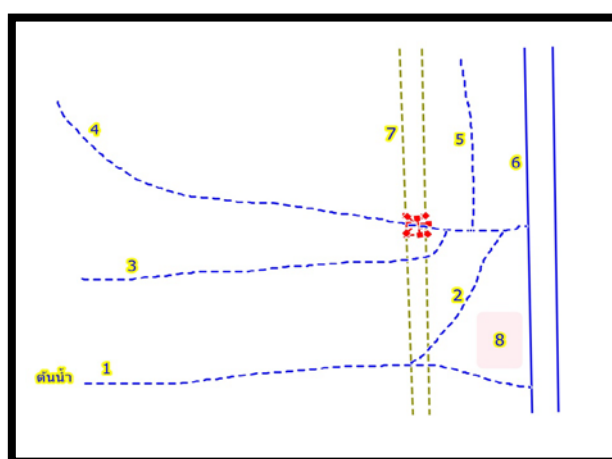
ด้านการเกษตรของชุมชนบ้านหม่องก๊วะ-มอทะ ประกอบไปด้วย

1. การทำไร่หมุนเวียน ประมาณ 36%
2. การทำเกษตรเชิงเดี่ยว 0 %
3. การทำเกษตรผสมผสาน ประมาณ 19%
4. การทำนาประมาณ 45%

1.11 ทรัพยากรน้ำ

แผนที่แม่น้ำบ้านหม่องก๊วะ,มอทะ

ภาพประกอบ 28 แผนที่แม่น้ำบ้านหม่องก๊วะ,มอทะ

หมายเหตุชื่อแม่น้ำ

- 1.หม่องก๊วะโกล แปลว่า ผาสองก้อน
- 2.หมอล่าโกล แปลว่าแม่น้ำแห่งบอน
- 3.นาแกโก้โกล แปลว่า แม่น้ำแห่งต้นนาแก
- 4.ทีเปร้อโกล แปลว่าแม่น้ำแห่งลูกเปลือ
- 5.มอโกล แปลว่า โป่ง
- 6.แม่จอโกล แปลว่า แม่น้ำแม่จัน

7.ถนนทางเข้าหมู่บ้านหม่องก๊วะ,มอทะ

8.สวนคนขี้เกียจ(นาลุงสมหมาย)

บ้านหม่องก๊วะ,มอทะ มีแม่น้ำทั้งหมด 6 สาย ได้แก่ หม่องก๊วะโกล, หมอล่าโกล, นาแกโก้โกล, ทีเปร่อโกล, มอโกล, แม่จ่อโกล

กฎระเบียบการใช้น้ำ

- 1.บริเวณต้นน้ำป่าต้นน้ำห้ามตัดต้นไม้ทำลายป่า
- 2.ห้ามปล่อยสารเคมีลงในแม่น้ำ เนื่องจากแม่น้ำแต่ละสายมีการอุปโภคและบริโภค

การใช้ประโยชน์

- 1.หม่องก๊วะโกล ชาวบ้านหม่องก๊วะใช้สำหรับอุปโภคและบริโภค
- 2.ทีเปร่อโกล ชาวบ้านมอทะใช้สำหรับอุปโภคและบริโภค และการเกษตร
- 3.มอโกล ใช้อุปโภคบริโภคและการเกษตร
- 4.หมอล่าโกลใช้สำหรับการเกษตร
- 5.แม่จ่อโกล ใช้สำหรับการเกษตร
- 6.นาแกโก้โกล ใช้สำหรับการเกษตร

1.12 ความสัมพันธ์ของฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล กับสิ่งแวดล้อม

กะเหรี่ยงฤๅษีหมู่บ้านหม่องก๊วะ,มอทะ มีป่าชุมชนอยู่ 2 แห่ง คือ ป่าชุมชนของส่วนร่วมคนทั้งหมู่บ้าน และป่าชุมชนของกะเหรี่ยงฤๅษี ภายในป่าชุมชนของกะเหรี่ยงฤๅษีนั้น มีการปลูกพืชเศรษฐกิจแซม เช่น กระจวาน มะอิ บุก เป็นต้น

ป่าไม้คือชีวิต ชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีบ้านหม่องก๊วะ,มอทะ มีความเชื่อว่า ป่าไม้คือที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน เป็นแหล่งให้ชีวิต ป่าไม้จึงเป็นแหล่งดำรงชีวิตของคนในชุมชน

1.13 วิธีคิดในการจัดการดูแลทรัพยากรป่าไม้จากนิทาน

มีกษัตริย์องค์หนึ่ง เห็นว่า อีกไม่นานโลกจะพินาศ เมื่อคิดแล้วก็แก้ปัญหาไม่ตกถามพี่น้องก็ไม่ มีใครช่วยคิดได้สักคน กษัตริย์จึงเรียกนายพรานคนหนึ่งมาถามว่า “อีกไม่นานโลกจะพินาศแล้ว เราจะทำอย่างไรดี” นายพรานตอบว่า “ไม่รู้จะทำยังไงเหมือนกัน” กษัตริย์ก็บอกว่า “ในฐานะที่เป็นนายพรานให้ออกไป หาคำตอบมาสิ” นายพรานจึงคิดว่า ในเมืองไม่มีคำตอบคงต้องออกไปหาคำตอบในป่า จากนั้นนายพรานจึง ออกเดินทางไปหาคำตอบนอกเมือง นายพรานเจอคนกลุ่มหนึ่งจับกลุ่มคุยกัน หนึ่งในนั้นถามว่า เราจะทำมาหา กินกันอย่างไร อีกคนตอบว่า ไม่ต้องกังวลหรอก เราทำนาทำไร่ดีแล้ว จะได้ดูแลรักษาธรรมชาติไปด้วย เมื่อ นายพรานเดินทางต่อก็เจอคนอีกกลุ่มหนึ่งคุยกันเช่นเดิม นายพรานเจอกลุ่มไหนก็คุ้ยคล้ายๆกัน ซึ่งเขาคิดว่าคน เหล่านั้นบ้าพูดจาไร้สาระ และไม่เกี่ยวกับเขาสักนิด เมื่อนายพรานกลับไปถึง กษัตริย์ถามว่า เจอคำตอบหรือยัง นายพรานก็ตอบว่า เจอคนหลายกลุ่มคุยกัน เกี่ยวกับโลกนี้หดหู่แต่ไม่ต้องสนใจหรอกเราอยู่ของเราแบบนี้อยู่

ได้กินได้แล้ว เราทำงานของเราและเรียนแค่พออ่านออกเขียนได้ก็พอ ถ้าเรียนมากไปไม่มีความสุข มีการแข่งขันกันจะกลายเป็นเรื่องบาดหมางกันอีก กษัตริย์ครุ่นคิดว่า จันเราคงต้องทำแบบคนบ้าพวกนั้นแล้วละ

จากนิทานแสดงให้เห็นว่า แม้แต่ผู้ที่เข้าป่าทุกวันอย่างนายพรานก็ยังมองเห็นไม่เห็นแนวทางดูแลรักษาป่าได้ดีขึ้น เพราะเขามีจิตใจที่มุ่งทำลายโดยไม่คิดทดแทนทำให้มองไม่เห็นแนวทางในการแก้ปัญหา เมื่อเปรียบเทียบกับคนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตและทำมาหากินกับป่าทำให้พวกเขารู้จักวิธีการรักษาป่าให้คงอยู่ได้ดีกว่าคนที่อยู่ในเมืองหรือสังคมที่เจริญ และไม่เข้าใจป่าอย่างแท้จริง

1.14 วิธีในการจัดการดูแลทรัพยากรป่าไม้จากลำนำ

เวเลอเปรอ(เมืองเก่า)

เวโต้ก็แม่เวเลอเปรอ ตะกุ่มหาน้ออะเซอ

บอโกเวแก่อเลอคี โถ่แม่ป่าหมาหน้อป่าลี

โพติแคอิมดีแหล่ โพซ่าแคอิมดีแหล่

ตะห่าง่าคือบีคือแล คีหว่าห่าคือบีคือแล

ตะป่าหน้อเลอหลือฮ่อแห่ว แกปะกือแกตะแหล่แหล่

คำแปลเมืองก็แม่เป็นเมืองโบราณพื่อตะกุ่มได้ไหมที่เอาไว้ส่วนเมืองกอกมาที่หลังโถ่แม่ปาจึงหมายถึงไว้แล้วลูกหลานสมัยนี้หนุ่มสาวสมัยนี้ต่างคนต่างหาการหางานต่างคนต่างหาเงินทองลืมตัวอักษรหลือฮ่อแห่วหมดแล้วเลยต้องเป็นทาสเขาอยู่รำไป

ในลำนำบทนี้ผู้เฒ่าผู้แก่ชาวปากาเกอะญอสมัยก่อนต้องการสื่อว่าเด็กรุ่นใหม่หลงลืมวัฒนธรรมตนเอง ลืมคำสอนที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมา ขวยขวยหาแต่ความเจริญแต่ปากาเกอะญออยู่แบบพอเพียงประกอบอาชีพทำนาทำไร่ในการดำรงชีพ อาศัยอยู่แบบพอเพียงแบบพอมีพอกินด้วยไม่ไปรับจ้างหรือไปเป็นลูกน้องใคร แต่ปัจจุบันคนรุ่นลูกรุ่นหลานต่างพากันเข้าเมืองหางานทำแลกกับเงินเดือนเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ตามโลกตามสมัยที่คนสมัยนิยมกันจึงตกเป็นทาสทั้งคนเงินทองและวัตถุต่างๆ

1.15 วิธีคิดในการจัดการดูแลทรัพยากรป่าไม้จากความเชื่อ

การทำบุญตันโพธิ์ต้นพอเป็นสัญลักษณ์แห่งความ ร่มเย็นจากการบอกเล่าของนางวิธิหมู่บ้านมอหะมี ความเชื่อที่ว่าถ้าทำบุญตันโพธิ์ปล่อยปลาไหว้เจดีย์ทรายจะทำให้ผลจากโรคภัยไข้เจ็บและ เคราะห์ร้ายต่างๆจาก ตำนานเรื่องเล่าของกะเหรี่ยงฉะนันกะเหรี่ยงหมู่บ้านมอหะมีพิธีทำบุญตันโพธิ์ทุกปีป่าไม้มีเทพารักษ์ชาวบ้าน ในชุมชนบ้านโหม่งกว่าหม่อมท่ามีความเชื่อว่าป่าไม้ทุกผืนมีเทพารักษ์เป็นผู้ดูแลรักษาป่าสัตว์ป่า ให้มีความอุดม สมบูรณ์ป้องกันไม่ให้ป่าถูกทำลาย

1.16 กลไก การดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้กลไก ที่มาจากความเชื่อ

-ภาษา เชื่อในคำสอน ของภาษาที่ว่าป่าไม้และน้ำคือชีวิตต้องรู้จักคุณค่าต้องรักษาไว้

-เทพารักษ์มีกฎข้อห้ามคือห้ามปัสสาวะใส่ต้นไม้หรือต้นไม้

1.17 กลไกที่มาจากกฎระเบียบของชุมชน

1. ห้ามบุกรุกทำลายเผาป่าถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะไม่มีการเตือนแต่จะได้รับโทษคือการปลูกป่าทดแทนตามมติคณะ
2. คนที่ตัดไม้เพื่อนำมาใช้สอยในครัวเรือน 1 ต้นต้องปลูกเพิ่ม 4 ต้น
3. บริเวณดินโป่งของสัตว์ป่าห้ามผู้ใดล่าสัตว์ทำลายหรือบุกรุกบริเวณโป่งที่ สัตว์ป่าอาศัยหากินด้วยเด็ดขาด
4. ห้ามบุคคลภายนอกตัดไม้หรือเก็บหาของป่าเว้นแต่ได้รับอนุญาตฝ่าฝืนปรับ 5000 บาทหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
5. ห้ามไม่ให้ผู้ใดบุกรุก ทำลายป่าซึ่งไม่ใช่พื้นที่หมุนเวียนฝ่าฝืนปรับ 2000 บาทหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย
6. ผ่อนผันให้ชาวบ้านเข้าไปหาของป่าได้ตามฤดูกาล ด้วยไม่สร้างผลกระทบต่อธรรมชาติ
7. การตัดไม้เพื่อปลูกสร้างสิ่งใดต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อนฝ่าฝืนพิจารณาตามความเหมาะสมหรือดำเนินคดีตามกฎหมาย

1.18 วิธีการดูแลและจัดการทรัพยากรป่าไม้

วิธีการใช้ประโยชน์คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้ในการสร้างบ้านนำมาทำเป็นโต๊ะเก้าอี้จานชามร้อนและทำเครื่องจักสานวิธีการดูแลรักษาป่าไม้ได้แก่

1. การทำไร่หมุนเวียน
2. ใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่ามากที่สุดเช่นทุกๆ 2 ปีเมื่อมีการสร้างบ้านใหม่ใหม่เก่าที่ได้จากกันหรือบ้านหลังเดิมให้นำไปสร้างรั้วกันพื้นที่ปลูกสมุนไพรและพืชผัก สวนครัว เพื่อป้องกันสัตว์มากินหรือทำลาย ปลูกต้นไม้ทดแทนต้นที่ถูกตัดไป

1.19 วิธีการจัดการป่าไม้

ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านจึงมีการจัดการป่าไม้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดด้วยการแบ่งพื้นที่ป่าไม้ออกเป็น 4 พื้นที่คือ

1. พื้นที่ป่า สำหรับใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่ที่ให้แก่คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพแต่ต้องอยู่ในแนวเขตพื้นที่ของหมู่บ้าน
2. พื้นที่ป่าต้นน้ำเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยของชุมชนและสิ่งมีชีวิตทั้งหมด
3. พื้นที่ป่าอนุรักษ์ กำหนดให้เป็นพื้นที่ของสัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตต่างๆ

4.พื้นที่ป่าใช้สอยกำหนดให้เป็นพื้นที่สำหรับใช้สอยในการซ่อมแซมบ้านปลูกบ้านแต่ต้องมีการดูแลรักษาและทดแทนตัดต้นไม้ 1 ต้นต้องปลูกทดแทน 4 ต้น

1.20 องค์กรที่เข้ามาสนับสนุนชุมชน

1.วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย

-วิทยาลัยโพธิวิชชาลัยร่วมกับ สกว. ได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้บนฐานชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เพื่อให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และเห็นคุณค่า อัตลักษณ์ วิถีวัฒนธรรมของตัวเอง

2.มูลนิธิสืบนาคะเสถียร

-จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการจัดการพื้นที่

-หนุนเสริมพัฒนาทรัพยากรคน ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ฝักอบรม เป็นต้น

-หนุนเสริมวิถีชีวิตชุมชนอยู่ร่วมกับผืนป่าอย่างยั่งยืน

-หนุนเสริมการดำเนินการดำเนินงานของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ประชุมวางแผนงานและแก้ปัญหาชุมชน

3.มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ร่วมกับสถาบันธรรมชาติพัฒนาในมูลนิธิสมเด็จพระพุทธนาจารย์ พหุमंत्रीสงเคราะห์

-การจัดการทรัพยากรภูมินิเวศ ร่วมกับเยาวชนเครือข่ายคนตันทะเล

1.ดิน การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์

2.น้ำ การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์

3.ป่า การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์

4.พอช. ร่วมกับเครือข่ายคนปลายน้ำ (อาจารย์ ปรีชา) ได้จัดทำโครงการ จากภูผาสู่ทะเล (พริกแลกเกลือ)

- พริกแลกเกลือ

- อาหารทะเล

5.มูลนิธิอภัยภูเบศร

-หนุนเสริมด้านการประกอบอาชีพปลูกพืชสมุนไพร

6.เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอู้มผาง รมักับชุมชน

- สร้างฝายอนุรักษ์
- แนวกันไฟ
- เดินลากตระเวนร่วมกับชุมชน
- จัดทำโครงการ เสด็จพลัส สำนวณกาชเรื่องกระจก การทำเศรษฐกิจพอเพียง
- ประชุมร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์
- ส่งเสริมอาชีพ ปลูกบุก ปลูกมะอิ

7.มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง

- จัดทำระบบประปาภูเขาที่สามารถใช้น้ำได้ตลอดทั้งปี

8.กลุ่มรักพ่อภาคปฏิบัติ

- จัดทำพลังงานแสงอาทิตย์
- การจัดการพัฒนาชุมชนเป็นต้นแบบ

9.ภูมินิเวศวัฒนธรรมอุ่มผาง

- สร้างเครือข่ายกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ท้องถิ่นโดยชุมชนจัดการตนเอง ของพื้นที่เชื่อมกับ

คนปลายน้ำ

- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2. ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ

ประเพณีพิธีกรรมในรอบปี

1. ชะแกบือโพ+อวยพรข้าว

หลังจากปลูกข้าวเสร็จแล้วชาวปกากะญอจะรอให้ต้นข้าวโตได้ประมาณ 1 คืบ ในช่วงเดือน ลาซุ ตรงกับเดือน สิงหาคม จะมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นอีกครั้งและเรียกพิธีกรรมนี้ว่า ชะแกบือโพ แปลว่าเรียกขวัญข้าวอ่อน

อุปกรณ์สำหรับการทำพิธี

ชะแกปือโพ ประกอบด้วยดังนี้ ข้าว น้ำ ยาสูบ ใบพลู พริก เกลือ และ สร้างบ้านหลังเล็กๆไว้ให้เจ้าเจ้าป่าเจ้าเขาและไล่ เครื่องบูชาในการทำพิธีเอาไว้ในบ้านหลังนั้น

คำอธิฐาน ขอให้ข้าวมีความเจริญงอกงามขึ้นเพราะข้าวนั้นเป็นสิ่งที่เลี้ยงคนทั้งโลกทั้งประเทศและขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครองข้าวไม่ให้ล้มตายและให้เจริญเติบโตยิ่งขึ้นไป

2. พิธีกี้ย้อจือ(มัดมือข้าว)

จะมีการทำขึ้นในช่วงที่ข้าว กำลังแตกหน่อสาวก่อนที่จะเริ่มตั้งท้องจะมีการทำพิธีที่เรียกว่า กี้ย้อจือ หรือ มัดมือข้าว อยู่ในช่วงเดือน ชีมือ ตรงกับเดือน กันยายน ของทุกปี

อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธี

ไก่ 3 ตัวขึ้นไป เหล้า 2 ขวดขึ้นไป ข้าว น้ำ เหล้า หมาก ใบพลู พริก เกลือ

ขั้นตอนและวิธีการในการทำพิธีกี้ย้อจือ

ขั้นตอนแรกจะนำไก่ไปฆ่า แล้วให้ผู้หญิงไปแกง หลังจากแกงสุกแล้วจากนั้นก็นำเนื้อไก่ทั้งสองตัวมาอย่างละชนิด โดยที่ไม่มีใครกินมาก่อน ข้าว 1 กำ น้ำ 1 แก้ว ใบพลู หมาก เหล้า 1 แก้ว พริก เกลือ ถวายให้ เทพารักษ์และพระแม่โพสพ ก่อน และอธิฐาน เทพารักษ์เอ๋ย พระแม่โพสพเอ๋ย วันนี้ข้าพเจ้ามามัดมือข้าว และเรียกขวัญข้าว ข้าพเจ้าได้นำ เนื้อไก่ ข้าว 1 กำ น้ำ 1 แก้ว ใบพลู หมาก เหล้า 1 แก้ว พริกเกลือมาถวายให้ ขอให้ขวัญข้าวจงกลับมาและข้าวนั้นได้เจริญเติบโตมีดอกมีผลมากมายในปี นี้ จากนั้นกลุ่มคนที่เข้าร่วมพิธีก็สามารถที่จะกินเหล้า และรับประทานอาหารร่วมกันอย่างสนุกสนาน ถ้ากินแกงไม่หมดก็สามารถที่จะนำกลับมาที่บ้านได้เพื่อมาฝากพี่น้องที่บ้าน

ความสำคัญในการประกอบพิธี

ในการประกอบพิธี กี้ย้อจือ หรือ มัดมือข้าวนี้ ทำขึ้นเพื่อ เรียกขวัญให้แก่ข้าวให้ขวัญข้าวที่อยู่ในที่อื่นนั้นได้กลับมายังไร่และได้ออกดอกออกผลมากมายอีกทั้งให้ เทพารักษ์ พระแม่โพสพ ได้กินอาหารที่เจ้าของไร่ได้เตรียมไว้เพื่อให้เทพารักษ์ พระแม่โพสพ นั้นได้ปกป้องดูแลข้าวในช่วงเวลาที่ข้าวกำลังออกดอกออกผลไม่ให้มีสิ่งอื่นสิ่งใดมารบกวนและมาทำลายข้าวในไร่ตนเอง

3.ชะแกกุดล่อ(ทำพิธีเริ่มเกี่ยวข้าว)

เมื่อข้าวเริ่มแก่และเหลืองแล้วชาวบ้านจะต้องเกี่ยวข้าวก่อนที่จะทำการเกี่ยวข้าวนั้นก็จะต้องมีการประกอบพิธีกรรมขึ้น เรียกพิธีกรรมนี้เรียกว่า ชะแกกุดล่อ แปลว่า พิธีเกี่ยวข้าว อยู่ในช่วงเดือน ลานอ ตรงกับ เดือน พฤศจิกายน

อุปกรณ์สำหรับการทำพิธี

ใช้ปู 2 ตัว ตัวผู้ 1 ตัว ตัวเมีย 1 ตัว โดยที่ไม่เอาขาออก

ขั้นตอนในการประกอบพิธี

เช้าวันที่จะประกอบพิธีกรรม เจ้าของไร่หรือหัวหน้าไร่จะไปไร่ของตน และหาปูจากลำห้วยที่ตนอาศัยดื่มกิน ในช่วงเวลาทำไร่ โดยใช้ปู 2 ตัว ตัวผู้ 1 ตัว ตัวเมีย 1 ตัว เมื่อมาถึงไร่ก็จะนำไปฆ่า วิธีฆ่าก็จะตัดไม้ เล็ก ประมาณ 1 คืบ หลาวให้แหลม จากนั้นแทงตรงกลางตัวปู และไม่เอาขาของปูออก จากนั้นก็นำปูไปถวายแก่ พระแม่โพสพ เจ้าป่าเจ้าเขาและเทพารักษ์กินและขอขมาจากข้าวในลำดับต่อไปโดยมีคำอธิษฐานดังนี้

อธิษฐาน ข้าพเจ้านี้ข้าพเจ้าจะมาขอใช้ประโยชน์จากข้าวโดยข้าพเจ้าจะให้กิน ปู 2 ตัว ตัวผู้ 1 ตัว ตัวเมีย 1 ตัว เพื่อที่ข้าพเจ้านั้นจะได้เกี่ยวข้าวและใช้ประโยชน์จากข้าวต่อไปรวมถึงสิ่งที่ไม่ดีการทำมาหากินไม่ขึ้น นั้นไม่ให้อยู่กับข้าพเจ้าต่อไป

ความสำคัญในการประกอบพิธี

ชาวปกากะญอถือว่าข้าวนั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่ปลูกไว้สำหรับเลี้ยงชีพเพราะฉะนั้นก่อนที่จะเกี่ยวข้าวชาวปกากะญอจึงจะต้องทำพิธีขอขมาข้าวและใช้ประโยชน์จากข้าวเพื่อให้ข้าวนั้นอยู่กับตนถ้าหากไม่ขอขมา ชาวปกากะญอเชื่อว่าการปลูกข้าวปีต่อไปนั้นจะไม่ได้ผลผลิตตามที่ต้องการเพราะข้าวนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่เลี้ยงคนทั้งประเทศและทั้งโลก

4.สะเท่บือซ่า (พิธีเรียกขวัญเมล็ดข้าว)

หลังจากเกี่ยวข้าวเสร็จชาวปกากะญอจะนำข้าวที่เกี่ยวข้องไว้ในไร่แล้วเอามารวมกันเป็นวงกลมจากนั้นจะ ทำฐานสำหรับตีข้าวก่อนที่จะตีข้าวจะมีการประกอบพิธี โดยเรียกพิธีนี้ว่า สะเท่บือซ่า แปลว่า พิธีสำหรับ เรียกขวัญเมล็ดข้าว ในช่วงเวลาที่ตีข้าว นั้น ชาวปกากะญอเชื่อว่า ไม่ให้เจ้าของไร่ซื้อของ ถ้าหากมีการซื้อ ของ ข้าวนั้นจะหายไปกับการซื้อของ และไม่ให้นอนนอกบ้าน ถ้ามีคนมาช่วยตีข้าวก็ต้องช่วยจนกว่าจะตีหมด เพื่อให้ข้าวนั้นอยู่กับเราและกินได้นานๆการประกอบพิธีสะเท่บือซ่านี้ ทำขึ้นในช่วงเดือน ตะเหล่ ตรงกับ เดือน มกราคม ของทุกปี

อุปกรณ์สำหรับการทำพิธี

ไก่ 1 ตัว ตัวผู้หรือตัวเมียก็ได้ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า น้ำ หมาก บุหรี่

ขั้นตอนการประกอบพิธี

เช้าวันประกอบพิธีกรรม เจ้าของไร่จะต้องเตรียมอุปกรณ์ที่หรับใช้ในการประกอบพิธี เช่น ไก่ หมาก บุหรี่ ไปที่ ไร่จากนั้นนำไก่ไปแกง เมื่อแกงเสร็จแล้ว นำเนื้อไก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า น้ำ หมาก บุหรี่ มาไว้ที่เดียวกันตรง บริเวณที่จะตีข้าว จากนั้นอธิษฐาน เมื่ออธิษฐานเสร็จถือว่าเป็นอันจบพิธีกรรม และสามารถตีข้าวได้

คำอธิฐาน ข้าวเอ๋ยวันนี้ข้าพเจ้านั้นได้นำสิ่งของอาหารมาให้กิน ที่แทนตัวเองว่า เลี้ยงคนทั้งประเทศทั้งโลกวันนี้ ขอให้ข้าวได้ปริมาณที่มากมายดีขึ้น แดงขึ้น เยอะขึ้นเรื่อยๆ

ความสำคัญในการประกอบพิธี

การประกอบพิธีและท้อป้อซ่า มีขึ้นเพื่อให้ข้าวที่เราเกี่ยวเสร็จและนำมากองไว้ก่อนจะลงมือตีข้าวนั้นจะต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้ข้าวที่เราทำนั้นได้ผลผลิตมากๆซึ่งชาวปะกาเกอญอนั้นถือว่าขาดไม่ได้ในการทำข้าวไร่ (ไร่หมุนเวียนนั่นเอง)นั่นเอง

5.ขอบคุณโห๊ะบิซ่า หรือ เซอท้อโห๊ะ

เมื่อตีข้าวเสร็จก่อนที่จะนำข้าวที่ดีได้ในปีนี้นักกลับบ้านจะมีการประกอบพิธีกรรมขึ้นเรียกว่า เซอท้อโห๊ะ แปลว่า เลี้ยงส่งนก นกในที่นี้ หมายถึง นกที่ปกป้องคุ้มครองดูแลข้าวตลอดระยะเวลาที่ยังไม่มีผลผลิตและมีขึ้นในช่วงเดือน ตะเหล่ ตรงกับเดือน มกราคม ของทุกปี

อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการประกอบพิธี

ไก่ 3 ตัวขึ้นไป เหล้า 1 ขวด ข้าว น้ำ หมาก ยาสูบ บุหรี่ ใบพลู

ขั้นตอนการทำพิธี

เช้าวันที่จะประกอบพิธีกรรม เซอท้อโห๊ะ เจ้าของไร่จะเตรียมไก่ 3 ตัวขึ้นไป และเหล้า 1 ขวดขึ้นไป ขึ้นอยู่กับญาติพี่น้องที่ไปเข้าร่วมพิธีกรรม เซอท้อโห๊ะ จากนั้นก็จะเดินทางไปไร่ เมื่อถึงช่วงเวลาประมาณ 3 โมงเช้าก็จะนำไก่ไปฆ่าและนำมาแกง และสร้างยั้งข้าวและทำ ธนู 1 ตัว เมื่อ แกงเสร็จก็จะนำแกง ข้าว น้ำ หมาก ยาสูบ ใบพลู พริก เกลือ ไปประกอบพิธีกรรมบริเวณกองข้าว สำหรับการสร้างยั้งข้าวขนาดเล็กมีไว้เพื่อจำลองของจริงและใส่ข้าวให้เต็มเพื่อให้ข้าวที่มีเมื่อนำกลับไปที่บ้านนั้นจะได้เต็มยั้งข้าวจริงๆและเอาธนูไว้ตรงบริเวณยั้งข้าว หรับธนูทำขึ้นเพื่อขอขมาจากนกที่ตนนั้นได้ยิงตาย หลังจากเตรียมอุปกรณ์เสร็จ จะนำเครื่องที่เตรียมมาเอามาถวายให้แก่กนกเพื่อให้กนกนั้นได้กิน จากนั้นจะสวดคำอธิฐาน หลังจากสวดเสร็จก็จะกลับไปยังกระท่อมหักกับข้าวไว้ ร่วมกันกินเหล้าและให้กนกกินก่อน จากนั้นทุกคนก็สามารถกินได้ และกินข้าวกันอย่างสนุกสนาน ตอนกลับก็จะนำดอกไม้ที่ปลูกในไร่กลับไปไว้ที่บ้าน เพื่อให้กนกที่ส่งกลับนั้นกลับให้ถึงไม่ให้อยู่กลางทางเมื่อถึงเวลาค่อยมาหาเจ้าของไร่อีกครั้ง

คำอธิฐาน

นกเอ๋ยวันนี้ข้าพเจ้าได้นำสิ่งของมีไก่ 3 ตัว เหล้า 1 ขวด หมาก ยาสูบ เกลือ น้ำ ข้าว ใบพลู มาถวายให้กิน ขอให้กนกนั้นได้กินกินเสร็จแล้วก็จงกลับไปให้อย่างปลอดภัยอยู่กลางทาง เมื่อถึงเวลาที่ต่อไม้ดำ(เผาไร่เสร็จ)ขอให้กนกนั้นจงกลับมาหาข้าพเจ้าอีกครั้ง

ความสำคัญในการประกอบพิธีกรรม

การทำพิธี เซอท้อโห๊ะ เป็นพิธีหนึ่งที่ชาวปะกาเกอญอนั้นถือว่าขาดไม่ได้ในการทำข้าวไร่ เพราะการเซอท้อโห๊ะนั้นได้แสดงถึงการเลี้ยงส่งนกที่ตลอดระยะเวลาหนึ่งปีนั้นท่านได้ปกป้องคุ้มครองและดูแลข้าวที่เราปลูกไว้

ไม่ให้มีสิ่งอื่นสิ่งใดมาทำลาย และให้นกนั้นได้กลับไปยังถิ่นที่ตนจากมาเมื่อถึงช่วงเวลาที่ทำข้าวไร่อีกครั้งให้กลับมา อีกทั้งเป็นการขมาเจ้าที่ผีเจ้า เทพารักษ์ที่อยู่ในไร่ตลอดจนการเลี้ยงบรรดาญาติพี่น้องที่มาเข้าร่วมพิธีกินกันอย่างสนุกสนานและถือว่าเป็นการหมุดกิจการในการทำข้าวไร่ในรอบปีนี้

6. ต้าโป๋ป้อ (ปริศนาคำทาย)

ต้าโป๋ป้อ(ปริศนาคำทาย)เป็นการละเล่นของชาวปกากะญอที่สืบทอดกันมาซึ่งจะเล่นทายกันในช่วงข้าวกำลังตั้งท้อง ในะในการเล่นปริศนาคำทายของชาวปกากะญอนี้ชาวปกากะญอนั้นเชื่อว่าถ้าหากเรานั้นมีกิจกรรมละเล่นปริศนาคำทายในช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้อง ข้าวจะออกดอกออกผลดีและพอกินพอใช้ตลอดทั้งปี

จากการจัดกิจกรรมครั้งนี้ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ปริศนาคำทายจากพ่อแม่และผู้อาวุโสเยาวชนมีพื้นที่ที่จะแสดงออกทั้งนี้ทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าและความหมายของ ต้าโป๋ป้อ(ปริศนาคำทาย)มากขึ้นปริศนาคำทายนั้นสามารถแยกได้หลายรูปแบบและหลายเรื่องราว เช่น ด้านความรัก ด้านวิถีชีวิต ธรรมชาติสิ่งมีชีวิต ข้าวลั่นแฝงอยู่ในปริศนาคำทายทั้งสิ้น

7) มาบูโคะ

1 วัตถุประสงค์

พิธีกรรมมาบูโคะเป็นพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายในเรื่องของการให้ทานหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสิ่งบนโลกอาทิ สัตว์ป่า ธรรมชาติหรือแม้กระทั่งมนุษย์ด้วยกันเองเชื่อว่าการให้ทานการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่มีความค่าสูง “โคะหรือเจดีย์” มีสามแบบด้วยกันคือ “โคะฮ่อโค”(เจดีย์ดิน) “โคะแหมะ”(เจดีย์ทราย) “โคะป้อ”(เจดีย์ข้าว)

2 ข้อปฏิบัติในการประกอบพิธีกรรมมาบูโคะ

พิธีกรรมมาบูโคะของปกากะญอนั้นนับถือฤกษ์จัดขึ้นในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 6 ถึง 15 ค่ำ เดือน 6 ส่วนใหญ่จะตรงกับเดือนมีนาคมของปฏิทินไทยส่วนปฏิทินของชาวกะเหรี่ยงจะตรงกับเดือนที่เรียกว่า “เคกู” (ตัดต้นไม้) หมายถึงฤดูแห่งการเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก คำว่า “กู” หมายถึง ตัดหรือโค่นต้นไม้ม ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ชาวบ้านเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้วและอยู่ในช่วงปลายปีของคนกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนา การทำบุญมาบูโคะเสมือนการทำบุญปีเก่าต้อนรับปีใหม่ในพิธีกรรมมาบูโคะจะประกอบไปด้วย พิธีกรรม

บาโค๊ะ(ไหว้เจดีย์)ซึ่งเป็นพิธีกรรมหลักในการประกอบพิธีกรรมมาบูโค๊ะการประกอบพิธีกรรมมาบูโค๊ะมีข้อปฏิบัติต่างๆในการเข้าร่วมพิธีกรรมดังต่อไปนี้

1) การแต่งกาย การแต่งที่ถูกระเบียบตามหลักของการเข้าร่วมพิธีกรรมมาบูโค๊ะ คือ ผู้ชายต้องนุ่งโสร่ง ใส่เสื้อกะเหรี่ยงสั้นหรือยาวก็ได้และหากใครที่ไม่ชอบใส่เสื้อกะเหรี่ยงสามารถใส่เสื้อที่มีกระดุมเหมือนเสื้อนักศึกษาชายได้ ส่วนผู้หญิงสาวจะใส่เสื้อขาว(เสื้อสีขาว) หรือเชชู(เสื้อสีดำ) หญิงที่แต่งงานแล้วจะนุ่งซิ่นและใส่เสื้อเชโมะซู(เสื้อของคนเป็นแม่) และขอปฏิบัติที่สำคัญของทั้งผู้หญิงและผู้ชายคือห้ามใส่ยกทรง เสื้อใน และกางเกงใน และเสื้อยืด(จ่อเก๋ นนทิพาลิศา. 2558)

2) สิ่งสักการะ สิ่งสักการะได้แก่ กรวยดอกไม้และเทียน ต้องประดิษฐ์ด้วยวัสดุธรรมชาติเท่านั้น

ในช่วงดังกล่าวจะไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมมาบูโค๊ะได้

4) คนที่ดื่มสิ่งมีเมาและเสพยาเสพติด ไม่สามารถเข้าร่วมพิธีกรรมได้

3 ขั้นตอน การจัดเตรียม

การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการประกอบ การติดตั้ง การจัดวางเจดีย์และจุดไหว้แต่ละจุด รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในขั้นตอนและพิธีกรรมไหว้ต่างๆโดยผู้ศึกษาได้แบ่งการสรุปออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ สถานที่ในการประกอบ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบ บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ขั้นตอนและวิธีการทำ และคุณค่าความหมายของชิ้นส่วนที่ประดิษฐ์ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1) ด้านสถานที่ ศาลาอาชีบบ้านมอทะ บ้านโกเตอหมุ(ชายหนุ่มถือศีลบริสุทธิ์) บ้านมีเกอแม (แม่หม้าย) บ้านของชาวบ้าน

2) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ไม้ไผ่ ไม้สักตบวรรณ ระกำ ด้าย กรรไกร ขี้ผึ้ง ใบไม้ มีด

3) ด้านบทบาทหน้าที่ ผู้นำอาชีบบ้านโกเตอหมุ(ชายหนุ่มถือศีลบริสุทธิ์) มีเกอแม (แม่หม้าย) ชาวบ้าน

4) วิธีการขั้นตอน นำวัสดุธรรมชาติ มา ตัด เหล่า ปั่น สาน

5) คุณค่าความหมาย การนำชิ้นส่วนวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมมีคุณค่าความหมายกับคนปกากะญอเพราะเป็นการปฏิบัติสืบทอดตามบรรพบุรุษ เป็นการแสดง อัตลักษณ์ของชาวปกากะญอ เป็นการแสดงถึงการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเกิดความรักและหวงแหนพิธีกรรมมาบูโค๊ะรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อความสงบร่มเย็น เพื่อเป้าหมายในสิ่งที่ทำเพื่อความสบายใจ เพื่อเป็นการสื่อสารถึงเทวดา เพื่อเป็นการแก้เคล็ด เพื่อฟื้นฟูนุรักษ์ และเพื่อบูชาเทวดา

4 การประกอบ ติดตั้ง และจัดวาง

การประกอบ ติดตั้ง และจัดวาง เป็นขั้นตอนต่อจากการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในขั้นการประกอบ ติดตั้ง และจัดวางหลังจากที่เตรียมชิ้นส่วนแต่ละชิ้นเสร็จจะมีการนำชิ้นส่วนมาประกอบ และนำไปทากับน้ำมันเพื่อป้องกัน มด แมลง และนำไปตากไว้เพื่อรอการติดตั้ง จัดวาง ในการติดตั้งจัดวาง ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรม 1 วัน จะมีการติดตั้งองค์ประกอบต่างๆดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.การไหว้

การประกอบพิธีบาโค๊ะ(ไหว้เจดีย์)ตลอด 7 วัน 7 คืน มีการไหว้ที่เหมือนกัน คือในหนึ่งวันมีการไหว้เจดีย์อยู่สองช่วงเวลาด้วยกัน คือช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่เวลา 06.30 นาฬิกา ถึง 09.00 นาฬิกา และช่วงบ่ายเริ่มตั้งแต่เวลา 17.00 นาฬิกา ถึง 22.00 นาฬิกา ในการไหว้ทั้งเช้า และบ่ายตลอด 7 วัน 7 คืน มีการแบ่งการไหว้ออกเป็น 2 ช่วง

- 1.การไหว้ของ โกเต๋อหม(ชายหนุ่มถือศีลบริสุทธิ์)โดยมีผู้นำภาชีเป็นผู้นำในการประกอบ
- 2.การไหว้ช่วงที่ 2

การไหว้ช่วงที่สองเป็นการไหว้หลังจากที่โกเต๋อหม(ชายหนุ่มถือศีลบริสุทธิ์)ไหว้เสร็จทั้ง 12 จุด การไหว้ โดยในการไหว้ช่วงที่ 2 เป็นการไหว้ของชาวบ้านที่มีความศรัทธาในพิธีกรรมมาบูโค๊ะ(ทำบุญเจดีย์) การบาโค๊ะ(ไหว้เจดีย์)มีข้อห้ามในการแต่งกาย คือ ห้ามใส่เสื้อยกทรง กางเกงใน และห้ามใส่เสื้อยืด เทียนที่ใช้ต้องเป็นเทียนสีเหลือง(เทียนที่ชาวบ้านทำเอง)

6 คุณค่าความหมาย

1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ “พิธีกรรมมาบูโค๊ะ การกราบไหว้ด้วยดอกไม้ และยอดไม้ ไม่มีการนำเนื้อสัตว์หรือชีวิตเข้ามาเกี่ยวข้องในพิธีกรรม” เป็นคำกล่าวของ นายพาโคะแซะ ดรชนินามชัย ที่กล่าวถึงการแสดงความเคารพต่อทรัพยากรธรรมชาติ ในพิธีกรรมซึ่งจะไม่มีการสังเวยชีวิตแต่จะเลือกวัสดุจากธรรมชาติ อาทิ ไม้ ดอกไม้ ใบไม้ ผลไม้ และผลิตผลทางการเกษตรอื่นๆ ได้แก่ ข้าว อ้อย ผัก เป็นต้น การปฏิบัติดังกล่าวมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษของปกากะญอภาชีที่ไม่ให้มีการนำสังเวยชีวิตในลานพิธีกรรม ไม่ใช่เพียงแต่สิ่งกราบไหว้เท่านั้นวัสดุที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมอื่นล้วนเป็นวัสดุธรรมชาติ วัสดุธรรมชาติเป็นวัสดุที่หาได้ทั่วไปสำหรับปกากะญอภาชี เพราะปกากะญอภาชีเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อว่า “หากยังมีปากก็จะยังคงมีชีวิต” ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆของหมู่บ้านจึงได้รับการดูแลจากปกากะญอภาชีเป็นอย่างดี พิธีกรรมมาบูโค๊ะนอกจากจะเป็นพิธีกรรมที่ทำบุญให้กับคนทั้งโลก และผู้ที่ล่วงลับไปแล้วแต่อีกเหตุผลหนึ่งของพิธีกรรมมาบูโค๊ะคือ การทำบุญให้กับทรัพยากรธรรมชาติที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาหากินของมวลมนุษย เพื่อเป็นการแสดงถึงความเคารพต่อทรัพยากรธรรมชาติ

2) การสร้างความสามัคคี “พิธีกรรมมาบูโค๊ะเป็นพิธีกรรมที่ทำเพื่ออุทิศบุญกุศล และเปิดโอกาสให้กับทุกคนบนโลกที่มีความสนใจสนใจ” คำกล่าวข้างต้นเป็นคำกล่าวของเหล่าภาชีทุกคนที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของพวกเขา (ภาชีบ้านมอทะ) ที่ต้องการเปิดโอกาสให้กับทุกคนโดยไม่มีการกีดกันใดๆเพื่อลดช่องว่างของสังคมในปัจจุบันที่มีการกีดกันทางความเชื่อ ความคิด และการแสดงความคิดเห็น เหล่าภาชีบ้านมอทะยังกล่าวอีกว่า “คนทุกคนบนโลก ไม่ว่าจะต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา แต่เราทุกคนเป็นพี่น้องกัน” เป็นคำกล่าวที่แสดงถึงการเปิดรับความแตกต่างของมนุษย์ทุกหมู่เหล่าบนโลกใบนี้ที่มีความแตกต่างในเรื่องของความเชื่อ และทัศนคติซึ่งการเปิดใจเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจ และนำมาซึ่งความสมัคสมานสามัคคี

3) การสร้างคุณธรรม ประเทศชาติชาติต้องการผู้นำที่ดีพิธีกรรมมาบูชาโศกะฝึกให้คนมีคุณธรรม ไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่นไม่กระทำผิด ไม่เสพสิ่งเสพติด มีความเคารพในตนเองเคารพผู้อื่นและและเคารพทรัพยากรธรรมชาติ เป็นคนมีความกตัญญูรู้คุณค่าของคน และ ทรัพยากรธรรมชาติ

8.ลักษณะบ้านเรือน องค์ประกอบของบ้าน (ดั้งเดิม กึ่งดั้งเดิม สมัยใหม่)

1) บ้านดั้งเดิม ลักษณะบ้านดั้งเดิมเป็นบ้านยกใต้ถุนสูง วัสดุในการสร้างบ้านประกอบด้วย ไม้ ไม้ไผ่เป็นเสา ไม้ฟากทำเป็นไม้ปูพื้นและฝาผนัง มุงหลังคาด้วยใบกะชอล่า พอตะโลล่า โลล่า

2) บ้านกึ่งดั้งเดิม ลักษณะบ้านกึ่งดั้งเดิมมีการแยกบ้านออกเป็น2ส่วน คือส่วนที่เป็นห้องครัว และส่วนที่นอน วัสดุในการสร้างบ้านกึ่งดั้งเดิมประกอบไปด้วย ไม้ ไม้ไผ่ และไม้ฟาก ส่วนหลังคามุงด้วยสังกะสี กระเบื้อง และใบตองตึง

3) บ้านสมัยใหม่ ลักษณะบ้านสมัยใหม่จะเป็นบ้านครึ่งไม้ครึ่งปูนมีสองชั้นชั้นแรกจะติดกับพื้นเหนือน และหาสีตามที่ชอบส่วนชั้นที่สองจะทำด้วยไม้ ส่วนหลังคาบ้านจะเป็นกระเบื้อง บ้านสมัยใหม่ส่วนใหญ่ในหมู่บ้านหม่องกวีจะยังคงมีไม่มากนักและเป็นบ้านที่ชาวบ้านออกแบบกันเอง

9. ภาษา ปกาเกอญอ

ชาวปกาเกอญอบ้านหม่องกวีระ-มอทะ จะใช้ภาษาปกาเกอญอในการเขียนเรียกว่า หลัว อาติตชาวปกาเกอญอ จะเขียนกันได้แทบทุกคนแต่ปัจจุบันลูกหลานออกไปเรียนในระบบ จึงทำให้ไม่สามารถเขียนภาษาปกาเกอญอได้แล้วดังนั้นผู้อาวุโสของชุมชนจึงเห็นถึงความสำคัญของภาษาปกาเกอญอจึงอยากให้เยาวชนเรียนรู้ภาษาตัวเองมากขึ้นก่อนที่จะสูญหายไป

10.การแต่งกายและทรงผม

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว

ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

ผู้ชาย

การแต่งกายของชาวปกากะญอในจังหวัดตากมีวัฒนธรรมการแต่งกาย คือ ผู้ชายจะสวมเสื้อสีแดง (เชก) เป็นทรงกระสอบ คอเสื้อเป็นรูปตัววี ตรงชายเสื้อจะติดพู่ห้อยลงมา สีแดง บ่งบอกถึงความเป็นชาย ความอดทนแข็งแรง ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะสวมเสื้อสีดำ (เชซู) เป็นเสื้อครึ่งท่อนบนเสื้อจะมีสีดำ ท่อนล่างของเสื้อจะเป็นสีแดง (ปัจจุบันมีหลากหลาย) บ่งบอกถึงความรักและความเสียสละที่ผู้หญิงชาวปกากะญอมีต่อลูก และสามีแล้วจึงทอผ้าถุง (หนี่) หนี่มีลักษณะเป็นผืนผ้าหน้ากว้างทรงกระบอกต่อกันสามส่วนตรงกลางจะมี ลวดลาย ส่วนผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงานจะสวมเสื้อสีขาว (เชวา) เป็นทรงกระบอกยาวลงมาถึงข้อเท้า สีขาว บ่งบอกถึงความบริสุทธิ์ เสื้อของ

ชาวปกากะญอไม่ว่าเสื้อของผู้หญิงหรือเสื้อของผู้ชายจะไม่มีกระเป๋ เป็นการบ่งบอกว่าชาวปกากะญอเป็นผู้สมณะ ดังคำสุภาษิตชาวปกากะญอว่า หม่าจือคืออ้อเกาะปู หมายถึงกินอยู่อย่างพอเพียงไม่ โลภ

ตามความเชื่อเรื่องสีเสื้อมาจากไก่ ไก่ตัวผู้ “ขอปากอ” มีขนสีแดง ชาวปกากะญอจึงเลียนแบบสีเสื้อของผู้ชาย ไก่ตัวเมียสีขาว “ขอโมวา” จึงเลียนแบบเป็นสีเสื้อของผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน ไก่ตัวเมียสีดำ “ขอโมซู” เลียนแบบเป็นสีเสื้อของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว สาเหตุที่เลียนแบบไก่เนื่องมาจากไก่ตามความเชื่อของคนปกากะญอเรื่อง “หลี่ทุหลี่เจ” หนังสือเงินหนังสือทอง ที่พระเจ้าได้บัญญัติคำสั่งสอนไว้ ก่อนที่พระเจ้าจะลา

โลกไปพระเจ้าได้ทรงมอบหนังสือคำสั่งสอนให้กับชาวปากาเกอะญอ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ชาวปากาเกอะญอถือว่าเป็นสมบัติล้ำค่าจึงได้ตั้งชื่อว่าหนังสือเงินหนังสือทอง ชาวปากาเกอะญอสมัยนั้นได้เก็บ หลีหูหลีใจ ไว้บนตอไม้ปลวก ได้ขึ้นมากิน หลีหูหลีใจ จากนั้นไก่อก็ได้ออกไปกินปลวกต่อ ดังนั้น ชาวปากาเกอะญอจึงเชื่อว่า หลีหูหลีใจ ได้อยู่กับตัวไก่ จึงเป็นที่มาว่าทำไมต้องเลียนแบบไก่ (สัมภาษณ์ ประยุทธ์ อ่อนทวงศ์:2558)

การไว้ทรงผมแบบกะเหรี่ยงถาชี หมายถึง ทรงผมผู้ชายจะไว้จุกด้านหน้าตรงกระหม่อมหมายถึงผู้ชายต้องคิดการณ์ไกลต้องคิดเผื่อคนอื่นทำงานนอกบ้านเวลาปลูกข้าวก็ต้องเผื่อคนอื่น ส่วนผู้หญิงจะไว้จุกด้านหลังตรงท้ายทอย หมายถึง ต้องคิดเกี่ยวกับครอบครัวตัวเองข้างเท่าหลังต้องทำหน้าที่ดูแลบ้านเวลาแขกขึ้นบ้านต้องดูแลแขก

แต่นัยยะสำคัญของการไว้ผมจุกคือ การที่ไม่ตัดผมเปรียบเสมือนการอยู่ร่วมกับธรรมชาติไม่ทำลายป่าอยู่กับป่าต้องรักษาป่า กินน้ำให้รักษาน้ำ

11.การเกิด

การเกิด ปัจจุบันเด็กไปเกิดที่โรงพยาบาล ชาวกะเหรี่ยงถาชีไม่นิยมนำสะดือทารกกลับมาแต่เด็กที่เกิดในบ้าน พ่อจะนำสะดือไปฝังไว้ที่หัวบันไดบ้าน

พิธีกรรมก็เบลจือเป็นพิธีผูกขวัญให้แก่เด็กที่เกิดใหม่เพราะเชื่อว่าเด็กที่เกิดมาใหม่จะต้องทำพิธีก็เบลจือทุกคนโดยจะทำพิธีหลังจากที่พ่อเด็กนำสายสะดือไปผูกไว้กับต้นไม้ที่เรียกว่า เดปอทุ กลับมา เพื่อเป็นการเรียกขวัญ เพื่อเป็นการปกป้องเด็กจากสิ่งชั่วร้ายและทำให้เด็กมีสุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บไม่ป่วย ซึ่งในพิธีกรรมของการก็เบลจือนั้นจะประกอบไปด้วย ไก่ที่ยังมีพ่อแม่อยู่ 1 ตัว ไก่ธรรมดาที่เป็นตัวผู้และตัวเมียอย่างละตัว ตอก 12 อัน ด้าย หัวน้ำ และหัวข้าวที่หุงใหม่ จะมีวิธีการประกอบพิธีดังต่อไปนี้

1) ไก่ที่ยังมีพ่อแม่อยู่ 1 ตัว ไก่ธรรมดาที่เป็นตัวผู้และตัวเมียอย่างละตัว นำไปต้มให้สุกเพื่อใช้ในการประกอบพิธีพอทำพิธีเสร็จไก่ที่มีพ่อแม่และพ่อแม่เด็กจะกินได้แค่ 3 คน ส่วนไก่อีกสองตัวคนอื่นกินได้ พอกินไก่หมดเด็กจะต้องห้อยกระดูกไก่ที่เป็นน้องเล็กไว้ 3 วัน เพราะเชื่อว่าเป็นการปกป้องเด็กจากสิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้าย เป็นต้น

- 2) ตอก 12 อัน เป็นอุปกรณ์เรียกขวัญเด็กให้กลับมา
- 3) ด้าย ในระหว่างทำพิธีจะต้องใช้ด้ายทำการผูกข้อมือเด็กไปด้วย
- 4) หัวข้าวเป็นข้าวที่ต้องใช้ระหว่างการประกอบพิธีพอพิธีเสร็จเด็กจะต้องกินให้หมด
- 5) หัวน้ำเป็นน้ำที่ต้องใช้ระหว่างการประกอบพิธีพอพิธีเสร็จเด็กจะต้องดื่มให้หมด

12.การแต่งงาน

พิธีกรรมแต่งงาน(อ้อมู)ของกะเหรี่ยงถาชี ซึ่งห้ามไม่ให้มีการนำสัตว์ เหล้าสุรา มาเป็นเครื่องเซ่นไหว้ เทพดา ฟาดิน เป็นพิธีแต่งงานแบบฮิปู

- 1) ก่อนแต่งงาน

การสู่ขอ(เอาะ เม) พิธีการสู่ขอของผู้ที่นับถือลัทธิฤๅษีปฏิบัติเช่นเดียวกับ การสู่ขอแบบชาวปกาเกอะญอทั่วไป

2) พิธีแต่งงาน (อ้อมูอิชิ) รุ่งเช้าของวันแต่งงานจะมีการมัดมือเจ้าบ่าว เจ้าสาว นำโดยผู้อาวุโสหรือผู้ประกอบพิธี จากนั้นฝ่ายหญิงเชิญฝ่ายชายและญาติมาร่วมรับประทานอาหาร และสังสรรค์ร้องเพลงฝ่ายหญิงจะนํายามคล้องให้กับเจ้าฝ่ายชายและญาติฝ่ายชาย ฝนช่วงค่ำของการแต่งงานมีการส่งเจ้าบ่าว เจ้าสาวเข้าหอ เจ้าสาวจะต้องนําน้ำส้มป่อยมาล้างเท้าให้ฝ่ายชายก่อนเข้าหอจึงถือเป็นอันเสร็จพิธีการแต่งงานของชาวปกาเกอะญอที่นับถือลัทธิฤๅษี

สำหรับผู้เป็นหม้าย (อ้อมูมีกะแม) จะจัดพิธีแต่งงานในกลางคืนเท่านั้น โดยการผูกข้อมือ เลี้ยงสังสรรค์เพียงเล็กน้อย และส่งเจ้าบ่าวเจ้าสาวเข้าหอ โดยมีความเชื่อหลังแต่งงาน

3.ความเชื่อหลังการแต่งงาน (ตะดื้อ อ้อมูวี่) หลังพิธีแต่งงานเช้าวันรุ่งขึ้นคู่สามีภรรยาไม่สามารถออกจากบริเวณบ้านได้เพื่อเป็นการให้เกียรติดิน(ตื้อเหาะโค๊ะ) วันที่สอง คู่สามีภรรยาต้องพากันไปตัดกระบอกน้ำเพื่อใช้ในครัวเรือน จากนั้นจึงสระผมด้วยน้ำส้มป่อย และนําน้ำใส่กระบอกที่ตัดมาเพื่อเก็บไว้ใช้ในครัวเรือน วันที่สามฝ่ายหญิงต้องเดินด้ายทอยาม และเย็บปักถักร้อยให้เสร็จในวันเดียว ส่วนฝ่ายชายจะต้องสานกระบุงให้เสร็จภายในวันเดียว ซึ่งจำนวนวันในการทำขึ้นอยู่กับความเชื่อของแต่ละคนแต่ละครอบครัว วันที่สี่ คู่สามีภรรยาต้องออกไปหาผัก ปู ปลา โดยใส่ภาชนะที่ใส่ของเหล่านั้นจะต้องเป็นภาชนะที่ทำในวันที่สาม คือ ยามและกระบุง แล้วนำของที่ได้มาประกอบอาหาร สำหรับคู่ที่ออกไปหาของแต่ไม่ได้อะไรกลับมาจะต้องนำก้อนหินมาต้มชดน้ำกินแทนอาหารที่หาไม่ได้ อีกสามวันต่อมาฝ่ายชายจะต้องพาฝ่ายหญิงไปเยี่ยมพ่อแม่ของตัวเอง เพื่อผูกข้อมือให้ลูกสะใภ้เป็นการเรียกขวัญ หลังจากนั้นฝ่ายชายต้องมาอยู่บ้านของฝ่ายหญิง และเริ่มใช้ชีวิตตามปกติในแบบวิถีของฝ่ายหญิง กรณีการแต่งงานต่างลัทธิ อีกฝ่ายต้องเปลี่ยนมานับถือลัทธิฤๅษี หากไม่เปลี่ยนต้องย้ายออกจากหมู่บ้านและไม่มีการทำพิธีร่วมกัน

13. การตาย

ความเชื่อและคุณค่าที่แฝงในขั้นตอนพิธีกรรมศพ

ความเชื่อและคุณค่าที่แฝงในขั้นตอนพิธีกรรมศพในอดีต

การจัดการงานศพ

ถ้าเกิดในหมู่บ้านมีคนเสียชีวิต เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงานเพราะถือว่าเป็นข้อห้ามตั้งแต่ในอดีตแล้ว ซึ่งกะเหรี่ยงจะเรียกว่า ตื้อพว่าชี (ถือศีลคนตาย) คือข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป ส่วน คนในหมู่บ้านจะหยุดทำงาน เพื่อที่จะไปช่วยงานศพ หลังจากญาติรู้แล้วว่คนในครอบครัวมีผู้เสียชีวิตหรือตาย ญาติที่อยู่ในหมู่บ้านจะติดต่อหาคนในครอบครัวคนอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในหมู่บ้าน อาจจะไปเรียนต่อที่อื่น ไปทำงานในเมืองหลวงหรือคนที่ไปแต่งงานต่างหมู่บ้านต่างอำเภอ ให้กลับบ้านด่วนเพราะต้องทำพิธีกรรมหลัง คนเสียชีวิต

1) ตายถึงเผา

1.1) การอาบน้ำศพ

การอาบน้ำศพ ลูกหลานจะเป็นคนอาบให้ จะมีการล้างหน้าสระผม ขำระร่างกาย เหมือนคนที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น การล้างหน้าก็จะใช้น้ำมะพร้าวเป็นน้ำล้างหน้าศพ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าน้ำมะพร้าวเป็นน้ำที่สะอาด บริสุทธิ์ มีกลิ่นหอมใช้ล้างหน้าก็จะทำให้หน้าสะอาดเกิดชาติหน้าฉันใดผิวหน้าก็จะนุ่มขาว สะอาด ดั่งน้ำมะพร้าวที่บริสุทธิ์ อีกแห่งหนึ่งสอนคนเป็นให้เป็นคนที่จะสะอาดบริสุทธิ์ด้วยการรักษาศีล การหวิผมให้ศพจะต้องหวิไปทางด้านหลังเท่านั้น เพราะชาวบ้านเชื่อว่าการหวิผมไปด้านหลังเป็นกันหวิผมเพื่อวิญญาณศพ ที่มีการอาบน้ำให้ศพนั้นชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการขำระร่างกายให้สะอาดปราศจากสมณทิน อีกแห่งหนึ่งสอนคนเป็นให้รู้ว่าในขณะที่มีชีวิตอยู่ ต้องใช้ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ขำระร่างกาย วาจา และใจของตนให้สะอาด บริสุทธิ์อยู่เสมอ

1.2) การนุ่งผ้า

ให้นุ่งเสื้อผ้าชุดใหม่ที่เป็นของศพเองหรือหาชุดใหม่ที่เป็นชุดประจำเผ่า (ปกากะญอ) เพื่อบ่งบอกถึงความเป็น ปกากะญอ ใช้ชีวิตแบบพอมมีพอกินไม่โลภ เพราะชาวบ้านเชื่อว่าจะเกิดมาเป็น ปกากะญออีก คำว่า ปกากะญอ บ่งบอกถึงความเป็นคนเรียบง่าย ใจกว้าง รักความสันโดษ อีกแห่งหนึ่งก็สอนคนเป็นให้รู้จักรักและความภักดีในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตัวเอง

1.3) การวางเหรียญ

การวางเหรียญบนอวัยวะศพตามจุดต่างๆ 10 จุดได้แก่ ตาทั้งสองข้าง ปาก ลิ้นปี่ ฝ่ามือทั้งสองข้าง แก้มทั้งสองข้าง และฝ่าเท้าทั้งสองข้าง ซึ่งแต่ละจุดก็จะมีความหมายตามความเชื่อ ดังนี้

1.3.1) ตาทั้งสองข้าง ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้า จะได้เกิดมาเป็นคนที่มิตาที่แหลมคมมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

1.3.2) ปาก ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดชาติหน้าจะเป็นคนที่มีคำพูดคำจาที่ไพเราะ ไม่โกหกไม่พูดคำหยาบคาย

1.3.3) ลิ้นปี่ ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้าจะเป็นคนที่มีจิตใจเมตตา เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

1.3.4) ฝ่ามือทั้งสองข้าง ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้าจะได้ทำงานที่สบาย เช่น มีอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงเยอะ มีเงินมีทองใช้

1.3.5) แก้มทั้งสองข้าง ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้าจะได้นอนบนที่นอนที่นุ่มสบาย

1.3.6) ฝ่าเท้าทั้งสองข้าง ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้า จะได้ยืนบนพื้นที่ที่ราบ เรียบ สบาย ไม่ต้องยืนบนพื้นที่ที่มีเสี้ยนหนาม มีความยากลำบากในการใช้ชีวิต

เหรียญเหล่านี้จะวางไว้บนอวัยวะศพตามจุดต่างๆของศพ ประมาณ 15 – 20 นาทีแล้วเอาออก (เก็บไว้ไปโรยหน้าหลุมศพ วันที่ไปฝังหรือเผา ชาวบ้านเชื่อว่าเมื่อแสงกระทบเหรียญ เหรียญก็จะมีแสงระยิบระยับเป็นแสงสว่างในระหว่างเดินทางไปสู่ภพใหม่ อีกแห่ง สอนคนเป็นให้ว่าอย่าตระหนี่ถี่เหนียวมากนักเวลาตายไปแล้ว เงินที่สะสมไว้มากมายก็ไม่มีโอกาสได้ใช้และไม่สามรถเอาไปไม่ได้ ดังที่คำพูดชาวบ้านที่พูดว่า เจปอแมะ เจกละสะ (เงินส่องแสงเงินส่องใจ)

1.4) การเอาด้ายเกี่ยวนิ้วโป้ง เอาด้ายมาเกี่ยวที่นิ้วโป้งของศพทั้งสองข้างโดยจับมือทั้งสองข้างของศพพนมมือไว้ในขณะที่ร่างนอนหงายอยู่ แล้วนำ ลี้อชีโซ (ด้ายสดสีขาว) มาเกี่ยวที่นิ้วโป้งของศพทั้งสองข้างพร้อมกัน ให้ตัวแทนของลูกหลานหรือญาติพี่น้องทำการเคาะด้ายอธิฐาน

ความเชื่อในการเคาะ ถ้าเป็นผู้ชาย จะใช้เครื่องมือการจักสานหรืออาวุธประจำกายของชาว ปกาเกอะญอ เคาะให้ สิ่งนี้เรียกว่า ดอ (มีดปลายแหลม) เพราะชาว ปกาเกอะญอเชื่อว่า เกิดชาติหน้าจะได้ใช้ ดอ เป็นเครื่องมือทำมาหากิน เช่น ใช้ในการล่าสัตว์ จัดสาน สร้างบ้านเรือน ความเชื่อในการเคาะถ้าเป็นผู้หญิง จะใช้เครื่องมือในการทอผ้าเคาะมือศพ สิ่งนี้เรียกว่า ตะปี ทาตี เป็นอุปกรณ์ ชนิดหนึ่งในการทอผ้า เพราะ ชาวปกาเกอะญอ เชื่อว่า เกิดชาติหน้า จะได้เก่ง ในเรื่องถักทอ เย็บปัก ถักร้อย มีฝีมือลายมือที่ประณีต เมื่อเคาะมือเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เชียด้ายออกจากมือศพ อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้รู้จัก ความขยันพยายาม ฝายเรียนรู้ เวลาตกทุกข์ได้ยากจะได้ไม่มอดตาย

1.5) การคลุมศพ

จะนำศพนอนยืดยาวไปตามความยาวของเรือนร่าง โดยหันศีรษะไปทางทิศตะวันตก แล้วใช้ผ้าห่มของชาว ปกาเกอะญอ ที่ทออย่างสวยงาม มาคลุมศพไว้ การเอาผ้า ปกาเกอะญอ มาคลุมศพนั้น ชาวบ้านเชื่อว่า เกิดชาติหน้าจะได้เกิดเป็นคนที่ ร่างน้อย หุ่นบาง ไม่อ้วน เพราะถ้าใช้ผ้าห่มนวมหรือผ้าห่มผืนใหญ่ๆจะทำให้เกิดเป็นคนอ้วนท้วมเหมือนผ้านวม อีกอย่าง เพื่อไม่ให้ศพจุกตา จึงได้ใช้ผ้าคลุมไว้ คนมองดูก็จะเห็นแต่ผ้าห่มทอมือ ไม่เห็นศพข้างใน อีกแง่สอนคนเป็นว่าเมื่อตายไปแล้ว ร่างกายที่ไร้วิญญาณของเราก็ก็นั่งอยู่เหมือนท่อนไม้ไร้ประโยชน์ ไม่ต้องยึดติดกับรูปลักษณ์ภายนอก ในขณะที่ทำการคลุมศพนั้นก็จะมีชายสองคนไปตัดไม้เพื่อมาทำด้ากะจื่อ

1.6) การจุดเทียน

ในขณะที่ตั้งศพอยู่ที่บ้านก็จะจุดเทียนที่ทำขึ้นเองเล่มใหญ่พอประมาณ ที่หัวศพ 1 เล่ม และเท้าศพ 1 เล่ม ตลอดเวลา เมื่อนำศพไปเผาแล้วในระหว่างที่ยังทำพิธีให้จุดแค่เล่มเดียวตลอดเวลาเช่นกัน ห้ามให้เทียนดับ ถ้าใครเห็นว่าเทียนใกล้จะหมดก็ต้องรีบจุดเทียนเล่มใหม่ทันที เพราะชาวบ้านเชื่อว่าการจุดไฟไว้แทน ธาตุตายของผู้ตายและจุดไฟให้แสงสว่างช่วยขจัดความหวาดกลัว (ผี) อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นว่า ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ควรเป็นผู้มีปัญญา เพราะปัญญาเปรียบประดุจดังแสงสว่าง และแสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี

1.7) ก่ออ้อปลือแห่หรือการเรียกให้ศพกินข้าว

ขณะที่ศพตั้งอยู่ ณ ที่ใดก็ตามครั้งถึงเวลารับประทานอาหารไม่ว่าจะเป็น “แห่หม่องอ่ค่อ แห่หม่องอู แห่หม่องฮา” (แห่หม่องอ่ค่อหมายถึงข้าวมือเช้าแห่หม่องอู ข้าวมือเที่ยง แห่หม่องฮาหมายถึงข้าวมือเย็น) ญาติพี่น้องผู้ตายจัดข้าวปลาอาหารใส่ “พาข้าว” (ภาชนะสำหรับใส่สำหรับกับข้าว) พร้อมขันน้ำและขันหมากพลุบหรือตามแต่ผู้ตายชอบเมื่อยังมีชีวิตอยู่ไปวางไว้ทางหัวโลงศพแล้วใช้มือเคาะโลงเพื่อปลุกให้คนที่นอนอยู่ในโลงศพตื่นขึ้นมากินข้าวทำแบบนี้ซ้ำๆจนกว่างานจะเสร็จสิ้น การกระทำเช่นนี้เพื่อจะสอนว่า ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการหาข้าวปลาอาหารให้ผู้ตายรับประทาน อีกแง่สอนคนที่ยังไม่ตายอย่าทำมาหากินด้วยการทำชั่วหรือทำบาป เพราะชีวิตของคนเรานั้นทุกคนต้องตายเมื่อตายแล้วเขาหาอะไรมาให้กินก็กินไม่ได้คำที่ใช้เรียกศพกินข้าวจะเรียกชื่อศพก่อน เช่น

น่อเซ่ล้าเฮอ	แฮอ้อเหม่ แฮอ้อที
แฮอ้อตะเกาะเคอะโพหลี	แฮอ้อด้าวีตะเซอ
เลอเคีเห่นตะอ้อบ้าตะเกาะเหล่อหะ	แนหนาอ้อเลอเกอจ้าเกลาะ
แนหนาหม่าอ้อหม่าอเลอเกอจ้าเกลาะ	โพหลีหม่าอ้อหม่าอเลอเกอจ้าเกลาะ
ซื่อด้าบักว้าแซวโพหลีคีตะเห่ง	

หมายถึงเซ่ล้าเฮอ มากินข้าวกินน้ำ มากินกับลูกกับหลาน มากินของควาของหวานหลังจากนี้ไม่ได้กินด้วยกันอีกแล้ว เธอก็อยู่ส่วนเธอ ทำมาหากินในส่วนของเธอ ลูกหลานก็จะอยู่ส่วนลูกหลาน ลูกหลานก็จะทำมาหากินในส่วนของเธอ อย่าได้หวังใยทางนี้เลย มือสุดท้ายในการเรียกวินญาณกินข้าว คือ มืออะปะโล

1.8) การแบลฟือซิที (การพรมน้ำสั่มป๋อย) การแบลฟือซิที (การพรมน้ำสั่มป๋อย) บ้างก็เปิดทั้งหัวและเท้าของศพ บ้างก็เปิดแค่เท้า ซึ่งการพรมน้ำสั่มป๋อยจะพรมทั้งหัวและเท้าของศพ คนที่ยังไม่ได้พรมน้ำก็สามารถมาพรมน้ำได้ตลอดเวลา เพราะชาวบ้านเชื่อว่าการพรมน้ำสั่มป๋อยคือการพรมให้วิญญาณศพไปอย่างสบายใจดั่งน้ำสั่มป๋อยที่มีความเย็น และเป็นการแสดงการคารวะศพ อีกแง่หนึ่ง สอนคนเป็นให้รู้จักเคารพบุคคลอื่นและรู้จักสร้างชีวิต

1.9) การห่อศพ / มัดศพ / การเอาศพใส่โลง

อดีต การห่อศพจะใช้คล่อหมื่อ (เสื้อที่สานด้วยมือ) แล้วจะมัดศพให้เป็นช่วงๆ 3 ช่วง ด้วยด้ายดิบ ดังนี้ มัดที่คอ 1 ช่วง มัดที่กลางตัว 1 ช่วง และ มัดช่วงข้อเท้า ทั้งสองข้าง 1 ช่วง แล้วนำไม้ค้ำมามาค้ำศพ ชาวบ้านบอกว่าเป็นการป้องกันไม่ให้ศพยื่นมือยื่นเท้าซื้อออกไป นำเกลียดเวลาศพขึ้นอืด อีแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้รู้จักเรื่องร้อยรัดเพราะชีวิตมนุษย์จะประกอบไปด้วย รัดจากตัวเอง รัดจากคนรักและรัดจากลูก ปัจจุบัน การเอาศพใส่โลงจะมีการทำคล้ายๆคนภาคกลาง จะมีการปิดเป่าโลงศพเพื่อขจัดสิ่งชั่วร้ายต่างๆออกไป

1.10) การตั้งตักะจื้อ

ตัดไม้เพื่อมาทำตักะจื้อชายหนุ่มสองคนเข้าป่าไปตัดไม้ไผ่เพื่อมาง่ามศพไว้ซึ่งจะเรียกชายหนุ่มสองคนนี้ว่าป่าเลเม่(คนซื้ทาง) พอสองชายหนุ่มกลับมาถึงทุกคนก็จะช่วยการนำศพมาวางไว้กลางบ้านแล้วเอาไม้มาง่ามศพ ไม้ที่ง่ามศพก็จะมีกรผ่าเป็นสี่ซีกเท่ากันเพื่อให้ไม้ไผ่ตั้งได้ เรียกไม้ไผ่นี้น่าอกาตรา ส่วนปลายของไม้ไผ่ก็จะมีกรเสียบไม้ไผ่ไว้หนึ่งแผ่น เพื่อเอาเสื้อ ผ้าถุง ผ้าห่ม และอื่นๆที่ยังไม่ได้ใช้ของปกากะญอที่ทักทอด้วยมือมาแขวนไว้ซึ่งเสื้อผ้าที่แขวนนี้ เรียกว่า ตะกะจื้อ นอกจากตักะจื้อจะมี โกล่ (ไม้ไผ่ซื้อ) เพื่อเอาไว้นัดตักะจื้อให้ทรงตัวอยู่ได้ ส่วนกระบุงที่วางไว้ข้างโลงก็จะต้องตัดสายกระบุงเกาออกและเปลี่ยนเป็นลื้อซีโซ (ด้ายสด) และย้ายสัมภาระทุกอย่างของศพมาตั้งไว้ข้างโรงเพื่อง่ายต่อการใช้งาน ซึ่งสัมภาระที่ว่านี้ก็เป็นข้าวของเครื่องใช้ที่ขาดไม่ได้ คือ ทีเตอ(กระบอกน้ำ) เพื่อตักน้ำใส่เพราะเชื่อว่าระหว่างเดินทางไปโลกหน้าก็จะได้มีน้ำดื่ม และกระบุงศพมาวางไว้ เพื่อใส่ของกิน เช่น กล้วย มะพร้าวมะขาม มะม่วง ฯลฯ ใส่ของใช้ให้ เช่น เสื้อผ้า ยาม ฯลฯ เพื่อให้ศพไว้กินไว้ใช้ระหว่างเดินทางที่ต้องมี ตักะจื้อนี้ เพราะชาวปกากะญอเชื่อเรื่องภพหน้า ตะกะจื้อก็เป็นเหมือนต้นไม้ที่ห้ามเจายิ่งตะกะจื้อใหญ่ก็จะให้ร่มเงามากเท่านั้นและตัวชาวบ้านเองก็จะได้รับบุญในการทำคนตายได้กลับไปด้วยความร่มรื่นใน อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

หลังจากทำกิจกรรมดังกล่าวเสร็จก็จะมีงานอะไรเกิดขึ้นมีก็แต่ชาวบ้านในงานที่นั่งพูดคุยและร่วมกันประกอบอาหารและรับประทานอาหารร่วมกันและสลับหลักเปลี่ยนกันมาอยู่เป็นเพื่อนเจ้าภาพ เมื่อเวลาหมุนมาถึงเลข 20.00 การร้องเพลงก็จะเริ่มขึ้น ในการร้องเพลงก็จะมีกันร้องตามลำดับ ตามขั้นตอน

1.11) การดับไฟศพ

เมื่อพระภิกษุสวดมาตिकाจบแต่ละครั้งจะมีการดับไฟที่ตะเกียงหรือเทียนที่จุดไว้ที่หัวและเท้าศพเป็นการดับชั่วคราวเสร็จแล้วก็จุดขึ้นใหม่การตามไฟอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันกลางคืนเพื่อจะสอนว่าชาวบ้านเชื่อว่าการดับไฟคือการดับความเสนียดจัญไรและความอับมงคลต่างๆให้สิ้นไปในทางคติอีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นการเกิดชีวิตของสัตว์ย่อมเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้ตลอดไปเมื่อมีเกิดแล้วต้องมีตายจะหลีกเลี่ยงหนีไม่พ้น

1.12) การนำศพไปเผา

คนที่จะไปเผาศพก็ต้องมีการ ย่อปีต้า (เหยียบขี้เถ้า) ก่อนที่จะไปเผาศพทุกคนโดยใช้เท้าซ้ายเหยียบเข้าไปในเตาขี้เถ้าเอานิ้วเท้าแตะขึ้นลงสามรอบแล้วเอาออก จะมีคนเฒ่าคอยท่องคาถาอยู่ข้างๆ ใช้คาถา ดังนี้
 ย่อปีปล้อแมะเจวอแมะ ชื่อตาที่หย่าวีเตอเหย
 ชื่อตาที่เจวอวีเตอเหย ชื่อตาที่จะกำหล่าเตอเหย

หมายความว่าเหยียบหน้ามธุยมบาล จงอย่าได้เห็นวิญญาณของฉันเลย อย่าได้เห็นวิญญาณวิญญาณฉันเลย เมื่อเสร็จทุกคนแล้ว คนเฒ่าที่ท่องคาถาก็จะหอบขี้เถ้าโยลงบนไค ชาวบ้านเชื่อว่าวิญญาณร้ายต่างๆจะมองไม่เห็นวิญญาณของตนและทำเพื่อไม่ให้ผู้ตายจำบ้านเรือนของตนเองได้ อีกแง่หนึ่งเพื่อสอนคนเป็นให้รู้ว่าชีวิตของคนเรานั้นไม่เที่ยงแท้ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น พอเสร็จจากการย่อปีต้าแล้วชาวบ้านก็จะเดินไปร่วมร่วมขบวนศพ

1.13) หักกิ่งไม้ตรงทางแยก

ทางแยกก็จะมีการหักกิ่งไม้ เพื่อบอกศพว่า ตอนนี้ให้เจ้าเตรียมเนื้อเตรียมตัวนะ ตอนนี้เราเดินมาถึงทางแยกระหว่างคนเป็นกับคนตายแล้ว เจ้าจงไปอยู่ในโลกที่เจ้าควรจะอยู่ โดยใช้คำพูดเหล่านี้ หน่อหล่อหน่อฮู้ หน่อหล่อหน่อสะคาเน้อฮู้หน้าซีลี หน้าบ่าเก๋ จงรู้สึกเนือรู้สึกตัวว่าตอนนี้เจ้าได้ตายไปจากโลกแล้ว ถึงเวลาที่ต้องกลับแล้ว แล้วนำกิ่งไม้วางไว้กลางทางให้ขบวนเดินข้ามไป พอถึงป่าช้า ทุกคนที่ไปร่วมงานศพต้องหักกิ่งไม้คนละกิ่งที่เป็นกิ่งไม้เท่านั้น ไม่ให้เอากิ่งไม้ไผ่ เพราะไม้ไผ่เป็นไม้ที่มีรูอาจจะเกิดเสียงดังทำให้ผู้ที่ไปร่วมงานตกใจเสียขวัญได้ที่มีการเก็บกิ่งไม้นั้นเพื่อเป็นเชื้อเพลิงให้กับกองไฟและนำกิ่งไม้ไปวางไว้บนกองไฟ จนมีตัวแทนไปตัดไม้ไผ่มาทำเป็น ทิโหมโบ (ทางน้ำไหลสำหรับกรวดน้ำ) มาปักไว้ที่หัวศพอันหนึ่งเท้าศพอันหนึ่งและกรวดน้ำลงในทิโหมโบกรวดเสร็จทำกันปิดไม้ออกทันที ในขณะที่คนกรวดน้ำลูกหลานก็จะเรียกคนตายกินข้าว กินน้ำร่วมกันโดยให้ญาติพี่น้องมาช่วยกันกินคนละนิดคนละหน่อยเพราะญาติหรือลูกหลานไม่กินคนตายจะคิดว่าลูกหลานรังเกียจตนเมื่อกินข้าวเสร็จก็เผาศพ ชาวบ้านเชื่อว่ากรวดน้ำเป็นการแผ่ส่วนบุญส่วนกุศลให้ผู้ตายอยู่เย็นเป็นสุขอีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้รู้จักสังขมบุญ เพราะถ้าคนทำบุญบ่อยๆจะทำให้จิตใจสบาย รู้จากปล่อยวาง

2) หลังการเผาศพถึงการแหะเป้ไป

2.1) การล้างเท้า/ มัดมือ

ทุกคนที่ไปร่วมงานศพต้องกลับไปที่บ้านของเจ้าภาพก่อนเพื่อไปล้างมือล้างเท้าและมัดมือ การล้างมือล้างเท้าจะใช้น้ำส้มป่อยล้างชาวบ้านเชื่อว่าเพื่อเป็นการล้างสิ่งที่น่ากลัวและสิ่งชั่วร้ายที่อาจจะตามเรามาออกไป แล้วขึ้นไปบนหัวบันไดเพื่อมัดมือเรียกขวัญให้กับทุกคนที่ไปร่วมงานชาวบ้านเชื่อว่าในการร่วมพิธีเผาศพอาจจะมีการตกใจจึงทำการเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัว โดยจะมีผู้อาวุโสคอยให้บริการมัดมืออยู่ที่บ้าน ซึ่งการมัดมือเรียกขวัญหลังการเผาศพนั้น ก็จะมัดคล้ายกับการมัดมือทั่วไป ซึ่งจะเริ่มจากการเคาะหัวบันไดบ้านนำข้าวมาวางบนฝ่ามือและปิดด้วยขึ้นสามครั้งพร้อมพูดว่า

ปลื้มเก๋กะหลาฮาเก๋

ปลื้มเก๋กะหลาฮาเก๋

ชื่อตะไก่อ่เลอปลื้มเสาะตะเง่

ชื่อตะไก่อ่เลอปลื้มเสาะตะเง่

ฮาเก๋ไก่อ่เลอเก๋จ๋าโหล่

ฮาเก๋ไก่อ่เลอไก่อ่คี่สะนา

หมายถึง ขวัญเคยขวัญมา ขวัญอย่าได้ไปอยู่กับยมทูต ยมบาลเลย กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว หลังจากนั้นคนที่มาร่วมงานศพจะต้องกลับบ้านตนเองก่อนที่จะขึ้นบ้านคนอื่น

2.2) การทำบ้านหลังเล็ก

การทำหลังเล็กมีองค์ประกอบเหมือนบ้านทั่วไปทุกอย่าง เพียงทำแต่ทำเป็นขนาดเล็ก พร้อมตกแต่งให้สวยงาม และทำเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้คนตายมีไว้ใช้ เช่น เครื่องบิน รถยนต์ เป็นต้น พร้อมทั้งทำของคาวของหวาน เพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ที่การทำบ้านให้กับคนตายนั้น ชาวบ้านเชื่อว่า คนตายที่ไปเกิดใหม่ในที่ใดก็ตาม จะได้มีบ้านอยู่ มีข้าวของเครื่องใช้ ไม่ต้องเดือดร้อนหรือเร่ร่อน ส่วนขนมเชื่อกันว่า ทุกคืนที่ผ่านมามีทุกคนเจอแต่เรื่องที่โศกเศร้า หดหู่ใจ เลยทำของหวานเพื่อเป็นการเติมความหวานบรรเทาความทุกข์ หลังจากทำบ้านเสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้นำไปตั้งไว้ใต้ ต้ากะจ้อให้ลูกหลานทอเซ่เซ่ส่งวิญญาณขึ้นบ้าน ในระหว่างการทอเซ่เซ่นั้นจะมีผู้ชายไปตัดไม้ไผ่เพื่อมารักษาหีบไม้โดยมีคนเล่เม่เป็นผู้นำทีม

ธาทอเซ่เซ่เน่ปลื้มเตอะ (ขึ้นต้นไม้ชี้ทางเข้าบ้าน)

ถามทางกับดวงอาทิตย์และดวงจันทร์

เหล่าทอเลอเหล่าจะเลอเลอะจะ

ขึ้นไปทั้งไหนก็ถาม

เหล่าทอจะปว่าหมื่อเตอะลา

ขึ้นไปถามดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์

หมื่อเตอะลาหล่อโตหล่อละ

ดาวอาทิตย์กับดวงจันทร์จะชี้ทางให้

บทถามทาง ผู้ตายกลับไปอีกภพหนึ่งเวลามองไม่เห็นทางให้ถามดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์เพราะดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์เป็นสิ่งที่ให้แสงสว่างได้ตลอดทาง

ขึ้นบันไดขึ้นบ้าน

ลูหล่อคอเจเตอะคอทุ

ตั้งบันไดเงินกับบันไดทอง

เก่เลอเตอะปะตุ่ปุ่

-เข้าไปในการอยู่ให้สบาย

บทชี้ทางเข้าบ้านให้คนตายว่าบ้านหลังนี้เป็นของคนตายจงขอให้อยู่ให้สุขสบาย

การแหะเป้ไป

สิ่งที่ต้องใช้ในการแหะเป้โป้

- 1 . กระดัง 1 อัน
2. ไม้ไผ่ผ่าห้ว ผ่ากลาง ผ่าท้าย 15 อัน
3. ข้าวเปลือก 3 กำ
5. ถ่าน 3 กำ
- 5 . หม้อเล็ก 1 ใบ

การแหะเป้โป้จะใช้ผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 2 คน ขั้นตอนในการแหะเป้โป้ จะใช้หม้อของคนตายเป็นภาชนะ

- 1.ใส่ข้าวเปลือกเข้าไป สามหยิบ ต่อคน
- 2.คว่ำข้าวเปลือกให้แตกออกมา
- 3.ยกหม้อลงนำข้าวเปลือกที่คว่ำจนแตกแล้วใส่กระดัง
- 4.หยิบถ่านมาคืบไว้ตรงหัวไม้ หนึ่งก้อนท้ายหนึ่งก้อน
- 5.นำข้าวเปลือกที่คว่ำจนแตกแล้วไว้ตรงกลางของไม้ไผ่

ทำตามขั้นตอนนี้จนครบทั้ง ห้าคนโดยเริ่มจากผู้ชายก่อนเรียงลงมาจนถึงผู้หญิงคนสุดท้าย

ชาวบ้านเชื่อว่าการแหะเป้โป้ (การคว่ำข้าวเปลือก) เป็นการผลิตงานทองให้ผู้ตายข้าวเปลือกที่คว่ำแล้วแตก หมายถึง เงิน เพราะจะสืขาว ข้าวเปลือกที่คว่ำแล้วไม่แตก หมายถึง ทอง เพราะเป็นสีเหลืองเหมือนตายไปจะได้มีเงินเป็นค่าเสปียงใช้ซื้ออาหารในระหว่างเดินทาง อีกแห่งหนึ่งสอนคนเป็นให้รู้ว่า สิ่งจำเป็นที่ทุกในการใช้ชีวิตคือ ข้าวกับน้ำ ตามที่นางเจริญ ชนชีวรัตน์กล่าวว่า ต้าได้แห่ ได้ที่ หมายถึง สิ่งสำคัญคือข้าวกับน้ำ เพราะมนุษย์เกิดมา บ้างก็ทำงานหนัก บ้างก็ทำงานสบายๆ แต่ทุกสิ่งที่ทำก็เพื่อ ปากท้อง (ข้าวกับน้ำ)

เมื่อเสร็จทุกคนแล้ว ให้ผู้ชายหนึ่งคนนำกระดังไปไว้ใต้ตะกะจ้อ อีกคนให้นำหม้อที่แหะเป้โป้ ปาลงบันได เพื่อทำลาย ถ้ายังไม่พังทลายให้เอาไม้ทุบจนพังในที่สุด หลังจากนั้น ก็มาเพอป้อแหล่ (เอาขี้เถ้าปาลใส่หน้าวิญญาณ) ชายทั้งสองไปนั่งอยู่ตรงจุดที่วางกระดัง โดยหันหลังให้กันมีคนหนึ่งคอยหยิบวัตถุที่อยู่ในกระดังเพื่อให้อีกคนหนึ่ง คนที่รับจะปาลใส่ตะกะจ้อ พอปาลเสร็จให้หยิบกระดังมาหนึ่งคนแล้วเดินไปทางขวาของต้ากะจ้อ อีกคนไปทางซ้ายของต้ากะจ้อ ทำแบบนี้ให้ครบสามรอบ

2.3) ป่าเกอะแอะถึงการอะปะโล

2.3.1) ป่าเกอะแอะ(คนหาปลา)

เกอะแอะเป็นการให้ผู้ชายแต่งชุดปลาเกอะแอะของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว คนที่เป็นคนหาปลา ต้องทำเป็นหาปลารอบๆต้ากะจ้อ สามรอบ โดยมีคนอุ้มที่เปรียบเสมือนสุนัขที่ตามรับใช้คนหาปลา แล้วจะพากันลงบันไดพร้อมคนอุ้มจะส่งเสียงร้องคล้ายสุนัขเพื่อไป จี้กลีข้าวบ้านเชื่อว่าเป็นกันพาผู้ตายไปหาปลา โดยมีหมาไปด้วย ทำให้วิญญาณเชื่อว่ามีกันพาไปหาปลาจริงๆ เพราะในชีวิตจริงของคนปลาเกอะแอะเวลาเข้าป่า ไปหาอะไรกินก็จะมีหมาพาไปเป็นเพื่อนเพราะหมาจะมีความสามารถในการดมกลิ่น

2.3.2) จักลี(รำกระทบไม้) อุมอ(เป่าไม้)

เมื่อทั้งสามลงมาข้างล่างที่มีการจัดเตรียมสถานที่สำหรับจักลี คนหาปลาต้องเป็นคนจักลีแล้ว หาปลาเก็บปลาใส่กระบุงโดยมีคนอุมอทั้งสองจักลีด้วย คนอุมอต้องทำเป็นวิ่งไล่คนหาปลาจนผ้าถุงของคนหาปลาหลุด ถ้าไม่หลุดก็ต้องคืบออกให้หลุด แล้วคนอุมอก็ต้องดักคนหาปลาคนละข้างเพื่อไม่ให้คนหาปลาหนีได้ พอเสร็จจากจักลีคนหาปลาต้องกระบุงไปแขวนไว้หน้าบ้านเพื่อให้คนที่ไปดูกิจกรรมกลับมาเรียกขวัญ เพราะเชื่อกันว่าในขณะที่ดูกิจกรรมมีทั้งเสียงกระทบไม้เสียงอะไรหลายๆอย่างอาจจะเสียขวัญได้ อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาทมีสติอยู่เสมอ และการจักลีนั่น ชาวบ้านเชื่อว่าเสียงกระทบไม้เปรียบเหมือนเสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า และฟ้าแลบพร้อมทั้งมีหมาวิ่งไล่ตามวิญญาณเลยต้องรีบกลับไปอีกภพหนึ่ง อีกแง่หนึ่ง สอนคนเป็นให้รู้ว่าสุดท้าย มนุษย์ทั้งหลายก็หนีไม่พ้นความตาย

2.3.3) ท่อกะแน (เก็บรังผึ้ง)

จะใช้หลานชายหรือหลานที่มีอายุประมาณห้าขวบของผู้ตาย ในกาเก็บรังผึ้งจะมีชายสองคนคอยแบกไม้ไผ่บนบ่าคนละข้าง ซึ่งการขึ้นเก็บรังผึ้งนั้นจะขึ้นจากด้านหลังคนซ้ายมือไผ่ไผ่ไปหาคนขวามือลอดหว่างขาคนขวามือโดยลอดลงมาจากด้านหลังขึ้นไปด้านหน้าแล้วไผ่ไผ่ขึ้นไปลอดหว่างขาคนซ้ายมือโดยลอดจากหน้าไปหลังไผ่ไผ่ขึ้นมาไปเก็บรังผึ้งใส่กระเป๋แล้วหันหลังไผ่ไผ่กลับมาลอดหว่างขาคนซ้ายมือโดยลอดจากด้านหลังไปด้านหน้า มีผู้ใหญ่คอยประกบ เมื่อได้รังผึ้งมาแล้วนำรังผึ้งไปแขวนไว้กับตักกะจ้อ ชาวบ้านเชื่อว่าตอนเดินทางกลับนั้นวิญญาณผู้ตายอาจจะต้องเจอกับอุปสรรคมากมาย แต่พอเดินทางถึงบ้านแล้วก็จะมีความสุขสบายรออยู่ ดังความหวานของน้ำผึ้ง อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้รู้จักขยัน ทำมาหากิน เพราะถ้ารู้จักทำมาหากินก็จะไม่ตกทุกข์ได้ยาก มีกินมีใช้ตลอด

2.3.4) การเลเม(การชี้ทางให้ศพ)

ชายหนุ่มสองคนที่ไปตัดตักกะจ้อจะเป็นคนเลเม (คนชี้ทาง) สองคนนี้จะถือเทียนด้วยมือซ้ายคนละเล่ม จุดเทียนแล้วเดินรอบศพสามรอบจากนั้นมายืนอยู่ปลายลงศพเปลี่ยนเทียนเทียนกันและในระหว่างเปลี่ยนเทียนก็จะไม่มีการมองกันหรือมองเทียน แล้วยกเทียนขึ้นเหนือหัวชี้ไปคนละทางเพื่อชี้ทางแล้วพูดคำต่อไปนี้

หมื่อท้อไอ้เลอเหน

หมื่อหนีไอ้เลออี

เซ่เจาะไอ้เลอเหน

เซ้งไอ้เลออี

ทิดีไอ้เลอเหน

ทิดาไอ้เลออี

เนื่องจากคนปกากะญอมีความเชื่อว่าโลกของคนตายกับโลกของคนเป็นนั้นมันกลับตาลปัตรตรงกันข้าม ทิศเหนือของคนเป็นจะเป็นทิศใต้ของคนตาย ยอดไม้ของคนเป็นจะเป็นรากไม้ของคนตาย จึงต้องบอกและชี้ทางให้คนตายเพื่อที่เขาจะไม่ลืม ให้คนตายสามารถกลับสู่โลกแห่งความตายได้อย่างถูกต้องโดยไม่หลงทาง จนต้องกลับมารบกวนและรังควานคนเป็นอีก อีกแง่หนึ่งสอนคนเป็นให้เดินในทางที่ถูกไม่หลงผิดไปในทางที่เป็นอบายมุข หลังจากนั้นคนเลเมส่งสายตาชัดเจนผู้อาวุโสที่นำร้องเพลงคนเฒ่าและชายหนุ่ม(ผู้ชาย) มาร่วมร้องเพลง

2.3.5) ธา (เพลง)

เมื่อชายหนุ่มเล่มจะมีผู้อาวุโสและชายหนุ่มคนอื่นๆมาร่วมร้องเพลงทันทีโดยทุกคนเดินรอบศพ 3 รอบ และขับลำนำสำหรับศพ ซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับการชี้ทางคนตาย ส่งวิญญาณคนตาย และการหยอกล้อระหว่างหญิงสาว

2.3.6) การเก็บสัมภาระบนตักกะจ้อ

เที่ยงคืนของคืนสุดท้ายจะต้องนำกระดังที่ใช้ห่อเซเซไปเผาทิ้ง เอาเสื้อผ้า ผ้านุ่ง ต่างๆที่แขวนไว้บนตักกะจ้อออก ชาวบ้านเชื่อว่า ถ้าไม่เอาออกตอนเที่ยงคืนอาจจะทำให้งานศพยืดเยื้อและอาจจะมีคนตายเพิ่มขึ้นอีก อีแ่งสอนคนเป็นให้มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่เพราะถ้าไม่มีความรับผิดชอบก็จะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไปด้วยเสร็จจากการทำลายก็จะขับร้องเพลงตามปกติ

2.3.7) การมัดมือการมัดมือ

สิ่งที่ใช้ในการมัดมือ มีดังนี้

1. ด้ายมัดมือ
2. ข้าว
3. น้ำ

ซึ่งจะมัดจะคนที่อายุน้อยที่สุดไปหาคนที่อายุมากที่สุด เป็นการมัดมือเรียกขวัญให้ลูกหลานที่อยู่ในบ้าน เพื่อแยกภพระหว่างคนเป็นกับคนตายเป็นการแจ้งให้คนตายทราบว่า เจ้าถึงเวลาต้องไปแล้วจงไปอย่างสงบอย่าได้ห่วงคนที่อยู่ข้างหลังเลยและแจ้งให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทราบ ชาวบ้านเชื่อว่าการมัดมือเป็นการแจ้งข่าวให้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษาคนในครอบครัว และที่มีการมัดมือจากคนอายุน้อยไปหาอายุยืน อีแ่งหนึ่งสอนคนเป็นให้เห็นคุณค่าของคนรอบข้างเพราะคนส่วนมากมักจะละเลยคนใกล้ตัว

2.3.8) หนาได้ (การตัดศพ)

หนาได้ โดยให้คนเล่มสองคนนั้นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรม คนหนึ่งถือผืนที่ติดไฟหนึ่งท่อน อีกคนถือขี้เถ้าหนึ่งกำ และเดินรอบตักกะจ้อสามรอบรอบแรกจะร้องเพลง ดังนี้

รอบที่หนึ่ง ดังนี้

คำขอลูกหลานเหล่าแสบๆ	นาได้อะเสาะเกอทุ่แพละ
เสียงดังจากขี้แสบๆ	นาได้ใจจะขาดรอนๆ
เป็นการแจ้งนาได้ให้ทราบว่าตอนนี้หมดเวลาของเจ้าแล้ว	

รอบที่สอง ดังนี้

นาได้จี้กลุ่มๆกลุ่มๆ	อ้ออะลี้เซอะอะเมอู
นาได้วิ่งปุกลุกปุกลุก	อ้าวโรนินาได้แล้วลนด้วยไฟ

พอเพลงนี้จบก็จะคว้าง เมอู (ไฟ) ลงบนไค เชื่อว่าเป็นการเอาไฟลงบนนาได้เพื่อให้นาได้มองไม่เห็น

รอบที่สาม ดังนี้

นาได้จี้เซะเซะเซะ	อ้ออะลี้เพอะอะพะชา
-------------------	--------------------

นาโด้วิ่งอ้อยอ้อยอ้อยอ้อย

อ้าโรนินาโด้แล้วยัดซี่เก้า

พอเพลงนี้จบก็คว้างผ้าซา (ซี่เก้า) ลงบันได เชื่อว่าเป็นการเอาซี่เก้าปาใส่โรนินาโด้ซึ่งทั้งหมดนี้ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการไล่วิญญาณ หรือสิ่งชั่วร้ายที่มาร่วมในงานศพหลังจากที่พระนาโด้เสร็จทุกคนก็จะช่วยกันลื้อไม้งามศพหรือเก็บสัมภาระของศพออกให้หมดทุกชิ้นเพื่อเตรียมไปส่งของให้ศพต้องเก็บต้องเก็บให้หมดทุกชิ้นไม่เหลือแม้กระทั่ง ดอกที่ไข่มัด ตากะจี้ในขณะที่ถูกหลานญาติมิตรเดินทางไป อะปะโล ก็จะมีลูกหลานทางบ้านเหลืออยู่อีกสองสามคนเพื่อนำน้ำส้มป่อยมาล้างทำความสะอาดบ้านทั้งหลัง ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าไม่ล้างทำความสะอาด นาโด้ หรือ วิญญาณร้ายที่มาร่วมในงานศพ จะไม่ยอมกลับเพราะวิญญาณเหล่านั้นยังได้กลิ่นคาวจากการจัดงานศพอยู่ อีกแง่สอนคนให้รู้จักทำความสะอาดบ้านเพราะในวันจัดงานมีคนมากมายมีการดื่มเหล้าฆ่าหมูประกอบอาหารอาจจะสกปรกเลอะเทอะ เลยถือโอกาสล้างทำความสะอาดบ้าน

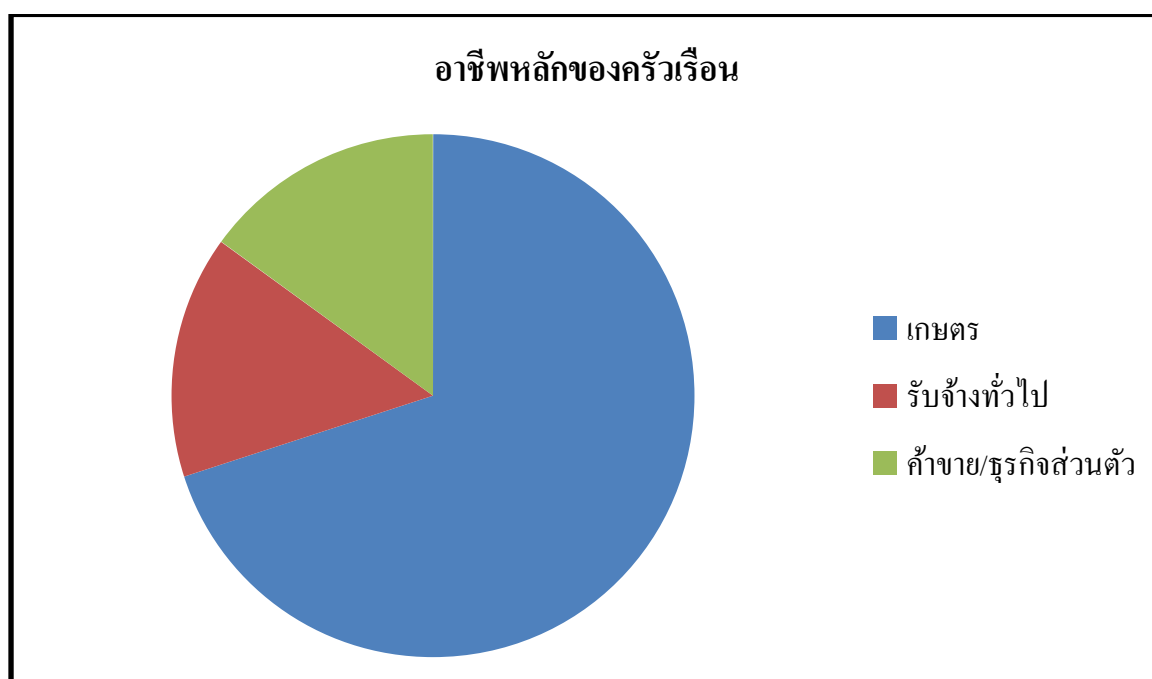
2.3.9) การอะปะโล(ส่งวิญญาณครั้งสุดท้าย)

ข้าวของสัมภาระที่เอามา ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็นในการดำเนินชีวิต ได้แก่ เสื้อผ้า ยาม มีด หม้อ ขาม ถ้วย ไม้ขีดไฟ ยาสูบ หมาก พลู เป็นต้น ข้าวของสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกะบุง พอทุกคนไปถึง ปาซว่าโคหรือจุดเผาศพ ทุกคนก็จะช่วยกันโกยผงเผ้ากระดูกให้พูนขึ้น แล้วนำสัมภาระของคนตายมาวางไว้ข้างผงเผ้ากระดูก ทุกอย่างที่จะเอาไว้ให้คนตายนั้นจะต้องมีการทำลายอย่างละนิด เช่น เสื้อก็จะตัดนิดนึง เสร็จก็จะมี การเรียกกินข้าวเป็นมือสุดท้าย เรียกเหมือนการเรียกกินข้าวทุกครั้งแล้วจะพากันพรมน้ำส้มป่อย สุดท้ายก็กราบลาเป็นครั้งสุดท้าย พอถึงตอนกลับจะมีผู้อาวุโสเอาไม้สะกิดเป็นสัญญาณลักษณะที่สื่อให้คนเป็นรู้ว่ากลับได้แล้วโดยไม่ใช้เสียงในการชวนกลับเพราะเชื่อกันว่าถ้าใช้เสียงวิญญาณของผู้ตายอาจจะกลับมาด้วย ในการ อะปะโล นี้ ชาวบ้านเชื่อว่า ในโลกหน้าวิญญาณของผู้ตายจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระและข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของ และเครื่องใช้ในการทำมาหากิน สำหรับคนที่ไป อะปะโล จะต้องกลับบ้านของผู้ตายก่อนเพื่อเอาความร่มเย็นมาให้แก่เจ้าของบ้าน ชาวบ้านเชื่อกันว่าถ้ากลับบ้านตนเองก่อนจะทำให้บ้านของตนเองจะมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้น

3.อาชีพ วิธีชีวิตความเป็นอยู่ (ตั้งแต่เกิดจนตาย)

อาชีพหลักของครัวเรือนประกอบไปด้วย

- 1) เกษตร ประมาณ 70 %
- 2) รับจ้างทั่วไป ประมาณ 15 %
- 3) ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว 15 %

อาชีพรองได้แก่การทำปศุสัตว์

รายได้จากอาชีพหลักของครัวเรือนประมาณ 1,000-25,000 บาทต่อปี

รายได้จากอาชีพรองของครัวเรือนประมาณ 500-15,000 บาทต่อปี

รายได้ในภาคเกษตรของครัวเรือน ประกอบไปด้วย

1. รายได้จากการเพาะปลูกประมาณ 1,000-20,000 บาทต่อปี
2. รายได้จากการปศุสัตว์ประมาณ 500-30,000 บาทต่อปี
3. รายได้จากการเก็บของป่าประมาณ 500-25,000 บาทต่อปี

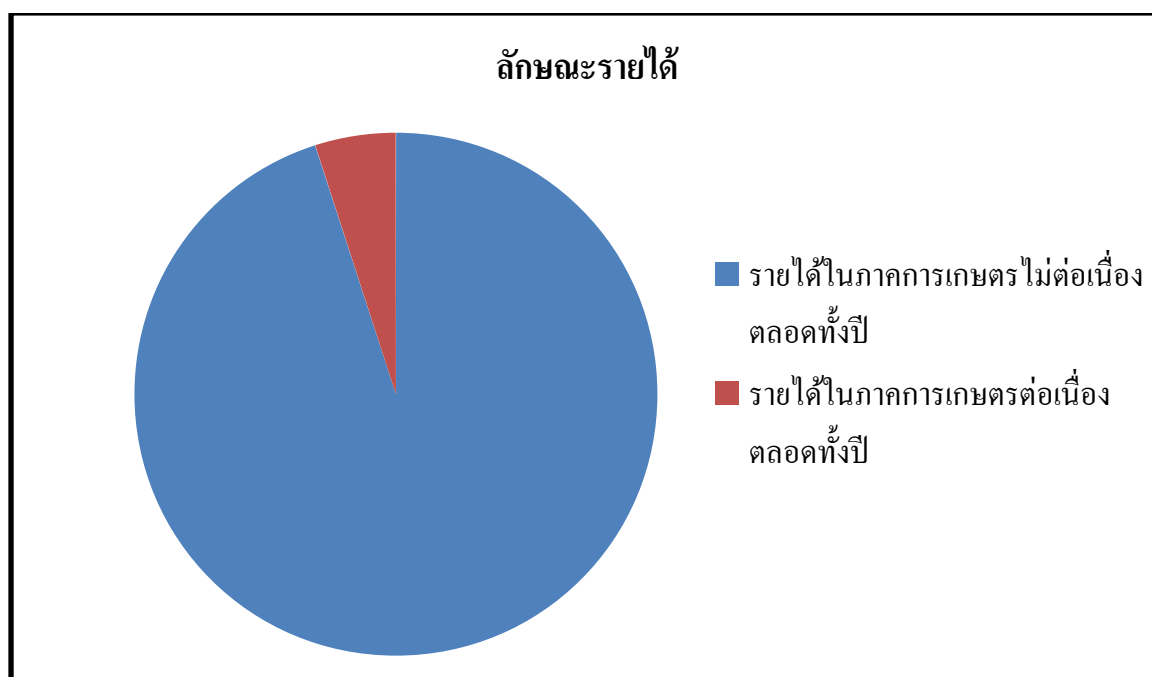
รายได้นอกภาคเกษตรของครัวเรือนประกอบไปด้วย

1. รายได้ที่หามาได้เองประมาณ 500-1,000 บาทต่อปี
2. รายได้จากบุคคลอื่นส่งให้ประมาณ 500-1,000 บาทต่อปี
3. รายได้จากการปศุสัตว์ประมาณ 500-5,000 บาทต่อปี

ลักษณะรายได้

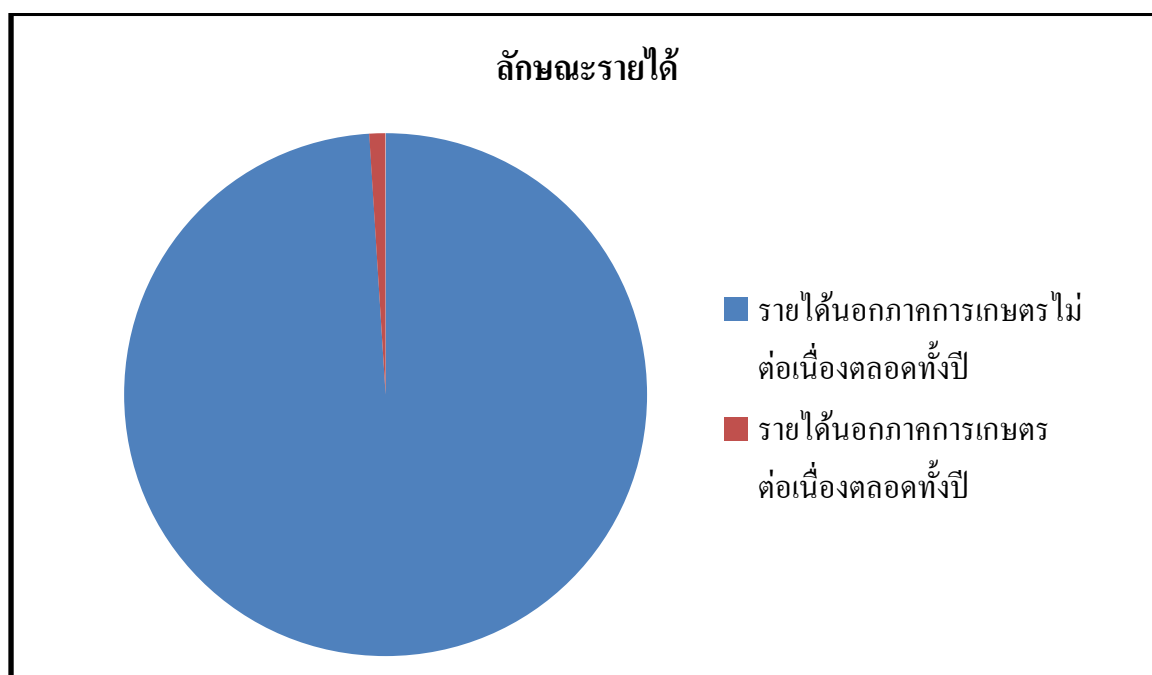
รายได้ในภาคการเกษตรไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งปีประมาณ 95 %

รายได้ในภาคการเกษตรต่อเนื่องตลอดทั้งปีประมาณ 5 %

รายได้นอกภาคการเกษตรไม่ต่อเนื่องตลอดทั้งปีประมาณ 99 %

รายได้นอกภาคการเกษตรต่อเนื่องตลอดทั้งปีประมาณ 1 %

รายจ่ายของครัวเรือนในภาคเกษตร

1. รายจ่ายการเพาะปลูกประมาณ 500-10,000 บาทต่อปี
2. รายจ่ายการปศุสัตว์ประมาณ 500-1,000 บาทต่อปี
3. รายจ่ายค่าจ้างแรงงานประมาณ 500-1,000 บาทต่อปี
4. รายจ่ายค่าวัสดุ/อุปกรณ์การเกษตรประมาณ 100-5,000 บาทต่อปี
5. รายจ่ายค่าขนส่งและการตลาดประมาณ 100-500 บาทต่อปี

รายจ่ายของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร

1. รายจ่ายค่าอาหารและเครื่องดื่มประมาณ 100-5,000 บาทต่อเดือน
2. รายจ่ายค่าสาธารณูปโภค
 - ค่าน้ำบ้านมอทะ 60 บาทต่อปี
 - ค่าน้ำบ้านหม่องก๊วะ 50 บาทต่อปี
3. รายจ่ายค่าเครื่องนุ่งห่มประมาณ 50-500 บาทต่อเดือน
4. รายจ่ายค่าเล่าเรียนบุตรประมาณ 50-1,000 บาทต่อเดือน
5. รายจ่ายค่ารักษาพยาบาลประมาณ 100-5,000 บาทต่อเดือน
6. รายจ่ายค่าบุหรื/หมากประมาณ 50-5,000 บาทต่อเดือน

3.1 การผลิตเพื่อบริโภคเอง

พืชผักสวนครัวในพื้นที่อยู่อาศัย และไร่นาชุมชน พืชผักสวนครัว ประกอบด้วย ผักกาด (พืชในไร่หมุน) ขาว ผักชี ผักบุ้ง กระเทียม ขิง ข่า ตะไคร้ ซึ่งพืชผักที่ปลูกจะเป็นเมล็ดผักที่เก็บไว้สำหรับเพาะปลูกปีต่อปี และมีพืชผักบางส่วนที่ซื้อเมล็ด

สัตว์ที่เลี้ยงไว้สำหรับบริโภค ประกอบด้วย ไก่ ปลา หมู (ซึ่งได้รับแจกจากเทศบาลตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก)

3.2 การผลิตเพื่อขายของเครือข่ายคนต้นทะเล

พืชที่ปลูก ประกอบด้วย ขมิ้น และกล้วย

โดยรายได้จากการผลิตขมิ้น มีดังนี้

พื้นที่ในการปลูก ปลูกในพื้นที่ 2 ไร่ ไม่ใช้ต้นทุนในการผลิต แต่ใช้แรงงานในการถางหญ้าปีละ 2 ครั้ง โดยการขายจะขายปีละ 1 ครั้ง ในช่วงเดือน มีนาคม-เมษายน ขายในราคากิโลกรัมละ 110 บาท ขายให้กับมูลนิธิอภัย

ภูเบศร ซึ่งหักค่ารถในการขนส่ง 10 บาทต่อกิโลกรัม กำไรที่ได้ 100 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งการขายในแต่ละปีมีจำนวนการขายประมาณ 2500 กิโลกรัม โดยสรุปแล้วรายได้และกำไรของกลุ่มต่อปีคือ 275,000 บาท หักค่าขนส่งกิโลกรัมละ 10 บาท จะคงเหลือกำไรทั้งหมด 250,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนที่ผลิตกันได้อีกกลุ่ม โดยภายในกลุ่มมีจำนวน 10 ครอบครัว ซึ่งจะคงเหลือรายได้ต่อครอบครัว ครอบครัวละ 25000 บาทต่อปี

3.4 การเกษตร

พื้นที่ในการเพาะปลูก ปลูกในไร่ (ไร่หมุนเวียน) ในนา

พืชที่ปลูก ข้าวไร่ (ป๊อโป) ข้าวนา (ป๊อแคะ)

ต้นทุนในการผลิต ค่าน้ำมันรถไถ ปีละ 30 ลิตร ราคา 6,000 บาท

การซื้อขายจะเป็นในรูปแบบการแลกเปลี่ยนสินค้ากันภายในชุมชน โดยจะนำข้าวที่ผลิตได้ไปแลกกับน้ำมันรถของร้านค้าในชุมชน โดยข้าวสาร 30 กิโลกรัม แลกน้ำมันได้ 30 ลิตร

3.5 หัตถกรรม

สถานที่ทำ สวนคนขี้เกียจ(กลุ่มแม่บ้านมาร่วมกันทำ) ซึ่งจะรวมกลุ่มกันหลังจากผ่านพ้นฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว และบ้านของผู้ทำเอง ซึ่งจะทอกันในช่วงที่มีฤดูเก็บเกี่ยว

มีสมาชิกในกลุ่มทั้งหมด 10 คน โดยผู้ที่ร่วมกลุ่มมีอายุตั้งแต่ 12 ปี เป็นต้นไป โดยเริ่มก่อตั้งกลุ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 โดยต้นทุนในการผลิตเริ่มแรกได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสืบนาคะเสถียร หลังจากนั้นก็นำเงินที่ได้จากการขายมาบริหารจัดการกันเองภายในกลุ่ม โดยการหักเงินจากการขายสินค้า 1 ชิ้น หักเข้ากลุ่ม 10 เปอร์เซ็นต์

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

- 1.ทำดี่
- 2.ลื้อชุย/เตอะปีโบ
- 3.ทาแป
- 4.กลู
- 5.ด้าตะเล่
- 6.แน
- 7.ยอแคว
- 8.ค้อยอชู
- 9.ลื้อ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการขึ้นโครงผ้า

- 1.ทาเบอะ
- 2.กลู

3.ตำทอหล่อ

4.ตะลู่

5.ตำตะเล่

6.ลื้อ/แน

วัสดุ/อุปกรณ์ธรรมชาติที่ใช้ในการย้อมผ้า

- 1.ไม้ประดู่ นำเปลือกไม้ประดู่มาทุบให้ละเอียดแล้วนำมาต้มจากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สีแดง
- 2.ตะโก้แบ้ นำเปลือกของต้นตะโก้มาต้มจากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สี เขียวอ่อน
- 3.มะม่วง นำเปลือกของมะม่วง มาต้ม จากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สี สีเทา
- 4.ขมิ้น+ปูน นำขมิ้นผสมกับปูน จากนั้นนำผ้ามาย้อมเพื่อที่จะได้สีแดง
- 5.ตะยาละ/ใบคล้ายหญ้า นำใบตะยาล้อมาต้ม จากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สีเขียวเข้ม
- 6.ดินโคลน นำดินโคลนที่ละเอียด มาต้ม จากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สีขาว
- 7.เปลือกมะพร้าว นำเปลือกมะพร้าวมาต้ม จากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สี น้ำตาล
- 8.น้ำมิด. นำมิดแช่น้ำทิ้งไว้ 1 วัน จากนั้นนำผ้ามาย้อมจะได้สีดำเข้ม

ตารางที่ 1 ผลิตภัณฑ์ชุมชน

สินค้า	ต้นทุน	ราคาขาย	กำไร	ระยะเวลาในการผลิต
ลื้อ ผู้ชาย (ชื่อ ปกาเกอะญอ)	120	1500	1380	1 อาทิตย์
ลื้อ ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน(ชื่อ ปกาเกอะญอ)	120	1500	1380	1 อาทิตย์
ลื้อ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว (ชื่อ ปกาเกอะญอ)	120	1500	1380	1 เดือน

โดยการขายจะขายให้กับมูลนิธิสืบนาคะเสถียร และขายให้กับผู้ที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน ซึ่งการทอก็จะทำตามรายการที่มูลนิธิสืบนาคะเสถียรกำหนดมา

3.6 รายได้จากการเก็บของป่า

ของป่าที่หาได้จะใช้ในการบริโภคนั้น ไม่นำไปขาย ซึ่งของที่หาได้มีรายละเอียด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 พืชผักที่ใช้ในการบริโภคในชุมชน

ช่วงเดือนของการเจริญ	ชื่อผัก	พื้นที่ในการเจริญเติบโต
มกราคม		
กุมภาพันธ์		

มีนาคม	ผักกุ่ม	บริเวณริมห้วย พื้นที่ที่มีความชื้น
เมษายน		
พฤษภาคม	หน่อไม้ เห็ดขา	บริเวณป่าไผ่ประเภทป่าของชุมชน)
มิถุนายน	หน่อไม้ เห็ดขา	บริเวณป่าไผ่ประเภทป่าของชุมชน
กรกฎาคม		
สิงหาคม		
กันยายน		
ตุลาคม		
พฤศจิกายน		
ธันวาคม		
เจริญเติบโตตลอดทั้งปี	ผักกูด ผักหนาม ผักบุ้ง บอนหวาน ห้วย	บริเวณริมห้วย พื้นที่ที่มีความชื้น สูง

สัตว์ป่านำมาบริโภค ประกอบไปด้วย

1. สัตว์น้ำ ประกอบด้วย กุ้ง หอย ปู ปลา ลูกอ๊อด
2. สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ประกอบด้วย กบ เขียด อึ่ง
3. สัตว์บก ประกอบไปด้วย หนูนา ลิง นก กระรอก

ภูมิปัญญาชุมชน

1.ทอผ้า

2.จักสาน

3.ตีมีด

4.การแกะสลัก

5.การดูแลสุขภาพ

6.ดนตรี

สรุป

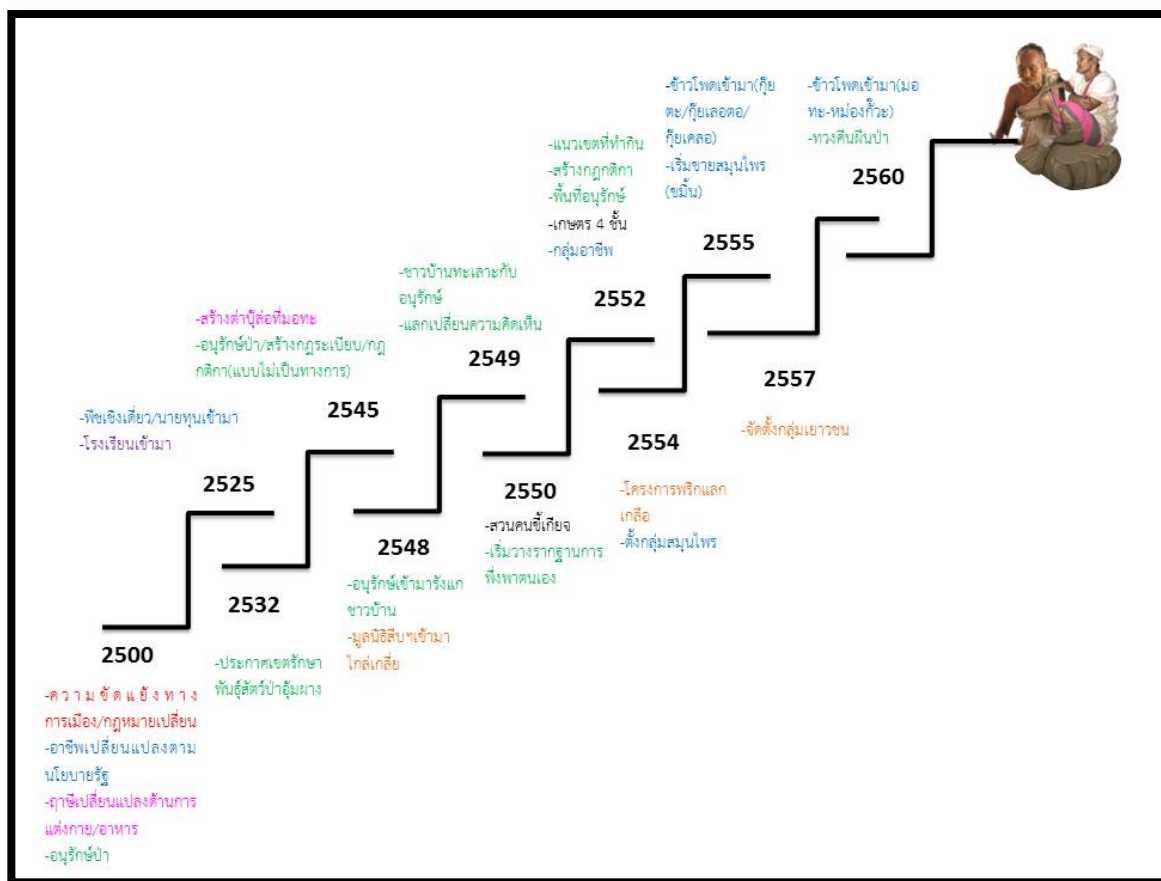
การศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล บ้านหม่องกัว-มอทะ ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งบวกและลบต่อชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผังเครือญาติ การเมืองการปกครอง การศึกษาในชุมชน (การศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย) การศึกษาตามอัธยาศัยคือ สอนคนไข้เกียจ เครือข่ายคนต้นทะเล การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า) หน่วยงานองค์กรที่เข้ามาสนับสนุน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ (เชิงจิตวิญญาณ) คุณค่าความหมายของแต่ละประเพณี วัฒนธรรม ลักษณะบ้านเรือน องค์ประกอบของบ้าน (ดั้งเดิม กึ่งดั้งเดิม สมัยใหม่) ภาษาปกากะญอ การแต่งกาย การเกิด การแต่งงาน การตาย อาชีพในชุมชน และภูมิปัญญาในชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้ (จักสาน ติ่มด ทอผ้า) จากการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลวิจัยทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกันเชิงเครือญาติและอาศัยซึ่งกันและกันรวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างยั่งยืน

4.2 สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

1.สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง ศาสนา ความเชื่อต่อการดำรงชีวิต

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเลเริ่มจาก ปี พ.ศ.2500 มีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นยุคคอมมิวนิสต์ กลุ่มผู้นำทางการเมืองมีการเปลี่ยนกฎหมายเพื่อเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตัวเองทำให้ชาวบ้านไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้จำเป็นต้องเข้าร่วมกระบวนการกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ต่อมาปี พ.ศ.2525 ตำรวจตระเวนชายแดนได้ทำการเปิดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นโรงเรียนปฏิบัติการทางจิตวิทยา ให้กับชาวบ้านหม่องกัวะมีความรู้ทักษะในการสื่อสารเป็นภาษาไทย อ่านออก เขียนได้ นอกจากนี้กลุ่มนายทุนได้นำพืชเชิงเดี่ยวเข้ามาสู่พื้นที่แถบบริเวณอำเภออุ้มผาง เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่ว เป็นต้น เมื่อเวลาผ่านไปถึงช่วงปี พ.ศ.2532 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ประกาศให้อำเภออุ้มผางเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอุ้มผาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ทำกินของชาวบ้านจากที่ทำไร่หมุนเวียนหันมาทำไร่ถาวรเนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัดปี พ.ศ.2545 ช่วงหลายปีที่ผ่านมาชาวกะเหรี่ยงฤๅษีหลงใหลในพืชเชิงเดี่ยว การพัฒนาต่างๆ ทำให้หลงลืมวัฒนธรรม ดังนั้นกะเหรี่ยงฤๅษีเริ่มมีการจัดการตัวเองพึ่งตัวเอง 2 ด้านได้แก่ 1.ด้านอนุรักษ์ป่า สร้างกฎระเบียบ กติกาในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบไม่เป็นทางการและไม่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร 2.ด้านความเชื่อ(ด้านจิตใจ) ได้มีการฟื้นฟูความเชื่อเรื่องอิสิ (ฤๅษี) กลับมาอีกครั้ง โดยมีการสร้างตำหม่าบุล่อที่บ้านมอทะในปัจจุบัน แก่นนำสำคัญคือลุงพินิจ เป็นผู้นำ

ทางจิตวิญญาณให้กับพี่น้องชาวกะเหรี่ยงภูเขา ต่อมาปี พ.ศ.2545-2548 เจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้ามายึดพื้นที่ชาวบ้าน เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้ได้ถูกประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอัมผาง ส่งผลกระทบต่อชาวบ้าน ทั้งพื้นที่ทำกิน และพื้นที่อยู่อาศัย พ.ศ.2548 มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้เข้ามาเป็นตัวไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อนุรักษ์ พ.ศ.2549 ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่อนุรักษ์มีได้ทะเลาะครั้งใหญ่ที่บ้านกุยเคลอะ มูลนิธิสืบนาคะเสถียรได้เข้ามาช่วยในการเจรจา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาทางออกร่วมกัน จึงส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มกะเหรี่ยงภูเขาคนต้นทะเลทั้ง 7 หมู่บ้าน ต่อมาปี พ.ศ.2550 กลุ่มต้นทะเลเริ่มวางรากฐานการพึ่งพาตัวเองโดยการปลูกพืชแบบผสมผสาน มีการไปศึกษาดูงานจากพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการปลูกป่าสร้างรายได้ จึงส่งผลทำให้เกิด “สวนคนขี้เกียจ เครือข่ายคนต้นทะเล” อย่างเป็นทางการ ปี พ.ศ.2552 มีการจัดทำแนวเขตพื้นที่ทำกิน สร้างกฎกติกาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน คณะทำงาน คณะกรรมการที่ปรึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแบ่งเขตพื้นที่สำหรับป่าอนุรักษ์ วังปลาสำหรับรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เช่น สวนคนขี้เกียจ ดีมิด ทอผ้า จักสาน สมุนไพร โดยได้รับการรับรองและสนับสนุนจากเทศบาลตำบลแม่จัน กรมอุทยานแห่งชาติอัมผาง และมูลนิธิสืบนาคะเสถียร ปี พ.ศ.2554 องค์การสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ได้จัดทำโครงการ “พริกแลกเกลือ” เปิดพื้นที่ให้คนต้นทะเลได้เจอกับคนปลายน้ำ มีการนำพริกไปแลกกับเกลือ ซึ่งเกลือถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของคนกะเหรี่ยง ปี พ.ศ.2555 มีเหตุการณ์สำคัญคือ 1.พืชเชิงเดี่ยวเริ่มเข้ามาสู่พื้นที่บ้าน กุยเลอตอ กุยตะ กุยเคลอะ มีการเปิดพื้นที่ป่ามาทำเป็นไร่ข้าวโพด 2.ผลผลิตจากสวนคนขี้เกียจ เช่น ขมิ้น สามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มคนต้นทะเล ซึ่งจำหน่ายขมิ้นให้กับโรงพยาบาลอภัยภูเบศ และปี พ.ศ.2557 มีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนคนต้นทะเลเพื่อสืบสานเจตนารมณ์ของผู้นำกลุ่มคนต้นทะเล ต่อมาปี พ.ศ.2559 1.ข้าวโพดเริ่มเข้ามาสู่หมู่บ้านหม่องก๊วะ-มอทะ อย่างเต็มตัว ชาวบ้านบางส่วนหันไปทำข้าวโพด 2.หน่วยงานภาครัฐเริ่มเห็นความสำคัญสิ่งที่เครือข่ายต้นทะเลทำ จึงส่งผลให้เกิดการศึกษาดูงาน เรื่อง การปลูกป่าสร้างรายได้ การอยู่กับป่าโดยไม่ทำลายธรรมชาติ ในพื้นที่ของคนต้นทะเล ปี พ.ศ.2560 รัฐได้ออกนโยบายทวงคืนผืนป่า ส่งผลให้มีการต้องนำข้อมูลพื้นที่การใช้ประโยชน์กลับมาตรวจสอบข้อมูลอีกครั้ง

ลำดับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงบ้าน หม่องก๊วะ-มอทะ

รูปภาพที่ 4 ลำดับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงบ้าน หม่องก๊วะ-มอทะ

- ด้านการเมืองและการปกครอง (สีแดง)
- ด้านทางด้านเศรษฐกิจ (สีฟ้า)
- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สีเขียว)
- ด้านศาสนา (สีชมพู)
- ด้านภาษีเครื่องขาย (สีส้ม)
- ด้านการพึ่งตัว (สีดำ)

2.ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล
ด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 3 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

ลำดับที่	รายการ	ผลบวก	ผลลบ	หมายเหตุ
1	พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	-ชุมชนเกิดความสามัคคีมากขึ้น -ชุมชนมีทักษะการประมง พยาบาลเบื้องต้น	-ทำให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วม กระบวนการ -สูญเสียคนในครอบครัว	
2	การจัดตั้งโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดน บ้านหม่องก๊วะ	-ทำให้คนในชุมชนมี ทักษะ การสื่อสาร อ่านออกเขียนได้	-เยาวชนหลงลืม วิถี วัฒนธรรม	
3	การประกาศให้อำเภอ อุมผางเป็นเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืช อุมผาง	-ขอบเขตพื้นที่มีความชัดเจน -สัตว์ป่ามีจำนวนมากขึ้น	-พื้นที่ทำกินของชาวบ้านจาก ที่ไร่หมุ่นเวียนหันมาทำไร่ ถาวรเนื่องจากพื้นที่ทำกินมี จำกัดปี	
4	พืชเชิงเดี่ยว	-ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น	-เกิดการใช้สารเคมี -ชาวบ้านติดหนี้รายทุน -สุขภาพแย่ลง	
5	การจัดตั้งเครือข่ายคน ต้นทะเล	-เกิดการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม -ทำงานร่วมกับหน่วยงาน ภาครัฐ/ตั้งกฎกติกาการใช้ป่า -เกิดกลุ่มเยาวชน	-ชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่ม ไม่เข้าใจแนวทางการทำงาน	
6	การเข้ามาของ (มูลนิธิ สืบนาคะเสถียร)	-เป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้าน กับหน่วยงานรัฐ -ส่งเสริมการปลูกพืชผสม ผสาน		
7	นโยบายทวงคืนผืนป่า	-ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า	-ชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกิน -เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับ ชาวบ้าน -ทำไร่ถาวรแทนหมุนเวียน	

สรุป

การศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ทำให้ทราบถึง สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบดังนี้ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชุมชนเกิดความสามัคคีมากขึ้น ชุมชนมีทักษะการประมงพยาบาลเบื้องต้น ทำให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วมกระบวนการ สูญเสียคนในครอบครัว การจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหม่องก๊วะ ทำให้คนในชุมชนมี ทักษะการสื่อสาร อ่านออกเขียนได้ เยาวชนหลงลืมวิถีวัฒนธรรม การประกาศให้อำเภอู้มผางเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชอู้มผาง ขอบเขตพื้นที่มีความชัดเจน สัตว์ป่ามีจำนวนมากขึ้นพื้นที่ทำกินของชาวบ้านจากที่ทำไร่หมุนเวียนหันมาทำไร่ถาวรเนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัดปี การเข้ามาของพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น เกิดการใช้สารเคมี ชาวบ้านติดหนี้รายทุน สุขภาพแย่ลง การจัดตั้งเครือข่ายคนต้นทะเล เกิดการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ/ตั้งกฎกติกาการใช้ป่า เกิดกลุ่มเยาวชน ชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่มไม่เข้าใจแนวทางการทำงาน การเข้ามาของ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร) เป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานรัฐ ส่งเสริมการปลูกพืชผสมผสานนโยบายทวงคืนผืนป่า ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกิน เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ทำไร่ถาวรแทนหมุนเวียน

4.3 การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

การเก็บข้อมูลจะเก็บผ่านกระบวนการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนเรียนรู้และบันทึกลงในสมุดหรือแบบฟอร์มที่ออกแบบร่วมกันและนำข้อมูลที่จัดบันทึกมาสรุปเป็นสามประเด็นคือ ภาษา พืชผัก ปศุสัตว์

1.ผลด้านพืชผัก

1.1 ตารางที่ 4 แสดงผลการเก็บข้อมูลด้านพืชผัก

ชื่อพืช	สถานที่ปลูก	ระยะเวลาปลูก	ระยะเวลาเก็บเกี่ยว	พิธีกรรม	ข้อห้าม	การใช้ประโยชน์	จำนวนผลผลิตต่อปี	รายได้ต่อปี	การดูแลรักษา	เครื่องมือที่ใช้
บุก	ไร่-สวน	เม.ย.	ต.ค.	-	ห้ามเก็บบุกที่อยู่ในไร่เพราะบุกจะกัดเก็บน้ำได้ดี	บริโภคจำหน่าย	3.000	25,000	ถางหญ้า	จอบ
แตงไทย	ไร่หมุน เวียน	มิ.ย.	ก.ย.-ต.ค.	-		บริโภค	-	-	ถางหญ้า	มีด - เสียม
พริก	ไร่หมุน เวียน	มิ.ย.	พ.ย.-ธ.ค.	-	ไม่ตัดต้นกล้าทิ้งหลังเก็บเกี่ยว	บริโภค-จำหน่าย	50 กก.	500 บาท	ถางหญ้า	เสียม - มีด
ขิง	สวน	มี.ค.	ธ.ค.		ผู้หญิงที่มีรอบเดือนจะเข้าสวนไม่ได้	บริโภคจำหน่ายสมุนไพร	50 กก.	500 บาท	ถางหญ้า	เสียม - มีด
ไพล	สวน	เม.ย.	มี.ค.	-	-	บริโภคจำหน่ายสมุนไพร	1,000	2,000	ถางหญ้า	จอบ -เสียม
ส้มโอ	สวน	มิ.ย.	ต.ค.	-	-	บริโภคจำหน่ายสมุนไพร	-	-	ถางหญ้า	มีด - จอบ

ขมิ้น	สวน	มี.ค. – เม.ย.	ก.พ. – มี.ค.	-	-	บริโภค จำหน่าย สมุนไพร	3,000	300,000	ถางหญ้า	จอบ
กล้วยน้ำว้า	ไร่-สวน	เม.ย.	ทั้งปี	-	ห้ามปลูกรอบบ้าน ออกปลี กลับหลัง จะไม่กิน	บริโภค จำหน่าย สมุนไพร	2.000	14.000	ถางหญ้า ตัดใบ	จอบ
ผักอีหลัง	ไร่หมุนเวียน	เม.ย.	ต.ค.-ธ.ค.	-	ห้ามเผาต้น	บริโภค	-	-	ถางหญ้า	จอบ
ข่า	สวน	เม.ย.	ธ.ค.	-	-	บริโภค จำหน่าย สมุนไพร	60	600	ถางหญ้า	เสียม – มีด
ข้าวไร่	ไร่หมุนเวียน	มิ.ย.	ต.ค.- ธ.ค.	-ขะแก ชะต้อ ก็บ้อจื้อ สะท้อบือ สะ เซอท้อโท อ้อบือโค๊ะ	ระหว่างที่ทำพิธี ขะ แก ห้ามบุคคลอื่น เข้าไปในไร่	บริโภค จำหน่าย	200 ถัง	40.000	ถางหญ้า	มีด

1.2 วิธีการจัดการเรียนการสอนด้านพืชผัก

การจัดการเรียนการสอนด้านพืชผักผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้ในด้านพืชผักจะให้ผู้เรียนเข้าพื้นที่จริงเริ่มตั้งแต่พืชผักพื้นบ้านของชาวปกากะญอทั้งหมดมีกี่ชนิด เริ่มตั้งแต่ ชื่อพืช สถานที่ปลูก ระยะเวลาปลูก ระยะเวลาเก็บเกี่ยว พิธีกรรม ข้อห้าม การใช้ประโยชน์ จำนวนผลผลิตต่อปี รายได้ต่อปี การดูแลรักษา เครื่องมือที่ใช้ดูแลรักษา จากนั้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ วิธีการเก็บเมล็ด เรียนรู้วิธีการเก็บเมล็ด เนื่องจากหลังเก็บเกี่ยวเสร็จชาวปกากะญอจะมีการคัดเมล็ดเพื่อเก็บไว้เป็นพันธุ์ไว้ปลูกในปีต่อไปโดยไม่ต้องซื้อ รวมถึงการประกอบพิธีกรรม เรียนรู้พิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำข้าวไร่ เริ่มตั้งแต่ต้นจนถึงการเก็บเกี่ยวโดยมีพิธีกรรมหลักๆดังนี้ พิธีกรรมเลือกถางไร่ พิธีกรรมขะแกบือโพ พิธีกรรมขะแกหนึกบ้ำพิธีกรรมขะแกกุหล่อ พิธีกรรมสะท้อบือซ่า พิธีกรรมเซอท้อไท่ พิธีกรรมอ้อบือไค๊ะ

1.3 การประเมินผลด้านพืชผัก

- 1) การคัดและเก็บเมล็ด ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบเก็บเมล็ดพันธุ์
- 2) ท่องจำขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ให้ผู้เรียนอธิบายกระบวนการและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม
- 3) จัดทำแบบฟอร์มการประเมินสำหรับครูและนักเรียน ให้ผู้อาวุโสและชาวบ้านประเมินกระบวนการเรียนการสอนของครูและผู้เรียน

1.4 ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สืบเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนด้านพืชผัก ทำให้ผู้ปกครองและผู้อาวุโสมองมองว่า การจัดการเรียนการสอนด้านพืชผักนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นเนื่องเป็นพืชที่เรารับประทานทุกวันแต่ปัจจุบันเยาวชนเข้าเรียนในโรงเรียนประจำจึงไม่ได้ศึกษาเรียนรู้พืชผักท้องถิ่น ดังนั้นการจัดการศึกษาด้านพืชผักจึงเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและชาวปกากะญอบ้านหม่องก๊วะเป็นอย่างมากเนื่องจากเยาวชนปัจจุบันนั้นเริ่มไม่รู้จักพืชผักพื้นบ้านของชาวปกากะญอแล้วอีกทั้งจะได้สืบทอดพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพืชผักของชาวปกากะญอต่อไป

รูปภาพที่ 5 การเรียนรู้ (พืชผัก)

2. ผลด้านปศุสัตว์

2.1 ตารางที่ 5 ผลด้านปศุสัตว์

ชื่อ	สถานที่เลี้ยง	ระยะเวลาเลี้ยง	พิธีกรรม	ข้อห้าม	การใช้ประโยชน์	แรงงาน	การดูแล	เครื่องมือ
ไก่	ใต้ถุนบ้าน	ตลอดทั้งปี	-	ไก่ชนเวลาอาทิตย์ตกดินจะไม่นำมาเลี้ยงต่อ	บริโภค จำหน่าย	-	เลี้ยงแบบ ปล่อย	ส้อมไก่ คอกไก่
	บ้าน	ตลอดทั้งปี	-	-ไม่ให้แมวเดิน -ไม่โยนแมว	-	-	กินข้าว	-
	ในบ้าน	ตลอดทั้งปี	-	-เชื่อว่าถ้าสุนัขมีการผสมพันธุ์ไม่คลอดลูกจะ ไม่เลี้ยง -ห้ามสุนัขผสมพันธุ์ในบ้าน	หาของป่า	-	น้ำข้าว	-
หมู	เลี้ยงในคอก	ตลอดทั้งปี	-	กลุ่มญาติจะไม่เลี้ยงหมูคอกเดียวกัน	บริโภค จำหน่าย	-	ให้อาหารเช้า/ เย็น	-
ควาย	ปล่อยตามป่า	ตลอดทั้งปี	ผูกข้อมือ	-	บริโภค แรงงาน ขาย	ไถนา	ปล่อยตามป่า กินเกลือ	เชือก
เป็ด	ลำห้วย	ตลอดทั้งปี	-	-	บริโภค จำหน่าย		เลี้ยงตามลำ ห้วย	-
วัว	ปล่อยตามป่า	ตลอดทั้งปี	ผูกข้อมือ	-	บริโภค จำหน่าย	ไถนา	ปล่อยตามป่า	เชือก

2.2 วิธีการจัดการเรียนการสอนด้านปศุสัตว์

การจัดการเรียนการสอนด้านพืชผักผู้อาวุโสและผู้ที่มีความรู้ในด้านพืชผักจะให้ผู้เรียนเข้าพื้นที่จริงเริ่มตั้งแต่พืชผักพื้นบ้านของชาวปกากะญอทั้งหมดมีกี่ชนิด เริ่มตั้งแต่ซื้อสัตว์ สถานที่เลี้ยง ระยะเวลาเลี้ยง พิธีกรรมข้อห้าม การใช้ประโยชน์ แรงงาน การดูแล เครื่องมือ เช่น การผสมพันธุ์ การผสมพันธุ์สามารถแบ่งได้ดังนี้ วัว-ควาย มีนาคม-มิถุนายน ผสมโดยปล่อยความธรรมชาติ หมูสังเกตุจากตัวเมียถึงช่วงผสมพันธุ์ เราจะนำตัวผู้มาไว้ในคอกเดียวกับตัวเมียเพื่อทำการผสมพันธุ์ ไก่ ปล่อยตามธรรมชาติเปิด ปล่อยตามธรรมชาติ การเลี้ยง การเลี้ยงสามารถแบ่งได้ดังนี้ วัว-ควาย เลี้ยงแบบปล่อยตามป่า เจ้าของจะไปดูในช่วงงาเย็นเพื่อตรวจสอบว่าสัตว์ของตนนั้นครบหรือไม่ เป็ด ไก่ หมู เลี้ยงในคอก การรักษา วิธีการรักษาจะใช้ยาสมุนไพรในการรักษา เช่น เป็นแผลเป็นต้น พิธีกรรม เช่น วัว-ควาย จะเรียนรู้วิธีการและขั้นตอนในการผูกข้อมือ วัว-ควาย เป็นต้น เนื่องจากพิธีกรรมผูกข้อมือ วัวควายเป็นพิธีกรรมที่ทำกันมารุ่นสู่รุ่น ถ้าหากมีการเลี้ยง วัวหรือควาย จะต้องมีการผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญและให้มีสุขภาพที่แข็งแรง ทุกขั้นตอนในการเรียนการสอนจะให้ผู้เรียนนั้นได้ลงมือปฏิบัติจริง

2.3 การประเมินผลด้านปศุสัตว์

- 1) การทดสอบการเลี้ยง จะทดสอบให้นักเรียนเรียนรู้วิธีการเลี้ยงวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ปลา หมู เพื่อเพิ่มทักษะในการใช้ชีวิต
- 2) ทดสอบการรักษาโดยใช้สมุนไพร
- 3) จัดทำแบบฟอร์มการประเมินสำหรับครูและนักเรียน ให้ผู้อาวุโสและชาวบ้าน ประเมินกระบวนการเรียนการสอนของครูและผู้เรียน

2.4 ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

การจัดการเรียนการสอนด้านปศุสัตว์ เป็นการเพิ่มทักษะการใช้ชีวิตและการประกอบอาชีพให้แก่เยาวชนสืบเนื่องจากปัจจุบันนี้มีกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามาทำให้การประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไปดังนั้นการจัดการสอนด้านปศุสัตว์จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเสริมสร้างทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนต่อไป

ภาพที่6 การเรียนรู้ (ปศุสัตว์)

3. ผลด้านภาษาปกาเกอญอ

3.1 ตารางแสดงผลด้านภาษา(ปกาเกอญอ)

ลำดับที่	รายการ	จำนวน/ตัว	หมายเหตุ
1	พยัญชนะ	25	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้
2	สระ	14	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้
3	วรรณยุกต์	24	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้
4	การผสมคำ	30	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้
5	การนับเลข	1-100	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้
6	ศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	30	ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้

ภาพที่ 7 การเรียนการสอน (ภาษาปกาเกอญอ)

3.2 วิธีการจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนด้านภาษาปกาเกอญอนั้นจะเริ่มสอนตั้งแต่ การเขียน พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การนับเลข โดยให้นักเรียนเขียนและอ่านตามรวมถึงการให้การบ้านแก่นักเรียน เมื่อนักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ จากนั้นครูจะสอนในขั้นต่อไป คือ การผสมคำ ต่อด้วย ศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้เรียนนั้นได้เรียนรู้ไปทีละขั้นและสามารถอ่านออกเขียนภาษาปกาเกอญอได้ทุกคน

3.3 การจัดประเมินผลด้านภาษา

- 1) ทดสอบการเขียนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การผสมคำ การนับเลข ศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน
- 2) ทดสอบการเขียน บทบาท นิทาน และการแต่งประโยค
- 3) จัดทำแบบฟอร์มการประเมินสำหรับครูและนักเรียน ให้ผู้อาวุโสและชาวบ้าน ประเมินกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียน

3.4 ความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ภาษาปกาเกอะญอเป็นภาษาที่สำคัญของของชาวปกาเกอะญอดังนั้นการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาปกาเกอะญอถือว่าสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากคนที่อ่านออกเขียนได้ก็มีแต่คนที่อายุมากแล้วจากการเรียนรู้ทำให้เห็นว่าปัจจุบันเยาวชนในพื้นที่หันมาให้ความสำคัญกับภาษาปกาเกอะญออีกครั้งและโดยส่วนมากคนที่มีความสนใจก็สามารถอ่านออกเขียนได้

การวิเคราะห์เชื่อมโยง

การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอนได้ข้อมูล ภาษา พืชผัก ปศุสัตว์ ดังนี้ ผลด้านพืชผัก ได้แก่ ชื่อพืช สถานที่ปลูก ระยะเวลาปลูก ระยะเวลาเก็บเกี่ยว พิธีกรรม ข้อห้าม การใช้ประโยชน์ จำนวนผลผลิตต่อปี รายได้ต่อปี การดูแลรักษา เครื่องมือที่ใช้ ผลด้านปศุสัตว์ ชื่อ สถานที่เลี้ยง ระยะเวลาเลี้ยง พิธีกรรม ข้อห้าม การใช้ประโยชน์ แรงงาน การดูแล เครื่องมือ ผลด้านภาษา พยัญชนะ สระวรรณยุกต์ การผสมคำ การนับเลข ศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ข้อมูลทั้งสามด้านจึงเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตต่อไป สาเหตุที่เลือกศึกษาเรียนรู้ในระยะแรก 3 ด้านเนื่องจากเป็นตัวนำร่องในการเก็บข้อมูลชุมชนและเป็นแนวทางในการศึกษาหัวข้อต่อไปในอนาคต

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

โครงการ การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ต.แม่จัน อ.อุ้มผาง จ.ตาก เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล เพื่อสร้างการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดข้อมูลที่ได้มาให้เป็นระบบ โดยการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นที่ตั้งไว้ เมื่อได้ข้อมูลตามความต้องการแล้ว นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้เอกสารเกี่ยวข้องกับงานวิจัยมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ทั้งนี้เพื่ออธิบายการเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ตามหลักการที่ได้วางไว้ตามวัตถุประสงค์ หลังจากที่ได้เก็บข้อมูลได้แล้ว ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลตามหมวดหมู่ของวัตถุประสงค์และนำเสนอวิเคราะห์ผลโดยการพรรณนา

1.สถานการณ์ปัญหา

ที่ผ่านมาชุมชนได้สอนเยาวชนคนรุ่นหลังผ่านประเพณีและพิธีกรรมต่างๆในรอบปี เช่น พิธีมาบู้เค๊ะ (ทำบุญเจตีย์) โดยให้เยาวชนเข้าไปร่วมในพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มต้นเตรียมงานจัดสถานที่เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการประกอบพิธีทั้งนี้เด็กจะได้เรียนรู้ผ่านพิธีกรรมที่จัดขึ้นนั้นๆ แม้คนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลจะพยายามยับยั้งเพื่อรักษาวิถีทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ให้คงอยู่สืบต่อไป แต่กระแสการพัฒนาจากภายนอกที่เข้ามารุกร้าวผ่านทั้งระบบโรงเรียนที่สอนสมัยโดยลัทธิวัฒนธรรมให้เด็กเรียนรู้ค่านิยมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติตามภูมิปัญญากะเหรี่ยงผ่านนายทุนเกษตรที่เข้ามาลงทุนเมล็ดพันธุ์พืช การนำพืชเชิงเดี่ยวทั้งข้าวโพด ส่งผลทำให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้นโดยการเปิดพื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์กลายเป็นไร่ข้าวโพดและมันสำปะหลัง มีการใช้สารเคมีและยาปราบศัตรูพืชอย่างเข้มข้นลงในดินเพื่อควบคุมให้พืชมีผลผลิตตามที่ตลาดต้องการ มีการใช้พื้นที่อย่างถาวรไม่ให้ดินพักและฟื้นตัว ทำให้ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในลำห้วยลดลง สัตว์น้ำลดจำนวนลง ผักพื้นบ้านริมน้ำตายและลดจำนวนลง คุณภาพน้ำที่ใช้ในการทำนามีปัญหาทำให้ต้นข้าวเกิดโรคต่างๆ ผลผลิตข้าวลดลง ชุมชนต้องหามาพึ่งสารเคมีต่างเพื่อกำจัดโรค ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตมากขึ้น ผลผลิตข้าวที่ได้กับการลงทุนไม่มีความคุ้มค่าด้วยเหตุนี้ แกนนำชุมชนได้มีเป้าหมายที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลขึ้นมาเพื่อให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ได้

เข้ามาเรียนรู้การสืบทอดองค์ความรู้ในการดำรงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่อาศัยฐานภูมิปัญญาชุมชนผสมกับองค์ความรู้ข้างนอกที่จำเป็นและวัฒนธรรมกับฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

2. กระบวนการดำเนินงาน

2.1 ประชุมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจและแบ่งบทบาทหน้าที่ของทีมวิจัย และเตรียมการประชุมนำเสนอโครงการการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ต่อชุมชน

2.2 จัดประชุมสร้างความเข้าใจและนำเสนอโครงการการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ต่อชุมชน

2.3 กิจกรรม พัฒนาศักยภาพนักวิจัย เพื่อเป็นการเติมทักษะกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นรวมถึงการบริหารจัดการงบประมาณภายใต้ระเบียบของ สกว. แก่ทีมวิจัย

2.4 กิจกรรมการเติมทักษะเครื่องมือในการเก็บข้อมูลร่วมกับทีมหนุนภายใต้โครงการวิจัยหนุนเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น 5 อำเภอชายแดน จังหวัดตาก

2.5 กิจกรรมการเติมทักษะการวิเคราะห์-เชื่อมโยงข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

2.5 การจัดอบรมการเขียนรายงานแก่ทีมวิจัยเพื่อให้ทีมวิจัยมีทักษะในการเขียนรายงานและนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ต่อไป

2.6 วางแผนและออกแบบกระบวนการในการเก็บข้อมูล วิธีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

2.6.1 ประเด็นวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

2.6.2 ประเด็นสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

2.6.3 ประเด็นการสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

2.7 ประเด็นการเก็บข้อมูลเพื่อสร้างศูนย์การเรียนรู้กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

2.8 กระบวนการออกแบบแนวทางและวิธีการประเมินแบบมีส่วนร่วม

2.9 การประเมินการจัดเก็บข้อมูลเพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

1.10 จัดเวทีสรุปถอดบทเรียนวิเคราะห์กระบวนการและเนื้อหาเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือหลักสูตร

1.11 การทดลองเรียนรู้/การถ่ายทอดกระบวนการองค์ความรู้ที่ศึกษามาได้ เพื่อมุ่งไปสู่การจัดการแหล่งเรียนรู้ของกะเหรี่ยงฤๅษีที่เป็นรูปธรรมในอนาคต

1.12 การถอดบทเรียนในแต่ละกิจกรรม

1.13 สรุปและรวบรวมและเขียนรายงานโครงการวิจัย

3.สรุปผลการศึกษา

3.1 เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

การศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ข้อมูลวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ดังนี้ ประวัติความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล บ้านหม่องกวีา-มอทะ ลำดับเหตุการณ์ที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระบบทั้งบวกและลบต่อชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผังเครือญาติ การเมืองการปกครอง การศึกษาในชุมชน (การศึกษาในระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย) การศึกษาตามอัธยาศัยคือ สอนคนไข้เกียจ เครือข่ายคนต้นทะเล การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่า) หน่วยงานองค์กรที่เข้ามาสนับสนุน ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ (เชิงจิตวิญญาณ) คุณค่าความหมายของแต่ละประเพณี วัฒนธรรม ลักษณะบ้านเรือน องค์ประกอบของบ้าน (ดั้งเดิม กึ่งดั้งเดิม สมัยใหม่) ภาษาปกากะญอ การแต่งกาย การเกิด การแต่งงาน การตาย อาชีพในชุมชนและภูมิปัญญาในชุมชนที่ก่อให้เกิดรายได้ (จักสาน ติ่มด ทอผ้า) จากการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลวิจัยทำให้เห็นถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ประเพณีวัฒนธรรมที่มีความผูกพันกันเชิงเครือญาติและอาศัยซึ่งกันและกัน รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างยั่งยืน

3.2 เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

การศึกษาสถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล ทำให้ทราบถึง สถานการณ์ปัญหาและผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบดังนี้ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ชุมชนเกิดความสามัคคีมากขึ้น ชุมชนมีทักษะการประมงพยาบาลเบื้องต้น ทำให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วม

กระบวนการ สูญเสียคนในครอบครัว การจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหม่องก๊วะ ทำให้คนในชุมชนมีทักษะการสื่อสาร อ่านออกเขียนได้ เยาวชนหลงใหลวิถีวัฒนธรรม การประกาศให้อำเภอ้อมผางเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและพันธุ์พืชอ้อมผาง ขอบเขตพื้นที่มีความชัดเจน สัตว์ป่ามีจำนวนมากขึ้นพื้นที่ทำกินของชาวบ้านจากที่ทำไร่หมุนเวียนหันมาทำไร่ถาวรเนื่องจากพื้นที่ทำกินมีจำกัดปี การเข้ามาของพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เศรษฐกิจดีขึ้น เกิดการใช้สารเคมี ชาวบ้านติดหนี้รายทุน สุขภาพแย่ลง การจัดตั้งเครือข่ายคนต้นทะเล เกิดการอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรม ทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ/ตั้งกฎกติกาการใช้ป่า เกิดกลุ่มเยาวชน ชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่มไม่เข้าใจแนวทางการทำงาน การเข้ามาของ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร) เป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานรัฐ ส่งเสริมการปลูกพืชผสมผสานนโยบายทวงคืนผืนป่า ป้องกันการบุกรุกพื้นที่ป่า ชาวบ้านไม่มีพื้นที่ทำกิน เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับชาวบ้าน ทำไร่ถาวรแทนหมุนเวียน

3.3 เพื่อสร้างการเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล

การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล ปัจจุบันได้มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล มีการจัดการเรียนการสอน 3 ด้านหลักๆคือ ภาษาปกากะญอ พืชผัก ปศุสัตว์ จัดการเรียนทุกวันจันทร์ วันศุกร์ 15 คำ - 8 คำ วันพระใหญ่ และวันที่มีการประชุม โดยทั้งสามด้านมีครูผู้มีความรู้เฉพาะด้านมาให้ความรู้ และเข้าพื้นที่เรียนรู้ปฏิบัติจริงทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเข้าถึงวิถีชีวิตอย่างแท้จริง และสามารถอ่านออกเขียนภาษาปกากะญอได้

4. ผลการเปลี่ยนแปลง

จากการศึกษาค้นคว้าเก็บข้อมูลทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้ กระบวนการทำงานวิจัยทำให้ชุมชนเกิดการสร้างกลุ่ม กลุ่มเยาวชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล กลุ่มเยาวชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเลทำหน้าที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยรวมถึงการทำงานร่วมกับภาครัฐ การทำงานวิจัยชุมชนทำให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะตัวเองในด้านการจัดเก็บข้อมูลวิจัย การใช้เครื่องมือ การสัมภาษณ์ เกิดการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการทำงานหรือจัดกิจกรรมในชุมชน

ชุมชนได้ข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษร ที่ไม่มีหน่วยงานใดเข้าเก็บมาก่อน ประกอบด้วยวิถีชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตกะเหรี่ยงถาษีคนต้นทะเล ดังนั้นชุมชนจึงเกิดความรักความหวงแหนวิถีวัฒนธรรมและในหมู่บ้านตัวเอง และชุมชนตระหนักถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบต่อชุมชน อีกทั้งทำให้เยาวชนคนรุ่นหลังกลับมาอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมประเพณีมากขึ้น

โครงการวิจัย การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลขึ้นมาในปีแรกนั้นได้มีการจัดการเรียนสอนหลักๆ 3 ด้าน คือ พืชผัก ปศุสัตว์ และ ภาษา นักเรียนเริ่มแรกนั้นมีทั้งหมด 24 คน เรียนทุกวันจันทร์ วันศุกร์ 15 คำ - 8 คำ วันพระใหญ่ และวันที่มีการ ประชุม แต่ปัจจุบันมีนักเรียนจำนวน 75 คน เรียนทุกวันเสาร์ มีการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วม การเรียนการสอน เช่น เรียนในพื้นที่จริงและลงมือปฏิบัติจริงทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและนำไปปฏิบัติได้ จริง จากการเรียนการสอนในเวลา 1 ปีแสดงให้เห็นว่า เยาวชนและคนในชุมชนเห็นความสำคัญกับการเรียน กานสอนในด้านภาษาปกากะญอ พืชผัก ปศุสัตว์ ของชุมชนมากขึ้น เห็นได้จากผู้ปกครองในชุมชนให้ลูกหลานมา เรียนในช่วงวันเสาร์ จาก 24 คน ปัจจุบัน 75 คน เพื่อเรียนรู้และอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมของตัวเองไม่ให้สูญหายไป ในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) เนื่องจากชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลเป็นชุมชนที่มีการดำรงวิถีแบบดั้งเดิมมีการทำไร่ หมุนเวียนเพื่อไม่ให้ชุมชนเกิดความขัดแย้งกับหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีหน้าที่ ออกนโยบายควรมีการเข้าพื้นที่จริงและคำนึงถึงผลกระทบของนโยบายที่มีต่อชุมชน

2) การพัฒนาที่เข้ามาในชุมชนบ้านหม่องกะวะ-มอทะ ปัจจุบันมีหลายรูปแบบทำให้ชาวบ้านใน พื้นที่ปรับตัวไม่ทันและเกิดปัญหาตามมา ดังนั้น ควรที่จะมีหน่วยงานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ ความ เจริญ ที่เข้ามาในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีและสามารถปรับตัวได้

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงงานวิจัย

1) โครงการวิจัย การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเลเป็นโครงการที่เสริมสร้าง ทักษะการเรียนรู้การจัดเก็บข้อมูล และเกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้น อยากให้ โครงการเหล่านี้เป็นโครงการระยะยาวที่มีทุกปีเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและจัดเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2) งานวิจัยชุมชน ควรมีการจัดอบรมการเขียนรายงานที่รูปแบบชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านไม่มี พื้นฐานในการเขียนรายงานเชิงวิชาการและทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจ

อ้างอิง

ปิยนุช ยอดสมสวย และ สุพิมพ์วิงษ์ทองแท้. (2552). การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านใน

อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก. สืบค้นเมื่อ 11 สิงหาคม (2560),

จาก http://thesis.swu.ac.th/swufac/Hea_Sci/Piyanuch_Y_R378191.pdf

พรพรรณ รุ่งแสงอโณทัย. (2547). ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของ

ชุมชนชาวเล : กรณีศึกษากลุ่มอูรักลาโว้ย บริเวณแหลมตึกแก ตำบลรัชฎา อำเภอเมือง

จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ กศ.ม (ภูมิศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครี

นทรวิโรฒ. ถ่ายสำเนา

อำนาจ รักษาพล (2557). โครงการแนวทางการบริหารจัดการเครือข่าย การท่องเที่ยวโดยชุมชน

จังหวัดชุมพร สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม (2560)

จาก [file:///C:/Users/Administrator/Downloads/รายงานฉบับสมบูรณ์%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Administrator/Downloads/รายงานฉบับสมบูรณ์%20(1).pdf)

อุดม เขยกิจวงศ์ (2551). การศึกษาตามอัยยาศัย สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม (2560)

จาก <https://sites.google.com/site/somchaythongyaem/kar-cadkar-suksa-tam-xathyasay>

ภาพผนวก ก

ประวัติทีมวิจัย

1.นายประวัติ ศรีกนกสายชล หัวหน้าทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านกุยเลอตอ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้

ตำแหน่ง คณะกรรมการเครือข่ายคนต้นทะเล

2.นายกรรชัย ปราโมทธาดา ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านกุยเลอตอ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เกษตรกร

ตำแหน่ง ประธานเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

3.นายอมรเทพ ศรีกนกสายชล ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านกุยเลอตอ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เจ้าหน้าที่อนุรักษ์ป่าไม้

ตำแหน่ง สมาชิกเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

4.นายจันทรมี ตระหง่านกุลชัย ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านกุยต๊ะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เกษตรกร

ตำแหน่ง สมาชิกเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

5.นายอภิวัฒน์ ทรัพย์รังสิกุล ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านหม่องก๊วะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3

การทำงาน เกษตรกร

ตำแหน่ง สมาชิกเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

6.นางสาววิไลวรรณ เมฆามรกต ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านพอกะทะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เกษตรกร

ตำแหน่ง สมาชิกเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

7.นางสาวพิมพ์ชนก ทรัพย์รังสิกุล ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านหม่องก๊วะ ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6

การทำงาน เกษตรกร

ตำแหน่ง สมาชิกเยาวชนเครือข่ายคนต้นทะเล

8.นายธนบัตร อุประ ทีมวิจัย

ที่อยู่ บ้านอุ้มผาง ต.อุ้มผาง อ.อุ้มผาง จ.ตาก

การศึกษา ปริญญาตรี

การทำงาน มูลนิธิสืบนาคะเสถียร พื้นที่อุ้มผาง อ.อุ้มผาง จ.ตาก

ตำแหน่งปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ภาคสนามพื้นที่อุ้มผาง

9.นายวิรัช ธรรมเกษตรกร นักวิจัยรุ่นใหม่

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 149 หมู่ 2 บ้านแม่กลองเก่า ต.แม่กลอง อ.อัมพาง จ.ตาก

การศึกษา ปริญญาตรี สาขาการจัดการภูมิวัฒนธรรม วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การทำงาน นักวิจัยรุ่นใหม่ (สกว.)

ภาคผนวก ข

แบบฟอร์มการบันทึกข้อมูลการเรียนรู้ภาษาปากาเกอะญอบ้าน มอทะ-หม่องก๊วะ

ผู้บันทึก.....ผู้สอน.....

หัวข้อ	เนื้อหา/เรื่อง	วิธีการสอน	สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในการสอน	ชั่วโมง
พยัญชนะ				
สระ				
วรรณยุกต์				
คำควบกล้ำ				
การผสมคำ				
การนับเลข				
คำศัพท์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน				
อื่นๆ				

4.1คนที่สามารถมาเรียนได้ 8 คน ส่วนอีก 7 คนสามารถมาเรียนได้อาทิตย์ละครั้ง

4.2ระยะเวลา เริ่มตั้งแต่ เดือนสิงหาคม 2559-เดือน ตุลาคม 2559 4.3สถานที่ เครือข่ายคนต้น
ทะเลบ้านหม่องก๊วะ

แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ด้านปศุสัตว์ของชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

ตำบลแม่จัน อำเภอกันตัง จังหวัดตาก

รูปภาพ

1. ชื่อสัตว์(ไทย)
.....(ปกากะญอ)
2. สถานที่เลี้ยง.....
3. ช่วงระยะเวลาในการเลี้ยง.....
4. เชื้อ.....
5. ข้อห้ามในการเลี้ยงหรือการใช้.....
ประโยชน์.....
6. การใช้ประโยชน์ ☐ บริโภค
 ☐ แรงงาน
 ☐ จำหน่าย
- 6.1 แรงงานอะไรบ้าง.....
7. วิธีการเลี้ยงและการดูแล.....
8. เครื่องมือในการดูแล.....
9. อื่นๆ.....

แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ด้านปศุสัตว์ของชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล

ตำบลแม่จัน อำเภออัมพาง จังหวัดตาก

1. ชื่อพืช.....(ไทย)

.....(ปกากะญอ)

รูปภาพ

2. สถานที่ปลูก.....

3. ช่วงระยะเวลาในการปลูก.....

4. ช่วงระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว.....

5. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการปลูกและความเชื่อ.....

6. ข้อห้ามในการปลูกหรือการใช้.....

7. การใช้ประโยชน์ ☐ บริโภค

☐ สมุนไพร

☐ จำหน่าย

7.1 จำหน่ายผลผลิตเฉลี่ยต่อปี:.....

7.2 รายได้จากผลผลิตเฉลี่ยต่อปี:.....

8. วิธีการปลูกและดูแล.....

9. เครื่องมือในการเพาะปลูก.....

10. อื่นๆ.....

แบบประเมินการสอนเรื่องภาษาปกาเกอะญอ

โครงการ การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงภาษิคนตันทะเล ตำบลแม่จัน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดตาก

คำชี้แจง

1. แบบประเมินนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาการเรียนการสอนเท่านั้น และจะไม่ส่งผลกระทบต่อผู้เรียน
2. ให้ผู้เรียน/ผู้ปกครอง ประเมินโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามระดับคะแนนต่อไปนี้

3 = ดี 2 = ปานกลาง
1 = ควรปรับปรุง อื่นๆ = ไม่สามารถประเมินได้ หรือไม่เกี่ยวข้อง

ประเด็นการประเมิน				
	3	2	1	อื่นๆ
เนื้อหาทฤษฎีวิชา				
1. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ชุดความรู้				
2. เนื้อหาสามารถไปปรับใช้ชีวิตจริงได้กับสภาพการณ์ในปัจจุบัน				
3. เนื้อหาที่สอนเน้นการนำไปใช้				
การวัดและประเมินผล				
1. มีการแจ้งวิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน				
2. วิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหา				
3. มีการแจ้งและอธิบายผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจ				
ความสัมฤทธิ์ผล				
1. การเรียนการสอนได้ผลตามที่นักเรียนคาดหวัง				
1. นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนวิชานี้				
3. สามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง				
สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน				
1. ห้องเรียนมีสื่ออุปกรณ์ที่มีความพร้อมสำหรับการเรียน				
2. ห้องเรียนมีสภาพเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมการเรียนการสอน				
วิธีการสอน				
1. สามารถสอน/อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกัน				
2. สามารถตอบคำถามได้ชัดเจน ตรงประเด็น เข้าใจได้				
3. มีอุปกรณ์ สื่อ/เอกสาร ประกอบการสอนที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่าย				
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม แสดงความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน				
5. มีการสอดแทรกจริยธรรม คุณธรรมในเนื้อหาและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี				
6. กระตุ้นหรือเสริมสร้างจิตสำนึกนักเรียนในการรับผิดชอบ/รับใช้สังคม				

แบบประเมินการสอนเรื่องปศุสัตว์

โครงการ การเรียนรู้พื้นฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก
คำชี้แจง

แบบประเมินนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาการเรียนการสอนเท่านั้น และจะไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อผู้เรียน
ให้ผู้เรียน/ผู้ปกครอง ประเมินโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามระดับคะแนนต่อไปนี้

3 = ดี 2 = ปานกลาง
1 = ควรปรับปรุง อื่นๆ = ไม่สามารถประเมินได้ หรือไม่เกี่ยวข้อง

ประเด็นการประเมิน				
	3	2	1	อื่นๆ
<u>เนื้อหาวิชา</u>				
1. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ความรู้				
2. เนื้อหาสามารถไปปรับใช้ชีวิตจริงได้กับสภาพการณ์ในปัจจุบัน				
3. เนื้อหาที่สอนเน้นการนำไปใช้				
<u>การวัดและประเมินผล</u>				
1. มีการแจ้งวิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน				
2. วิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหา				
3. มีการแจ้งและอธิบายผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจ				
<u>ความสัมฤทธิ์ผล</u>				
1. การเรียนการสอนได้ผลตามที่นักเรียนคาดหวัง				
1. นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนวิชานี้				
3. สามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง				
<u>สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน</u>				
1. ห้องเรียนมีสื่ออุปกรณ์ที่มีความพร้อมสำหรับการเรียน				
2. ห้องเรียนมีสภาพเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมการเรียนการสอน				
<u>วิธีการสอน</u>				
1. สามารถสอน/อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกัน				
2. สามารถตอบคำถามได้ชัดเจน ตรงประเด็น เข้าใจได้				
3. มีอุปกรณ์ สื่อ/เอกสาร ประกอบการสอนที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่าย				
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม แสดงความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน				
5. มีการสอดแทรกจริยธรรม คุณธรรมในเนื้อหาและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี				
6. กระตุ้นหรือเสริมสร้างจิตสำนึกนักเรียนในการรับผิดชอบ/รับใช้สังคม				

แบบประเมินการสอนเรื่องพืชผัก

โครงการ การเรียนรู้บนฐานชีวิตชุมชนกะเหรี่ยงถ้ำคนตันทะเล ตำบลแม่จัน อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาการเรียนการสอนเท่านั้น และจะไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อผู้เรียน ให้ผู้เรียน/ผู้ปกครอง ประเมินโดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องว่างตามระดับคะแนนต่อไปนี้

= ดี 2 = ปางกลาง
1 = ควรปรับปรุง อื่นๆ = ไม่สามารถประเมินได้ หรือไม่เกี่ยวข้อง

ประเด็นการประเมิน				อื่นๆ
	3	2		
<u>เนื้อหาสาระวิชา</u>				
1. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ชุดความรู้				
2. เนื้อหาสามารถไปปรับใช้ชีวิตจริงได้กับสภาพการณ์ในปัจจุบัน				
3. เนื้อหาที่สอนเน้นการนำไปใช้				
<u>การวัดและประเมินผล</u>				
1. มีการแจ้งวิธีการและเกณฑ์การวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน				
2. วิธีและเกณฑ์การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหา				
3. มีการแจ้งและอธิบายผลการประเมินให้ผู้เรียนทราบและเข้าใจ				
<u>ความสัมฤทธิ์ผล</u>				
1. การเรียนการสอนได้ผลตามที่นักเรียนคาดหวัง				
1. นักเรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนวิชานี้				
3. สามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง				
<u>สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน</u>				
1. ห้องเรียนมีสื่ออุปกรณ์ที่มีความพร้อมสำหรับการเรียน				
2. ห้องเรียนมีสภาพเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมการเรียนการสอน				
<u>วิธีการสอน</u>				
1. สามารถสอน/อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกัน				
2. สามารถตอบคำถามได้ชัดเจน ตรงประเด็น เข้าใจได้				
3. มีอุปกรณ์ สื่อ/เอกสาร ประกอบการสอนที่เหมาะสมและเข้าใจได้ง่าย				
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม แสดงความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน				
5. มีการสอดแทรกจริยธรรม คุณธรรมในเนื้อหาและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี				
6. กระตุ้นหรือเสริมสร้างจิตสำนึกนักเรียนในการรับผิดชอบ/รับใช้สังคม				

ภาพกิจกรรมที่1 ประชุมสร้างความเข้าใจแก่ทีมวิจัย

ภาพกิจกรรมที่ 2 ประชุมสร้างความเข้าใจต่อชาวบ้าน

ภาพกิจกรรมที่ 3 การชี้แจงรายละเอียดงานวิจัยต่อชุมชน

ภาพกิจกรรมที่ 4 การนำเสนอผลงานวิจัยของชุมชน

ภาพกิจกรรมที่ 5 บรรยายภาคการประชุมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

ภาพกิจกรรมที่ 6 บรรยายภาคการประชุมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย

ภาพกิจกรรมที่ 7 บรรยายการอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย โดยศาสตราจารย์ ดร. ศรีศักร วัลลิโภดม

ภาพ ภาพกิจกรรมที่ 8 การใช้เครื่องมือแผนที่ชุมชนในการเก็บข้อมูล

ภาพกิจกรรมที่ 9 บรรยากาศการเดินทางสำรวจชุมชน

ภาพกิจกรรมที่ 10 วางแผนออกแบบกระบวนการเก็บข้อมูล

ภาพกิจกรรมที่ 11 การเก็บข้อมูลด้วยวิถีชีวิตชุมชน กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

ภาพกิจกรรมที่ 12 การเก็บข้อมูลด้วยวิถีชีวิตชุมชน กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

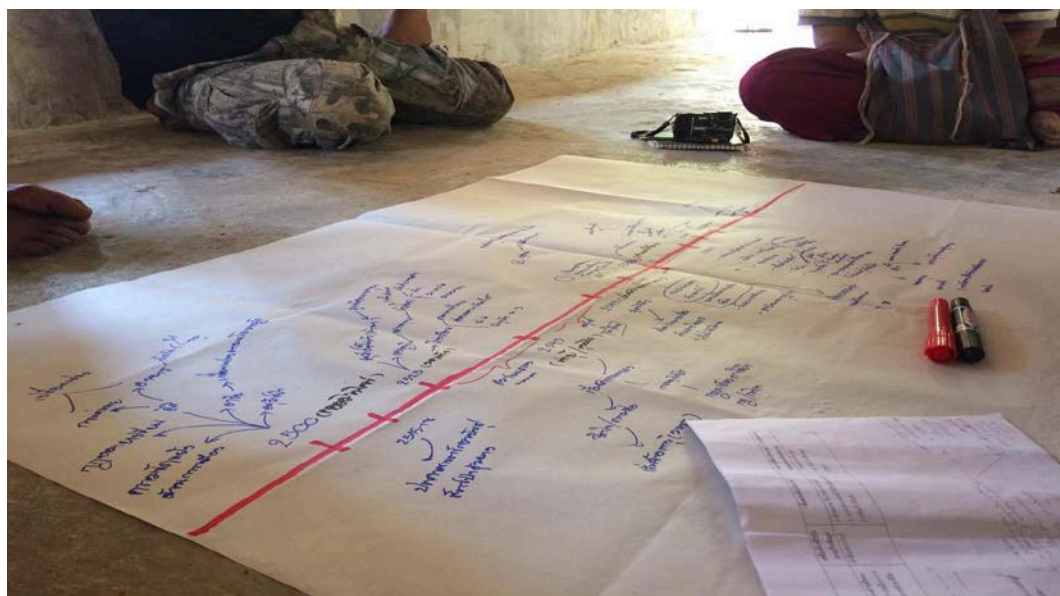
ภาพกิจกรรมที่ 13 การเก็บข้อมูลด้วยวิธีชีวิตชุมชน กะเหรี่ยงเยอคนต้นทะเล

ภาพกิจกรรมที่ 14 การเก็บข้อมูลด้วยวิธีชีวิตชุมชน กะเหรี่ยงเยอคนต้นทะเล

ภาพกิจกรรมที่ 15 การเก็บข้อมูล สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน
กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

ภาพกิจกรรมที่ 16 การเก็บข้อมูล สถานการณ์ปัญหาผลกระทบจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน
กะเหรี่ยงฤๅษีคนต้นทะเล

ภาพกิจกรรมที่ 17 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (ภาษาปกาเกอะญอ)

ภาพกิจกรรมที่ 18 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (ภาษาปกาเกอะญอ)

ภาพกิจกรรมที่ 19 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (พืชผัก)

ภาพกิจกรรมที่ 20 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (พืชผัก)

ภาพกิจกรรมที่ 21 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (ปศุสัตว์)

ภาพกิจกรรมที่ 22 การเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการเรียนการสอน (ปศุสัตว์)